

REDACTIE NICO NELISSEN ■ WILL KÖHLEN ■ MATH RENEERKENS

MIJN FAVORIETE GEBOUW

IN MAASTRICHT EN OMGEVING

TOPOS

MIJN FAVORIETE GEBOUW
IN MAASTRICHT EN OMGEVING

TOPOS

ARCHITECTUURCENTRUM - MAASTRICHT

... 'WE SHAPE OUR BUILDINGS; THEREAFTER THEY SHAPE US.' ...
WINSTON CHURCHILL

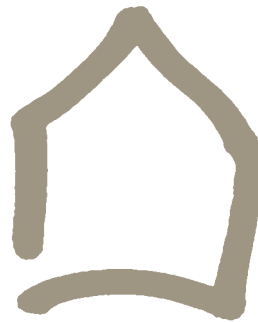
... 'BETTER THE RUDEST WORK THAT TELLS A STORY ..., THAN THE
RICHEST WITHOUT MEANING.' ... JOHN RUSKIN

... 'ARCHITECTURE STARTS WHEN YOU CAREFULLY PUT TWO BRICKS
TOGETHER.' ... LUDWIG MIES VAN DER ROHE

MIJN FAVORIETE GEBOUW

IN MAASTRICHT EN OMGEVING

REDACTIE:

NICO NELISSEN
WILL KÖHLEN
MATH RENEERKENS

MIJN FAVORIETE GEBOUW

In maart 2020 werden we geconfronteerd met een wereldwijde uitbraak van het coronavirus waartegen helaas tot op heden nog geen vaccin gevonden is. Middels een 'intelligente' stillegging van de samenleving werd en wordt gepoogd het aantal doden en zieken, evenals de verdere verspreiding van het virus, te beperken. De economische en sociale gevolgen van [een hopelijk kortstondige] pandemieperiode, zullen –dat is inmiddels duidelijk– gigantisch zijn. Kortom: Het coronavirus houdt huis ... en ons thuis.

Als TOPOS waren we genoodzaakt om alle geplande activiteiten voor de maanden april, mei en juni 2020 te annuleren. Bovendien bestond er onzekerheid of er in de maanden daarna wel TOPOS-bijeenkomsten door zouden kunnen gaan. Gegeven de hechte band die TOPOS met geïnteresseerden in architectuur en stedenbouw gedurende de afgelopen jaren heeft opgebouwd, voelden we ons geroepen om een initiatief te nemen dat als een klein lichtpunt in die bizarre tijden zou kunnen worden gezien en dat bovendien onze binding met de stad Maastricht nog eens zou kunnen onderstrepen. We zochten naar een idee dat troost en tegelijkertijd hoop zou kunnen bieden. Dat hebben we gevonden in het initiatief om aan al onze TOPOS-vrienden de vraag voor te leggen: 'Wat is jouw favoriete gebouw in Maastricht en omgeving?'

Direct na de eerste e-mailing kwam al een groot aantal positieve en stimulerende reacties binnen. Op basis van een opgesteld 'format' hebben velen aan onze oproep gehoor gegeven. De inzendingen hebben we op onze website geplaatst [www.toposmaastricht.com] onder de rubriek 'Favoriete gebouw'. Alle inzendingen zijn in deze publicatie bij elkaar gebracht. Als men naar het overzicht kijkt, zal men mogelijk in eerste instantie denken dat het om een nogal merkwaardige potpourri van opvallende gebouwen in Maastricht gaat. Echter, wanneer men de ogenschijnlijk bonte verzameling wat nader bekijkt, is er wel degelijk een zekere orde in te onderkennen. Er zijn favoriete gebouwen die helaas het loodje hebben moeten leggen, met andere woorden uit het stadsbeeld verdwenen zijn. Het overgrote deel siert evenwel nog altijd onze stad. Onder deze favoriete gebouwen bevinden zich veel rijks- en gemeentelijke monumenten, maar ook veel nieuwe, soms zeer moderne bouwwerken die mogelijk in de toekomst de monumentenstatus krijgen. Onder de favoriete gebouwen bevinden zich allerlei typen gebouwen: kerken, kloosters, kapellen, kastelen, verdedigingswerken, overheidsgebouwen, fabrieken, werkplaatsen, sociale woningbouw, woonhuizen, woonwijken, villa's, scholen, universiteit, kantoorgebouwen, banken, musea, bedrijfspanden, garages, winkels, warenhuizen, verzorgingstehuizen, flatgebouwen, gemeenschapshuizen, horeca, bruggen, enzovoort, enzovoort. Het valt op dat er onder de inzendingen zeer veel kerken, kloosters en kapellen zijn te

vinden. Met andere woorden het religieuze erfgoed is zeer ruim vertegenwoordigd. Niet zonder reden want de kerkelijke bouwkunst is van grote invloed geweest op Maastricht en omgeving. De vele kerktorens in de stad, in de wijken en buurten en in de dorpen rondom Maastricht getuigen van het 'Rijke Roomse Leven' waarvoor dit gebied bekend is.

De ingezonden favoriete gebouwen vormen ook een hommage aan architecten die in Maastricht en omgeving beeldbepalend zijn geweest en nog zijn. Het gaat om een fascinerende staalkaart van regionale, nationale en internationale vedetten. Ontwerpers die een grote invloed hebben [gehad] op het stadsbeeld van Maastricht zijn prominent vertegenwoordigd op de lijst van favoriete gebouwen. Om enkelen te noemen: Alphons Boosten, Theo Boosten, Gerard Snelder, Piet Dingemans, Jean Huysmans, Harrie Koene, Eugène Hoen, Frits Peutz, Wiel Arets, Theo Teeken, Francine Houben, Rob Brouwers, Jo Janssen, Jo Coenen, Jeanne Dekkers, bOb van Reeth, Mario Botta, Charles Vandenhove, Friedensreich Hundertwasser en Aldo Rossi.

De inzenders komen uit alle geledingen van de samenleving: man en vrouw, jong en oud, hoog en laag opgeleid, uit alle wijken van de stad. Er is minstens één zaak die ze gemeen hebben, namelijk dat ze niet onder stoelen of banken steken welk gebouw hun erg dierbaar is. Ze voelen zich in sterke mate verbonden met de stad en –wat misschien nog belangrijker is– ze

hebben behoefte om hun mening kenbaar te maken. Ze willen op een spontane manier participeren door aan te geven wat hun in de stad Maastricht en omgeving zo aanspreekt. En ... daar heeft een stad toch echt behoefte aan, is het niet?

Maar wat is nu de diepere betekenis achter het gegeven dat er zo veel mensen zijn die aan onze oproep gevolg hebben gegeven? Naar onze mening is de respons primair als een teken van hoop te zien. De vaak heel persoonlijke 'favoriete gebouwen' getuigen van het feit dat onze TOPOS-vrienden zich met onze stad en haar omgeving nauw verbonden voelen, niet alleen in het coronatijdperk, maar ook in het 'post-corona-tijdperk'. Als TOPOS, het architectuurcentrum van Maastricht, dat beoogt een platform te zijn voor het debat over ruimtelijke kwaliteit in onze stad en omgeving, hechten we er zeer aan dat iedereen zich persoonlijk betrokken voelt bij ons cultureel erfgoed, bij de hedendaagse architectuur en stedenbouw, als ook bij de toekomstige ruimtelijk kwaliteit van onze gebouwde omgeving.

De vraag is echter wat er gaat gebeuren na de coronacrisis? Een ding is duidelijk: 'business as usual' en 'politics as usual' hebben hun langste tijd gehad. Een 'new deal' is nodig voor het leven in de 'anderhalvemetersamenleving', zoals het sinds kort wordt genoemd. Dat betekent: besef van grenzen aan de groei, van noodzaak om de condities van het leven op aarde te

onderkennen, actieve aandacht voor gezondheid, voor onderwijs, voor cultuur, voor reductie van maatschappelijke ongelijkheid, bestrijding van armoede, leven in een heterogene samenleving, meer aandacht voor de kwetsbaren in de samenleving, meer oog voor 'echte' duurzaamheid, bezinning op de risico's van massatoerisme en op grootschalige evenementen, minder productie en consumptie en 'last but not least' hoe lukt het een samenleving om een gezamenlijke veerkracht en gedeelde verantwoordelijk te ontwikkelen. In de ruimtelijke leefomgeving zullen we met minder mogelijkheden prioriteit moeten geven aan kwaliteit en leefbaarheid. Dat zijn misschien wat erg 'zware' woorden in een 'licht[zinnig]e' bundel van favoriete gebouwen. En toch ... het mag niet on gezegd blijven!

Hoe al deze gebouwen op een zinvolle manier te presenteren? Per stadsdeel of per wijk? Per type gebouw? Per maatschappelijke functie? Wij hebben gekozen voor een chronologische ordening. Dat wil zeggen dat we het bouwjaar als maatstaf hebben genomen om de favoriete gebouwen op een rijtje te zetten. Daarbij moet overigens worden aangetekend, dat we eerst een onderscheid hebben gemaakt tussen Maastricht enerzijds en de omgeving van Maastricht anderzijds. Eerst passeren de favoriete gebouwen uit Maastricht in chronologische volgorde de revue. Daarna wordt de omgeving van Maastricht verkend per deelgebied en binnen elk deelgebied is weer de chronologie als ordeningsprincipe gehanteerd.

Bij ieder gebouw is aangegeven wat het exacte adres is, in welk jaar het gebouwd is en wie de architect [voor zover bekend] ervan is. Bij ieder gebouw wordt voorts vermeld wat de overweging van de inzender was om dat gebouw als favoriet te kwalificeren. Als men niet weet waar 'het favoriete gebouw' zich bevindt, dan moet men het adres invoeren op de gsm onder 'maps' of 'Google Earth'. Wedden dat u het gebouw zonder problemen vindt?

Hoe moeten of kunnen we deze publicatie gebruiken? Dat kan op meerdere manieren. Men kan een tocht door de geschiedenis van Maastricht en omgeving maken door de gebouwen in chronologische volgorde te bezoeken. Men kan ook een route kiezen door de verschillende gebiedsdelen van Maastricht en haar omgeving. Weer een andere manier is om bepaalde typen gebouwen te selecteren en bij het bezoek thematisch te werk gaan, dat wil zeggen de aandacht op een of meerdere typen gebouwen te richten.

Voor wie is deze publicatie bedoeld? In principe voor iedereen: voor de Maastrichtenaar die al vele jaren in de stad woont, voor de Maastrichtenaar die pas in de stad is komen wonen, maar ook voor bezoekers, voor al degenen die in het stadsschoon van de stad en omgeving geïnteresseerd zijn.

Bij dit alles moet een relativerende opmerking worden

gemaakt. Dit boek is geen wetenschappelijke studie, het is ook geen academische architectuuranalyse, noch is het een compleet overzicht van de bouwkunst in Maastricht en omgeving. Wat is het dan wel? Niet meer en niet minder dan een verzameling van geliefde gebouwen in de ogen van degenen die hun favoriet gebouw hebben geselecteerd. Ook de beschrijvingen zijn zeer divers: soms tamelijk zakelijk en misschien zelfs een beetje afstandelijk. De andere keer heel persoonlijk met gevoelige herinneringen aan 'le temps perdu'. Terwijl het coronavirus dus huis hield, hebben wij vanuit thuis, wellicht toch, met z'n allen, een gevarieerd 'portret' weten te maken van onze geliefde stad en omgeving. We hebben met andere woorden van het probleem een uitdaging gemaakt.

Een welgemeend woord van dank aan meerdere personen, te weten Servé Minis en Maurice Bastings die ons bij het verzamelen van gegevens over bepaalde gebouwen behulpzaam zijn geweest; Theo Oostdijk die vanuit Thailand de teksten heeft gecontroleerd, als ook Piet Nelissen en Andrea Nelissen-de Pont die dat vanuit 'Mestreech' deden; Jack Jamar die de grafische vormgeving heeft verzorgd en Harry Paping die de foto's heeft bewerkt en ook een aantal eigen foto's heeft ingebracht.

TOPOS

ARCHITECTUURCENTRUM - MAASTRICHT

Tot slot, namens TOPOS ook een welgemeend woord van dank aan alle inzenders van 'Mijn favoriet gebouw in Maastricht en omgeving'. Wij wensen u veel kijk- en leesplezier!

Maastricht, najaar 2020.

Namens TOPOS

Nico Nelissen

Will Köhler

Math Reneerkens

INHOUD

MAASTRICHT

MAASTRICHT 1000-1800

11 ^e eeuw	Onze-Lieve-Vrouwebasiliek [Miranda Nelissen]	24
11 ^e eeuw	Het torenlandschap van Maastricht [Will Wintjens]	26
11 ^e eeuw	Sint Servaasbasiliek en Schatkamer [Ad Ottenheym]	27
13 ^e eeuw	Helpoort [Symon Algera]	29
13 ^e eeuw	Dominicanenkerk [Ronald Rovers]	31
13 ^e eeuw	Vrijthof [Piet Nelissen]	32
1350	Andrieskapel [René Holten]	33
14 ^e eeuw	Kasteel Borgharen [Ineke Meeuws]	35
15 ^e eeuw	Kapel Sterre der Zee [Theo Oostdijk]	36
1512	Cellebroederskapel [Willemien Schouten]	37
16 ^e eeuw	THCB Teaching Hotel Château Bethlehem [Luc Coenegracht]	38
16 ^e -19 ^e eeuw	Pand Hustinx Kapoenstraat [Jos Kramer]	40
17 ^e eeuw	Kasteelhoeve Hartelstein, Itteren [Maurice Bastings]	42
1626	Hof van Sint Monica [Peter Otten]	44
1652	Faliezustersklooster [Paul Houx]	45
1664	Stadhuis: de oude grijze dame [Familie van den Berg]	46
1664	Stadhuis [Joop van den Berg]	48
17 ^e eeuw	Hoge en Lage Fronten [Donny Moenen]	49
1688	Bastion Waldeck [Olga Reneerkens]	50
17 ^e eeuw	Château Neercanne [Jan Janvier]	52
1739	Kasteel [Groot] Vaeshartelt [Jac van den Boogard]	54
18 ^e eeuw	Armenhuisje [Eric Wetzels]	56
18 ^e eeuw	Pand Bouillonstraat [Paul Paulussen]	58

MAASTRICHT 1800-1900

1840	Pand Lammergierstraat [Cunera van der Woude]	62
1857	Brouwerij De Ridder [Nicolette Brouwers-Sarnee]	63

1858	Sint Martinuskerk [Maurice Martens]	65
1870	Brouwerij Bosch [René Brouwers]	67
1877	Heilig Hart van Jezus-kerk [No Tillie]	68
1880	Bordenhal [Elfi Brouwers]	70
1887	Voormalige Artifort-fabriek [Jos Nelissen]	72
19 ^e eeuw	Pand Hondstraat [Victor Molenaar]	74

MAASTRICHT 1900-1945

1903	Pand Papenweg [Tobias de Groot]	78
1905	Agentschap Gelderse Kredietverlening - ECDPM [Raoul Snelder]	80
1906	Timmerfabriek [Herman van den Bosch]	82
1907	Sint Aloysiuschool [Armand Cremers]	84
1907	Buitengoed Slavante [Liefke Buurma]	85
1912	Wiebengahal [Jo Kusters]	86
1914	Voormalige Gemeentelijke Gasfabriek [Stefan Loo]	88
1915	Station [Aldert Dreimüller]	90
1916	Sint Lambertuskerk [Harry Welters]	92
1918	Garagepand [Jac Maurer]	93
1918	Voormalige Hoofdpostkantoor [Coen Eggen]	95
1919	Tapijnkazerne [Bart Bux]	96
1921	Ambtenarenwoningen [Mark Laudy]	98
1923	Hof van Veldeke [Henk Meertens]	100
1923	Voormalige Suringarschool [Wiel Regtop]	101
1926	Woning Notgerusweg [Monique Voorvelt-Koekelkoren]	103
1929	Voormalige Zuivelfabriek Sint Servatius [Will Groothuysen]	104
1931	Voormalige Gemeenschapshuis van de Vereniging Suringar [René Daniëls]	106
1932	Warenhuis Maussen [Jan Staal]	108
1933	Post T [Arie Voorzee]	110
1933	Het Sonnehuijs [Jef Loontjens]	111
1934	Sint Theresiakerk [Els Ottenheym-van Schijndel]	113

1935	Voormalige Provinciehuis Limburg [Ton Stassen]	116
1936	Pand de Blekerij [Arthur Claessens]	117
1937	Lidwinahuis [Fred Humble]	118
1938	Onze Lieve Vrouw van Lourdeskerk [Ronald Pellemans]	120
1939	Kleidrooggebouw en Landbouwbelaang met kranen Maaskade [Huub Smeets]	121
1941	De Eiffel [John Sondeyker]	124

MAASTRICHT 1945-2000

1948	Voormalige Jongensschool Wittevrouwenveld [Joost Jeuken]	128
1948	Gemeenteflat [Hens Gardeneers]	130
1950	Voormalige Ziekenhuis Sint Annadal [Marlène van de Staay]	132
1950	Grondstoffenhal ENCI [Bart van den Boom]	134
1955	De Ravelijn [Jack Jamar]	136
1956	Woning Claessens [Jan Voorvelt]	138
1958	Voormalige Brandweerkazerne [Herman van Wissen]	139
1958	Woonhuis/kantoor Jean Huysmans [Will Köhlen]	140
1958	Voormalige kleuterschool Oud-Heer [Math Reneerkens]	142
1958	Pand Laan van Brunswijk [Peter Vandenboorn]	144
1958	Winkelflats Caberg [Peter Scholl]	146
1959	Torenflat [Janine Verhoeven]	148
1960	Jan van Eyck Academie [Ton van Mastrigt]	149
1960	Sint Agneskerk Bunde [Lenny Keijsers]	151
1961	Stadion De Geusselt [Niek Nelissen]	152
1963	Conservatorium [Servé Minis]	154
1964	Woonhuis Aramislaan [Peter de Leij]	156
1965	Appartementencomplex Malberg [Maureen Bachaus]	158
1967	Voormalige PLEM-gebouw [Roland van Bussel]	160
1968	ENCI-schoorsteen [Bets van den Abbeele]	162
1971	Résidence La Motterie [Nico Nelissen]	163
1972	Woning Chambertinlaan [John Hogenboom]	164

1978	Politiebureau [Huub Frencken]	166
1978	Woongemeenschap 'In de Bongerd' [Helen Ronner-Daniëls]	168
1979	Appartementen Achter de Oude Minderbroeders en Ridderstraat [Henk van de Voort]	170
1980	Daalhof [Maarten van den Berg]	171
1985	Gouvernement [Andrea Nelissen-de Pont]	172
1987	Kinderdagverblijf Pinokkio [Anoek van de Staay]	174
1988	University College Maastricht [Maren Slangen]	176
1989	Huis de Meijer [Tom de Meijer]	177
1992	Sociowoningen [Pank van de Kooij]	178
1993	Academie Beeldende Kunsten [Harry Peeters]	179
1994	Charles Vos-cour [Anny Peeters]	180
1994	De Bres [Hans Hoorn]	181
1995	Bonnefantemuseum [Henriëtte Smulders]	182
1997	Maastricht Music Hall [Fon Habets]	183
1997	Résidence Sonnevile [Wil Paulissen]	185
1998	La Fortezza [Harry Gulpers]	186
1999	Capucijnenhof [Ivo Rosbeek]	188
1999	Centre Céramique [Ton Heckers]	190
1999	Kanunnikencour [Sybille Meesters-Felix]	191

MAASTRICHT 2000-2020

2000	Woonhuis Stenenwal [Marlies Haack-Hermans]	196
2002	Appartementencomplex Stoa [Appie en Tineke Luermans]	197
2003	Hoeg Brök [Liesbeth Bonnemayer]	198
2004	Bonnefanten College [Désirée Tonnaer]	200
2005	Kruisherenklooster [Wouter Jan Verheul]	202
2006	Afsluithekken Entre Deux [Heleen van Binsbergen]	204
2007	Piazza Céramique [Guido Qunajel]	205
2011	Pand Pletzersstraat [Jos Gielen]	207
2013	V' House [Teun Swinkels]	208

2013	United World College [Annelies Jaminon]	209
2016	IKC de Geluksvogel [Mia Bremer]	210
2017	Sphinxpassage [Irma van Oijen]	211
2018	C-House [Hein van Uum]	212
2020	Les Mouleurs [Titus Panhuysen]	213
2020	Blok 8 De Groene Loper [Jos Geurts]	215

OMGEVING MAASTRICHT

EIJSDEN-MARGRATEN

9 ^e eeuw	Sint Pancratiuskerk, Eijsden-Mesch [Jacques Piters]	222
1953	Caltex benzinstation Withuis, Eijsden-Margraten [Stefan Graatsma]	223
1959	Kerk Maria Tenhemelopneming, Eijsden-Margraten [Brigitte Hoen]	224
2018	Bruisterbosch, Eijsden-Margraten [Huub Ebus]	225

MEERSSEN - HOUTHEN - SINT GERLACH - VALKENBURG - SUSTEREN

12 ^e eeuw	Basiliek Heilige Amelberga, Susteren [Leon Widdershoven]	228
14 ^e eeuw	Geulpoort, Valkenburg [Hélène Hoenjet]	230
1751	Sint Gerlachuskerk, Houthem-Sint Gerlach [Harry Paping]	232
1931	Villa Casa Blanca, Houthem-Sint Gerlach [Camille Oostwegel]	234
1936	Klooster Kleine Zusters van Sint Joseph, Meerssen [Jacques Giesen]	236
1959	Kerk Sint Joseph Arbeider, Meerssen [Ger Rosier]	237
1961	Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstandkerk, Valkenburg [Agnes van Kan]	239
1996	Stiltekapel Sint Gerlach, Houthem-Sint Gerlach [Vera Hamers]	241
2007	Kindervallei, Houthem-Sint Gerlach [Thera Paping-Philippens]	242
2017	Sint Gerlach Paviljoen, Houthem-Sint Gerlach [Frans van Bussel]	244

BANHOLT - WIJLRE - LEMIERS - HEERLEN - KERKRADE

12 ^e eeuw	Abdij Rolduc, Kerkrade [Monique Thelen]	248
1715	Mariakapel, Heijenrath [Wil Jansen]	249
1850	Grubbehoeve, Banholt [Jan van Amerongen]	251
1932	Monseigneur Schrijnenhuis of Retraitehuis, Heerlen [Guy en Marijke Steffens]	253
1937	Royal Theater, Heerlen [Jo Coenen]	255
1967	Abdij Sint Benedictusberg, Lemiers [Jeanne Dekkers]	258
2001	Hedge House, Wijlre [Rein Geurtsen]	260
2019	Maankwartier, Heerlen [Joos Philippens]	262

BELGIË

1688	Hoeve Caestert, Kanne [Lucas Janssen]	266
1714	Heilig Grafkapel, Kanne [Emile van Thoor]	267
1963	Toren van Eben-Ezer, Bassenge [Jean Haesen]	269

COLOFON	271
----------------------	-----

CONTRIBUANTEN	274
----------------------------	-----

The word "TOPOS" is written in a bold, black, sans-serif font. A thin black square is positioned behind the letters "O", "P", and "O", partially overlapping them. A vertical line extends upwards from the top-right corner of this square.

TOPOS

ARCHITECTUURCENTRUM-MAASTRICHT

The word "MAASTRICHT" is written in a bold, black, sans-serif font. A thin vertical line is positioned to the left of the text, extending from the top of the word down to the bottom of the page.

MAASTRICHT

MAASTRICHT 1000-1800

MAASTRICHT 1800-1900

MAASTRICHT 1900-1945

MAASTRICHT 1945-2000

MAASTRICHT 2000-2020

TOPOS

MAASTRICHT 1000-1800

MAASTRICHT

ONZE-LIEVE-VROUWEBASILIEK

ONZE LIEVE VROUWE PLEIN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR ROND 11^E EEUW
ARCHITECT ONBEKEND

Vanuit mijn huidige woonplaats Utah [VS] denk ik vaak aan mijn geboorteplaats Maastricht. Het eerste wat dan bij mij opkomt is de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek waar we altijd een kaarsje gingen branden in de Sterre der Zee-kapel en waar ook de uitvaart plaatsvond van mijn lieve moeder. Het is een van de oudste kerken van de stad. Voordat de huidige romaanse kerk tot stand kwam, is er een andere kerk op deze plaats geweest. Deze wordt al in oude bronnen genoemd en zou de zetel van bisschop Lambertus zijn geweest [eind 7^e eeuw]. Het meest opvallende uiterlijke aspect van de kerk is het massieve vestingachtige westwerk uit het begin van de 11^e eeuw. Het bestaat uit ruwe blokken kolenzandsteen en Romeinse spolia van hardsteen op de hoeken en wordt slechts onderbroken door enkele kleine romaanse rondboogvensters en nauwe lichtspleten. In de twee slanke ronde torens uit de 12^e eeuw vinden we voor het eerst in de Maastrichtse Middeleeuwen de toepassing van de lokale mergelsteen. De kerk heeft een 12^e eeuwse schip met zijbeuken en een transept. Het schip is overwelfd en afgedekt met een leien zadeldak. De kerk is in zijn hoofdvorm van het basilica-type. Merkwaardig is het verhoogde priesterkoor met vieringscrypte in navolging van de andere stadskerk, de Sint-Servaas. Beide waren stiftskerken, geen parochiekerken! Prachtig deze kerk: zo monumentaal en ook zo humaan! Vergeet niet naar binnen te gaan om daar te genieten van het mysterieuze interieur en het prachtige koor met zijn omgang en unieke reeks kapitelen. Wandel ook even door de gangen en de tuin

van de Pandhof uit de Late Middeleeuwen. In gedachten breng ik heel geregeld, ver weg van Maastricht, een virtueel bezoek aan dit juweeltje van architectuur!

Miranda Nelissen, trots op mijn geboortestad

HET TORENLANDSCHAP VAN MAASTRICHT

BINNENSTAD MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 11^E - 15^E EEUW

Wie naar het silhouet van de stad Maastricht kijkt, zal het meteen opvallen: het is een stad van torens. Een waar torenlandschap. Trots en monumentaal wordt het silhouet van de stad bepaald door de torens van de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek, van de Sint Servaasbasiliek en van bijvoorbeeld de Sint Janskerk. Voor mij is in dit verband vooral de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek van belang. Ik vind het een zeer gezichtsbepalend gebouw voor de stad, met name vanaf de oostelijke Maasoever. Alle historische en architectonische aspecten van dit monument zijn in allerlei boeken beschreven en bezongen. Ik kan daar slechts mijn eigen subjectieve beleving van deze kerk aan toevoegen. Vanuit het oosten, achter de stadsomwalling bescheiden, uitnodigend en smaakvol. Daardoor niet minder opvallend naast de zich nadrukkelijk presenterende Sint Servaasbasiliek en Sint Janskerk. Het westfront streng en defensief. Het tijdloze, onverstoorbare decor waartegen de geschiedenis van de stad zich afspeelt. De sfeer van het interieur doet de buitenwereld vergeten. De ingehouden lichtinval door het deels moderne glas in lood nodigt uit tot meditatie. Een kerk om in thuis te komen. Een kerk om in te trouwen. 'And so I did'.

Will Wintjens, anglist

SINT SERVAASBASILIEK MET SCHATKAMER

Ik ben geboren in 1940 op de Spilstraat, in de binnenstad van Maastricht. Ik voelde en voel me een echte Mestreechter 'gamin'. Voor mij is een van de belangrijkste monumenten in Maastricht: de Sint Servaasbasiliek. Mijn jeugd bracht ik door, spelend en voetballend op de Markt en het Vrijthof. Mijn lagere school lag aan de Brusselsestraat, de welbekende Sint Aloysiuschool van de broeders van de Beyart. Waarom kies ik voor de Sint Servaasbasiliek? Mijn ouderlijk huis was helemaal verbonden met die kerk. Wij, de zeven kinderen, zijn er gedoopt en hebben er de eerste communie en het vormsel gedaan. Naderhand ben ik lid geworden van de Broederschap van Sint Servaas. Dat is de 'club' die eens in de zeven jaar de Noodkist mag dragen door de straten van Maastricht tijdens de Heiligdomsvaart. De 'noedkis', zoals de Maastrichtenaren het kostbare schrijn betitelen, bevindt zich in de Schatkamer van de Basiliek. Ik kan me nog heel goed 'rappeleren' dat de Schatkamer, tot de grote restauratie van 1985, in de Lange gang [ingang Keizer Karelplein] rechts was waar nu de dagkapel is. De relieken en de kostbaarheden waren opgeborgen in een soort rijdende kast [wij noemden dat een treintje] die door de koster tevoorschijn werd gehaald om de relieken te tonen. Als kind vergaapten wij ons aan al dat 'goud'. Tegenwoordig is de Schatkamer te vinden in de zogenaamde Beeldengang, de vroegere sacristie en kapittelkapel. De schatkamer is een uniek 'museum', een van de mooiste van West Europa met een unieke collectie religieuze kunst.

KEIZER KARELPLEIN 3, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR CA 1000-1200
ARCHITECT ONBEKEND

Behalve het schrijn [12^e eeuw] zien de bezoekers er het borstbeeld van Sint Servaas [16^e eeuw] en onder andere een hele mooie collectie ivoren voorwerpen. De Schatkamer is wereldwijd bekend. De duizenden bezoekers komen uit alle delen van de wereld. De mensen kunnen ook naar het stille Pandhof, waar de oude luidklok, 'Grameer' voor de Maastrichtenaren, staat. Vooral kinderen zijn onder de indruk. Jammer is dat buitenlanders de Schatkamer eerder weten te vinden dan de 'Mestreechtenere' zelf! Als ze er al komen, verzuchten ze vaak: Ik heb nooit geweten dat de Sint Servaas zo geweldig mooi is van de binnenkant en dat je zo'n keur aan rijkdom kunt bewonderen in de Schatkamer. Ik zou nog veel meer kunnen vertellen over de Schatkamer, maar ik raad U aan: Ga zelf eens kijken en geniet van de 'schatten'!

Ad Ottenheim, socioloog

HELPOORT

Ik woon in de St Bernardusstraat en als ik uit mijn raam kijk, zie ik de Helpoort. 's Nachts roept de Poort een fantasievolle en magische sfeer op. Dat is nog veel sterker als zich in de verte een dreigend onweer aankondigt en het zwerk betreft. Laatst gebeurde dat. In het duister opende ik mijn raam. Wat ik zag heb ik op papier geschilderd [zie links]. De Helpoort dateert uit het tweede kwart van de 13^e eeuw en is daarmee de oudste nog bestaande stadspoort van Nederland. Op 29 mei 1867 ondertekende koning Willem III het besluit tot opheffing van de vestingstatus van Maastricht. In de jaren daarna werden grote delen van de middeleeuwse stadsmuren geslecht. De stadspoorten werden tussen 1867 en 1874 op één na, de Helpoort, allemaal gesloopt. De afbraak van de stadsmuren ging nog door tot begin 20e eeuw. Door toedoen van Victor de Stuers bleven hier en daar delen van de eerste en tweede wal gespaard, met name in het Jekerkwartier. Op initiatief van De Stuers werd besloten een deel van de vestingwerken aan de zuidzijde van de stad te behouden. In 1881 werd de Helpoort ingrijpend gerestaureerd door rijksbouwmeester Jacobus van Lokhorst. Aan de stadszijde werd een groot raam aangebracht en aan de veldzijde een bretèche of erker gereconstrueerd. Boven de poortdoorgang werd een woning ingericht, waarin de conciërge van het Rijksarchief enige tijd woonde. In 1947 werd het gebouw voor 1 gulden aan de gemeente Maastricht overgedragen, waarna de ruimte boven de

ST BERNARDUSSTRAAT 24B, MAASTRICHT ■ 13^E EEUW
ARCHITECT ONBEKEND

poort gebruikt werd als atelier van de kunstschilder Jef Schipper. Na een nieuwe restauratie in 1997 is de Poort de thuishaven van de Stichting Maastricht Vestingstad en gedurende de zomermaanden te bezoeken. Op de etages is een expositie ingericht over de geschiedenis van Maastricht als vestingstad. De Helpoort is als enige grote stadspoort van Maastricht bewaard gebleven. De poort is gebouwd op een grondplan van 7 bij 9 m. De gevel aan de veldzijde is ongeveer 14 m hoog, aan de stadzijde ruim 10 m. De twee halfronde torens zijn bijna 24 m hoog en met leien gedekt. Beide torens bevatten een wenteltrap. In de oosttoren bevindt zich een schietgat. De poort is opgetrokken uit kolenzandsteen, de daklijst is van mergelsteen en het gewelf van de poortdoorgang van baksteen. De poortdoorgang is ongeveer 4 m breed. Aan de zuidzijde is de sleuf voor het valhek nog te zien. De poort is een rijksmonument. De Helpoort is vernoemd naar het huis met de naam: 'in de helle'. Die naam wordt veel duidelijker als men bedenkt dat in het straatje achter de poort eertijds de rosse buurt was waar men 'hel en verdoemenis' over zich afriep.

Symon Algera, bewoner van St Bernardusstraat

DOMINICANENKERK

Als er een gebouw in Maastricht is, dat dienstbaar is aan de samenleving, wat toch het hoogste goed voor een gebouw zou moeten zijn, dan is het wel de Dominicanenkerk. Ik heb in mijn leven al vele gedaanten van dat gebouw meegemaakt, en het vindt zichzelf steeds opnieuw uit. Uiteraard was er het oorspronkelijke gebruik als kloosterkerk. Al gebouwd in de 13^e eeuw...!! Vanaf eind 18^e eeuw: magazijn, drukkerij, concertzaal, tentoonstellingen, archief, boksring, fiet-senstalling, you name it. Toen ik jong was vierde ik er carnaval en mijn kinderen heb ik er ook nog net carnaval kunnen leren vieren. In zijn laatste versie wordt het zelfs beschouwd als de mooiste boekhandel ter wereld! [*The Guardian*]. Ik mocht er vorig jaar zelfs een 'preek' houden, dat wil zeggen een lezing over mijn boek over een 'Volhoudbare samenleving', een betere plek was er niet. Geweldig hoe de cirkel voor mij daarmee rond wordt: van alles nog moeten leren als kind [ook carnaval] tot al het geleerde als kennis delen in laatste deel carrière [nog niet einde 😊].

Wat wil je nog meer? In een gebouw voor de eeuwigheid, dat is wat ons helpt te verduurzamen. Zou graag weten hoe dit gebouw zich de komende 100 jaar blijft heruitvinden, als baken van een duurzame samenleving ...

Ronald Rovers, duurzaamheidsdeskundige

DOMINICANERKERKSTRAAT 1, MAASTRICHT

BOUWJAAR 13^E EEUW, RESTAURATIE 2004-2007

ARCHITECT ONBEKEND, RESTAURATIE ROB BROUWERS VAN SATIJNPLUS
EN HERINRICHTING DOOR BUREAU MERKX + GIROD

VRIJTHOF

VRIJTHOF, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 13^E EEUW

Voor mij is het Vrijthof de spiegel van de geschiedenis van Maastricht. Het is de plek waar je een heel stadsverleden kunt zien en beleven. Het Romeinse verleden, de middeleeuwen, de periode van de vestingstad, de industriële periode, de universiteitsstad en de toeristenstad. Op een bijzondere wijze komen schijnbaar tegengestelde zaken bij elkaar: hemel en aarde, oud en nieuw, rust en rumoer, mooi en lelijk, jong en oud. Maar het paradoxale van het plein blijft, namelijk *vol = leeg* en *leeg = vol*. Voor de huidige corona-periode geldt te leeg is ook niet goed!

Piet Nelissen, dankbare Vrijthofbewoner

ANDRIESKAPEL

De Andrieskapel ligt, als een verborgen juweel, verscholen achter een paar huizen in het Sphinxkwartier. Zelfs bij vele Maastrichtenaren was de Andrieskapel niet bekend. Alleen mensen die af en toe historisch materiaal nodig hadden, kwamen wel eens in de kapel die vanaf 1984 diende als archief van het SHCL [Sociaal Historisch Centrum Limburg]. De Andrieskapel, zijnde de op één na oudste kapel van Maastricht, was onderdeel van het Sint Andriessklooster en werd gesticht in ca 1350. Sinds 1918 is de Andrieskapel niet langer in gebruik als kerk en kreeg ze verschillende functies zoals legeropslag, kinderopvang en atelierruimte van onder anderen Charles Eyck en Piet Killaars. In 2018 zijn we, na enkele jaren leegstand, gestart met de restauratie en herbestemming i.s.m. architect Jos Nijssen. De ramen aan de noordzijde zijn weer in de originele vorm teruggeplaatst. Evenals de tussenvloer, die echter ongeveer 60cm hoger werd gepositioneerd om ruimte te scheppen voor een extra architectonische tussenlaag. Alle nieuwe programmaonderdelen zijn als losse elementen, met een eigen materialisatie, in de ruimte geplaatst. De vergaderruimte is volledig in glas uitgevoerd, het 'hangende' kantoor met een filigraan essenhouten vlechtwerk, en de organisch gemodelleerde sanitairunit is voorzien van een koperoxide huid. Bijzonder uitdagend was het voor mijn partner Danielle en mij om niet alleen het ontwerpwerk voor onze rekening te nemen, maar ook de uitvoering van veel van deze interieurelementen. We zijn bijzonder blij dat we

ANDRIESPOORT 11, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR CA 1350
ARCHITECT NIET BEKEND, RESTAURATIE 2018 JOS NIJSSEN EN INTERIEUR-
ONTWERP RENÉ HOLTEN EN DANIELLE COLSON

onze eigen invulling in dit mooie historische gebouw hebben kunnen maken. In 2019 werd ons project bekroond met de Victor de Stuersprijs.

René Holten,
industriële ontwerper, kunstenaar, eigenaar RHID en Andrieskapel

Zie verder: www.andrieskapel.nl

KASTEEL BORGHAREN

Kasteel Borgharen is een van de weinige waterburchten bij Maastricht. De grachten worden door de Kanjelbeek gevoed. De burcht lag op een opgeworpen heuvel of motte, die door een walmuur werd omringd. In het jaar 1318 is de burcht herbouwd en in 1552 is deze tot renaissancepaleis omgebouwd. Aan de Maaszijde werd toen op de oorspronkelijke walmuur een halfronde gevel gebouwd en aan weerszijden van de ronde gevel werden kleine vierkante torens toegevoegd. De middelste toren van de eerste burcht bleef midden in dit ronde paleis behouden. Aan het voorplein zijn twee zijvleugels toegevoegd als paardenstal en stallingsruimte voor koetsen. Het frivole poortgebouw dat toegang geeft tot het terrein is in 1895 gebouwd naar een ontwerp van Pierre Cuypers. Kasteel Borgharen te Maastricht ondergaat momenteel een omvangrijke restauratie die gecoördineerd wordt door Ronny Bessems die met een leger aan vrijwilligers de restauratie zeer voortvarend aanpakt. In 2018 ontving de restauratiestichting de inspiratieprijs van het Prins Bernhard Cultuurfonds voor de wijze waarop het kasteel dankzij de inzet van vele vrijwilligers van de ondergang wordt gered.

Ineke Meeuws, vrijwilliger in Borgharen

KASTEELSTRAAT 2, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1318 T/M 1895
ARCHITECT O.A. PIERRE CUYPERS

KAPEL STERRE DER ZEE

OLV-BASILIEK, OLV PLEIN, MAASTRICHT
BOUWJAAR 15^E EEUW [MERODEKAPEL] ■ ARCHITECT ONBEKEND

In Maastricht wordt Maria al eeuwenlang vereerd, vanaf de 12^e eeuw tot op de dag van vandaag. Een dergelijk lange traditie moet alleen daarom al met groot respect worden bejegend. Die verering wordt in Maastricht vooral zichtbaar rondom het beeld van Maria Sterre der Zee in haar eigen kapel. Oorspronkelijk een gift van een belangrijk edelman aan de Maastrichtse Minderbroeders toen hij in 1474 tot die orde toetrad vond het beeld na omzwervingen door Maastricht, Visé en Tongeren in 1903 rust op de plek waar het heden ten dage nog staat. Dagelijks brengen ruim 1000 mensen Maria Sterre der Zee een bezoek; mensen die tot haar bidden om steun of troost dan wel om haar te bedanken voor een verkregen gunst of gewoon om haar te zien. Het grote aantal bezoekers bewijst, dat zij nog altijd in een behoefte voorziet. De bezoekers plegen 'unne boegie op te steke' voor haar en daardoor baadt de Sterre der Zee voortdurend in een zee van warm kaarslicht. In de kapel heerst een serene en vredige rust, zo anders dan de hectiek buiten. Ik stak daar al aan de hand van mijn moeder 'unne boegie' op toen ik 5 jaar was en ik doe het nog steeds telkens als ik in Maastricht kom, samen met mijn kinderen en kleinkinderen.

Theo Oostdijk,
advocaat en procureur in Maastricht van 1970 tot 2005

CELLEBROEDERSKAPEL

Mijn favoriete gebouw in Maastricht is de Cellebroederskapel. Ga de Cellebroedersstraat in en loop onder de toegangspoort door naar de ingang van de kapel. Maar voordat je naar binnengaat, kijk nog even omhoog. Je ziet dan een vakwerkgevel, altijd toch nog een beetje bijzonder in Maastricht. Loop nu door de smalle voorbouw en dan kom je in een mooie gotische kapel: je waant je enige honderden jaren terug in de tijd. Lang is onbekend gebleven wanneer de kapel werd gebouwd, maar na jaarringenonderzoek blijkt het jaartal 1512 te mogen worden gebruikt. De kapel behoorde tot het Cellebroedersklooster. Dat klooster werd in 1954 wegens bouwvalligheid gesloopt, maar gelukkig bleef de kapel gespaard. In de kapel zijn vaker restauraties verricht en er is nog veel van de oorspronkelijke beschildering te zien. Maar ik beperk me tot wat mij het meest aanspreekt en dat zijn de op de kapitelen afgebeelde lijdenswerktuigen van Christus. Omdat de Cellebroeders dagelijks het lijden meemaakten als ziekenbroeders en grafdelvers voelden zij zich daarmee verwant. De Franse Tijd maakte in 1797 een eind aan het werk van de Cellebroeders. Daarna kreeg de kapel nog verschillende totaal andersoortige bestemmingen, zoals de Bank van Lening en zelfs als garage voor een stadsbus. De kapel is een interessant gebouw én heeft een interessante geschiedenis. Het gebouw ligt wat verscholen in een verstilde omgeving. Ik hoop dat deze situatie lang zo kan blijven bestaan.

Willemien Schouten, in architectuur geïnteresseerde

CELLEBROEDERSSTRAAT 4, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1512
ARCHITECT ONBEKEND

THCB TEACHING HOTEL CHÂTEAU BETHLEHEM

De geschiedenis van het huidige Château Bethlehem gaat ver terug. Al in de 13^e eeuw wordt melding gemaakt van het kasteel, dat dan 'Limmale' heet. In 1284 wordt het ingenomen door Jan, de graaf van Brabant. In de daarop volgende eeuwen wisselt het meerdere malen van eigenaar tot het in de 16^e eeuw in het bezit komt van de Orde van de Duitse Ridders. Zij restaureren het gebouw, maar nadat zij vertrekken, verliest het kasteel zijn status. Vanaf 1585 wordt er slechts gesproken over 'hoeve Limmale'. In de 17^e eeuw worden drie vleugels aangebouwd rond de binnenplaats, het huidige centrum van Château Bethlehem. Pas in de 19^e eeuw bouwt Louis Beguin een nieuwe residentie vóór het boerderijgebouw, dat in die dagen het 'paleis' wordt genoemd. Vervolgens wordt het kasteel gekocht door de familie Bettonville die in 1865 een kleine toren aanbouwt. Het is een kopie van de toren van het dichtbij gelegen kasteel Jeruzalem. Niet alleen één van de torens is afkomstig van het naburige kasteel. Ook de naam 'kasteel Bethlehem' lijkt afgeleid van kasteel Jeruzalem. In feite is de naam voor veel bezoekers nog altijd een raadsel. Hij wordt voor het eerst genoemd in de 17e eeuw, nadat de eigenaar van het naburige kasteel Jeruzalem terugkeert van een pelgrimstocht naar het Heilige Land. Ter nagedachtenis aan die reis doopt hij zijn kasteel om tot 'kasteel Jeruzalem'. Geïnspireerd door zijn buurman besluit de eigenaar van kasteel Limmale om zijn eigendom voortaan 'Bethlehem' te noemen. De jaren verstrijken. De laatste eigenaar in deze peri-

BETHLEHEMWEG 2, MAASTRICHT ■ VANAF 13^E EEUW
ARCHITECT ONBEKEND

ode is een lid van de bekende Maastrichtse ondernemersfamilie Regout-Stevens. Hij gebruikt het kasteel als woning. In 2010 is het zo ver: het Teaching Hotel opent zijn deuren. Château Bethlehem is verbouwd tot een indrukwekkend hotel met 26 kamers ingericht door Nederlandse designers, een bar, een restaurant [oude collegezaal] en diverse vergaderruimtes. In het restaurant is de plafondschildering van kunstenaar Daan Wildschut behouden. Authentieke elementen en moderne vormgeving gaan hand in hand en geven het Teaching Hotel een bijzondere sfeer. Heden en verleden zijn met elkaar verenigd en het kasteel is helemaal klaar voor een nieuwe periode in zijn geschiedenis. Als docent Bouw & Inrichting aan de Hotel Management School Maastricht is Luc Coenegracht gevraagd deel te nemen als lid van het designersteam. Hij ontwierp de verschillende vergaderruimten voor het Teaching Hotel. Deze ruimtes zijn geschikt voor gebruik door kleine groepen van maximaal 12 personen. Dankzij een complementair kleurenpalet zijn het unieke kamers met een onderlinge kleurensamenhang. De unieke thema's en eigenschappen die voor de vergaderruimtes bedacht zijn, gaven de mogelijkheid memorabilia uit de rijke geschiedenis te hergebruiken en een duurzaam ontwerp te maken.

Luc Coenegracht, architect

PAND HUSTINX, KAPOENSTRAAT

KAPOENSTRAAT 2, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR KELDERS 16^E EEUW;
GEBOUW AAN DE ACHTERZIJDE VAN DE BINNENPLAATS 17^E EEUW;
BOUWBLOK ZUIDZIJDE 18^E EEUW; BOUWBLOKKEN AAN DE STRAATZIJDE
EN NOORDZIJDE 19^E EEUW; LAATSTE RENOVATIE: 2007
ARCHITECT VERBOUWING 2007 INEX ARCHITECTEN

Aan de Kapoenstraat 2 in Maastricht woonde vroeger de familie Hustinx. Dit monumentale pand heeft in het recente verleden meerdere functies gehad, waaronder bijvoorbeeld belastingkantoor en onderkomen voor de faculteit van Kunst- en Cultuurwetenschappen van de Universiteit Maastricht. In feite gaat het om vier monumentale panden die in een carré rondom een binnenplaats zijn gegroepeerd. Interessant om te vermelden is dat in een van deze gebouwen vroeger een koffiemalerij was ondergebracht. Een beeldbepalend monumentaal onderdeel van het 17e eeuwse pand is het interieur van de op de begane grond gelegen spiegelzaal. In 2005 gaf de Universiteit Maastricht opdracht om dit gebouwencomplex geschikt te maken als faculteitsgebouw voor de Post-graduate opleiding Bestuurskunde. Hiervoor was een algehele renovatie en herinrichting van de vier panden nodig. De opdracht werd gegund aan iNeX architecten uit Maastricht. Een bezoek aan het complex levert meteen een verrassend beeld op, want na het binnengaan van de poort, komt men op een binnenplaats die is voorzien van een grote overkapping uitgevoerd in staal en glas. De architectonisch bijzonder fraai vormgegeven overkapping geeft het complex een nieuwe, eigentijdse allure. Door toevoeging van de glaskap is er een fascinerende verblijfsruimte ontstaan die verder opvalt door een aan een zijde van de carré geplaatste stalen wenteltrap die niet alleen de begane grond met de verdieping ver-

bindt, maar ook een levendige drukte op de binnenplaats teweeg brengt. De interventies bij de renovatie van de gebouwen zijn reversibel, dat wil zeggen dat ze bij wijziging van de functie, weggehaald kunnen worden zonder de monumenten aan te tasten. In de gebouwen zijn drie collegezalen en een groot aantal studieruimten ondergebracht. Verder zijn er ook twee keukens, diverse coffeecorners, vergaderruimten en dakterrassen in de gebouwen ondergebracht. Elke functiewijziging van de vier afzonderlijke gebouwdelen heeft in het verleden steeds leesbare bouwsporen achtergelaten. Bij de nieuwste functiewisseling hebben de architecten als uitgangspunt gehanteerd dat ook deze 21^e eeuwse aanpassing historisch leesbaar moet zijn. Dit is in het concept doorgevoerd door alle belangrijke toevoegingen zeer herkenbaar van staal en glas te maken. Een bijzonder aspect betrof de kleurstelling van het complex. Op basis van een nauwkeurige analyse van eerder toegepaste kleuren, is er gekozen voor een palet met lichte kleuren: wit, geel en oker. De vier bouwdelen zijn allemaal van een eigen kleur voorzien. Op de binnenplaats komen de vier verschillende okertinten bijeen en geven, samen met het zonlicht, een levendig beeld. De entreehal naar de binnenplaats is op basis van kleuronderzoek gerestaureerd in de historische kleurstelling donkerrood en grijstinten.

Jos Kramer, *architect*

KASTEELHOEVE HARTELSTEIN

HARTELSTEIN 204, 6223 HV IITEREN
BOUWJAAR EERSTE HELFT 17^E EEUW - XVIII ■ ARCHITECT ONBEKEND

Ik ben in het Maasdorp Itteren opgegroeid. Het van oorsprong middeleeuws gebouwencomplex Kasteelhoeve Hartelstein heeft op mij als kind altijd een grote indruk gemaakt. De desolate ligging, geslotenheid en mysterieuze karakter waren factoren die hierin een rol speelden. Er woonde in mijn jeugd een boeren gezin zonder kinderen met een grote veestapel en er was een oude veldweg er naartoe met op de kruising een veldkruis. Deze veldweg liep uiteindelijk dood. Momenteel is het ensemble een van de 'cultuurhistorische parels' in het Buitengoed Geul en Maas. Recent heb ik in documenten gelezen, dat ca 300 jaar terug

een van mijn voorouders blijkbaar hier heeft gewoond. Van mijn vader had ik al eerder vernomen dat zijn vader [opa] hier ooit gewerkt had en zich bezig hield met de vele paarden. Het was vroeger, naar horen zeggen, een idyllische plek gelegen langs De Geul en omzoomd door vele hoogstambomen en eromheen, ter bescherming, meidoornhagen van wel vier meter hoog. Tijdens het Grensmaasproject is door opgravingen aan het licht gekomen hoe het gebied duizenden jaren geleden moet zijn geweest. Hartard, zoals het kasteel in de Middeleeuwen werd genoemd, kent een geschiedenis van ca 800 jaar. De huidige hoeve was waarschijnlijk de nederhof van het voormalige kasteel dat in de 17e eeuw werd gesloopt. Delen van zeer oude fundamenteën en gracht zijn nog zichtbaar. De car-ré-hoeve met een rechthoekige binnenplaats is beeldbepalend voor de directe landschappelijke omgeving. Ze is hoofdzakelijk opgebouwd uit veldbrandsteen en mergel en staat deels op een plint van hardsteen in breuksteenverband. De gevelopeningen en schietgaten zijn grotendeels omkaderd door hardsteen-omlijstingen. Het dak is nu afgedekt met pannen, maar vroeger waren dit leien. Huidige functies zijn een woongemeenschap, kringloopwinkel, archeologisch museum, drink- en eetgelegenheid plus kleine feesten en vergaderingen kunnen er gehouden worden.

Maurice Bastings,
adviseur monumentenzorg gemeente Maastricht

HOF VAN SINT MONICA

BOUILLONSTRAAT 4 - 6, MAASTRICHT
BOUWJAAR DERDE KWART 18^e EEUW ■ ARCHITECT ONBEKEND

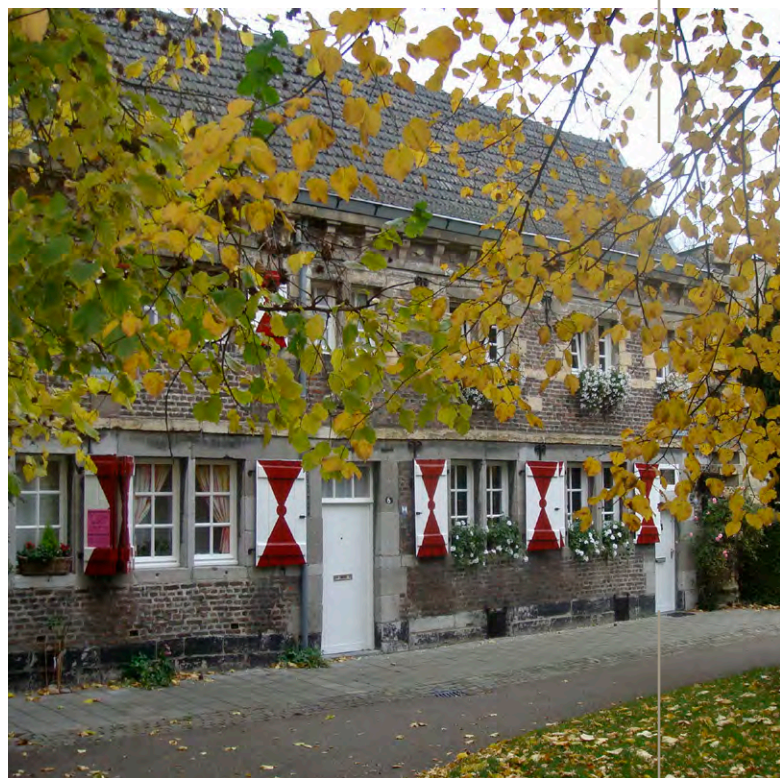
In 1626 geeft prinses Isabella van Spanje, gouvernante van de Zuidelijke Nederlanden, opdracht om een vrouwenklooster van de Orde van het Heilige Graf in Maastricht te bouwen. In 1667 bestemt de gezaghebbende Elisabeth Strouven van Sint Annadal het klooster tot een rooms-katholiek weeshuis. Bijna drie eeuwen lang blijft het complex fungeren als een weeshuis. In 1937 wordt het een huishoudschool en in 1962 nemen de zusters Augustinessen van Sint Monica er hun intrek. Het werd onder hun leiding een opvanghuis voor vrouwen en hun kinderen, eigenlijk een 'Blijf van mijn Lijf-huis' avant la lettre. In 1996 werd het opvanghuis/nonnenklooster gesloten. In het jaar 2000 werd begonnen met het omvormen van alle gebouwen tot een wooncomplex bestaande uit zeven appartementen, vijf stadswoningen en een ondergrondse parkeergarage. Verder is er een gemeenschappelijke tuin [hof], waarin ook nog in 1885 een kapel werd gebouwd. Deze kapel is overigens niet meer in gebruik. Na een periode van circa 40 jaar ben ik teruggekeerd naar mijn geboorteplaats Maastricht, waar ik nu al weer 17 jaar met veel plezier woon.

Peter H.A.M. Otten, bewoner

FALIEZUSTERSKLOOSTER

Vanaf de 13^e eeuw woonden er begijnen in een gebiedje tussen de Jeker en de stadsmuur. Het is niet bekend of de Faliezusters 'afstammen' van deze begijnen. Wat wel bekend is, is dat de bisschop van Luik en het stadsbestuur omstreeks 1470 toestemming gaven voor de vestiging in dit gebied van zusters die zich bezighielden met ziekenverpleging. Hun klooster werd vernield door brand. Gedurende de jaren 1647-1652 werd het herbouwd in Maaslandse Renaissances-tijl. In dezelfde tijd kwam ook een nieuwe kloosterkapel tot stand. In 1796 werd het klooster, op last van de Fransen, opgeheven. De voorgevel van het Faliezustersklooster is opgetrokken uit baksteen op een plint van hardsteen. Bijzondere architectonische elementen zijn: de daklijst met consoles, de hardstenen venster- en deuroplijstingen, de middenstijlen die op de begane grond van hardsteen zijn en op de verdieping van mergel. Het gebouw krijgt een extra charmant karakter door de rood-wit geschilderde vensterluiken. Aan de rechterzijde van het klooster zijn nog enkele resten van de voormalige kapel te onderkennen. Wat ik vooral zo 'opvallend' vind, is dat dit lieve gebouwtje, ontdaan van het eigen kerkje, zich zo 'onopvallend' en bescheiden 'opstelt' temidden van het geweld van dominante aandachttrekkers als Helpoort, Pesthuis, Omwalling, Pater Vinktoren en Minderbroederskerk. Het is juist om die reden dat het Faliezustersklooster mijn hart gestolen heeft.

Paul Houx, klinisch chemicus

FALIEZUSTERSPARK 1-5, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1652
ARCHITECT ONBEKEND

STADHUIS: DE OUDE GRIJZE DAME

De oude grijsze dame prijkt fier boven het dakenmozaïek van de markt en laat haar carillonklokken behaaglijk over de straten rollen. In een statige robe van Naamse steen spiegelen ingeweven motieven van wit vensterwerk in loodgrijze lei, golft fijn satijn over haar heuplijn en zomen mergelfournituren langs haar taille, aan de enkel afgekant met ingevlochten gouddraad in smeedijzeren stramien.

Door bisschop en hertog voorgedragen, smeekten burgemeesters om haar hand, heeft zij slecht gesternte de deuren uitgeslagen, gaf de kelders een cachot, liet winkeldieven aan de schandpaal kragen en hoorde moordenaarsnekken kraken op het schavot.

Gefundeerd op gevangenissteen vecht de moeder van de stad voor het recht van iedereen, maar het gespuis van de straat waait niet zelden onder haar rokken en knaagt bezeten aan baleinen om haar macht van liefde te verpulveren tot een bordeel van zelfbevlekking en handjeklap. Toch blijkt de blauwsteen standvastig bestand tegen braaksel en bakerpraat, is het zachtmoedig voor de jongeling met vragen en troostend voor de tranen van de jaarlijkse winterprins.

Trots blakert haar kroon in de stomende straten waar op de vrijdagmarkt de verse vis nog spartelt,

elk stuk fruit luidruchtig omgeroepen wordt en prei door groentevrouwen opgehemeld in boodschappentassen verdwijnt. Aan haar voeten ligt het schurend vlees van verliefde stelletjes verzonken in de muren en ademen de voegen hier en daar de kegel van een dronkenlap.

Laten wij deze tempel van de rede warm omkleden, want in dit huis van sturing en gebod is het stadsbloed sterker dan het bot. Met een echo van verbinding wijst zij ons het pad, de oude grijze dame, koningin van mijn stad.

Familie van den Berg

MARKT 15, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1664 [GEBOUW], 1684 [TOREN]
ARCHITECT PIETER POST

STADHUIS

MARKT 15, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1664 [GEBOUW], 1684 [TOREN]
ARCHITECT PIETER POST

Joop van den Berg, oud-lid van de Eerste Kamer en emeritus hoogleraar aan de Universiteiten van Leiden en Maastricht. Hij was van 1996 tot 2002 hoofd-directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Dankzij beroep en belangstelling heb ik langzaam-aan veel gemeentehuizen gezien, maar mijn grote liefde blijft toch het monument van zelfverzekerde Hollandse barok, door Pieter Post pontificaal midden op de Markt gezet: *the building is the message*. Er kan geen twijfel over bestaan waar het toe dient. De voorkeur voor de dialoog van zo'n Hollands gebouw met het 'Belgische' plein om zich heen zegt iets over mij: geboren in Maastricht, maar een tweede-generatie allochtoon, want kind van Hollands-Friese ouders. Van buiten intimideert het gebouw een beetje, ondanks zijn wulpse toren, en je moet trappen bestijgen om binnen te komen, maar daar openbaart zich een hal die tegelijk monumentaal en intiem is, misschien ook dankzij de vrolijk gekleurde plafondschildering. Rondom: de opmerkelijk lichte wethouderskamers en de schitterende Prinsenkamer, waar ooit zoonlief werd getrouwd door burgemeester Philip Houben. Ten slotte de vol met chinoiserie behangen burgemeesterskamer. Boven was ooit de raadszaal, in mijn jeugd nog met een podium voor B&W. Daar woonde ik in 1958 mijn eerste raadsvergadering bij, waar wethouders werden gekozen. Het werd meteen een pandemonium omdat één kandidaat het tot zijn verbijstering niet werd. Hij was door zijn politieke vrienden misleid. Die barokke intimiteit herinnert mij trouwens aan de vergaderzaal waar ik een aantal jaren in heb mogen optreden: de door dezelfde Pieter Post ontworpen zaal van de Staten van Holland [1650], nu Eerste Kamer der Staten Generaal.

H O G E E N L A G E F R O N T E N

De Hoge en Lage Fronten [Maastrichts: De Wèrreke] zijn een deel van de vestingwerken van Maastricht op de westelijke Maasoever. Van de 17e, 18e en vroeg-19e eeuwse buitenwerken. Vroeger in mijn jeugd heb ik er vaak gevist op karpers. Ik kom er graag nog vaak om van deze rustige en uitstekende plaats te mogen genieten. Het gebied is recent omgevormd tot het Frontenpark, waarin natuur, vestingwerken en resten van het industrieel erfgoed harmonisch met elkaar samen gaan.

Donny Moenen

ACHTERZIJD E STATENSINGEL, MAASTRICHT
BOUWJAAR 17^E, 18^E EN BEGIN 19^E EEUW
ARCHITECT SÉBASTIEN LE PRESTRE DE VAUBAN

BASTION WALDECK

WALDECKPARK, MAASTRICHT
BOUWJAAR VERSCHILT PER BRON. VOLGENS WIKIPEDIA TUSSEN 1688-1690
[MOGELIJK N.A.V. HET BELEG VAN MAASTRICHT IN 1673]
ARCHITECT/OPDRACHTGEVER DANIËL WOLF BARON VAN DOPFF

Wanneer we vroeger via de Prins Bisschopsingel naar een van mijn oma's reden, kwamen we met de auto langs Bastion Waldeck, vernoemd naar beschermheer George Frederik van Waldeck-Eisenberg. Ik was altijd geïntrigeerd door die geheimzinnige rode deur. Ook wanneer we weleens in het Waldeck-park kwamen, was ik benieuwd naar wat er achter die deur zat.

Het geheel zag er in mijn ogen uit als een fort, maar waarom een 'gewone' deur en geen poort? En waarom zo midden in het park? En waar was de slotgracht? De eerste keer binnen overtrof mijn verwachtingen ruimschoots. Die deur was een van de ingangen van/ naar een lang, oud gangenstelsel met een eeuwenlang verhaal. Het is de toegang tot een deel van een verdedigingslinie uit de 17^e eeuw, maar is - net als de andere delen waar het in overloopt - onder andere gebruikt als schuilkelder tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast werden delen van het stelsel voorbereid als schuilkelder in het geval van een eventuele kernaanval tijdens de Koude Oorlog. De huidige aanblik van Bastion Waldeck is niet precies zoals in de 17^e eeuw. In de 18^e eeuw werd de buitenwand versterkt en eind 19^e eeuw werd het bastion ontmanteld. Dit was echter niet het einde van deze mooie plek. In het begin van de 20^e eeuw werd het onderdeel van het stadspark en eind jaren 60 van die eeuw werd het gerestaureerd. Zeker de moeite waard om een keer langs te lopen tijdens een wandeling door het park of een keer te bezoeken met een rondleiding. Een extra tip wat betreft krijgsmonumenten in de Euregio en 'echte' forten: het sperfort Eben Emael [BE].

Olga Reneerkens

CHÂTEAU NEERCANNE

© Studio Harry Paping

CANNERWEG, VON DOPFFLAAN 10, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 17^E EEUW
ARCHITECT ONBEKEND

Het enige terrassen-kasteel van Nederland is gelegen op de mooiste lokatie in het Jekerdal, met uitzicht op Maastricht, Kanne en het Albertkanaal. Aanvankelijk [1698] was dit het buitenhuis van de militair gouverneur van Maastricht Daniël Wolff baron van Dopff. In die tijd was het een vrijstaatje met twee honderd onderdanen. Het statige kasteel was een lusthof met barokke terrastuinen op de hellingen, fonteinen en beelden. Wijlen tuinarchitect W.J.A. Snelder was verantwoordelijk voor de reconstructie van de tuinen. De geschiedenis van Château Neercanne gaat al terug naar het jaar 1360. Belegeringen, oorlogen, brand; niets is Neercanne bespaard gebleven. De door Dopff betaalde koopsom in 1698 bedroeg voor kasteel, landerijen en de heerlijke rechten vijfenenvijftigduizend gulden. Onder het gouverneurschap van Dopff beleefde Neercanne hoogtijdagen. Het was het commandocentrum voor uitval in de strijd tegen Spanje en later Frankrijk. De naam van de Mousquetaire d'Artagnan duikt hier op, van wie ook gedacht wordt dat hij in de buurt van Neercanne in haast begraven zou zijn. Een van de belangrijkste gasten in die tijd was Tsaar Peter de Grote uit Rusland. Enige maanden na dit bezoek is Van Dopff overleden en begraven in de Sint Janskerk in Maastricht. Via vererving bleef het kasteel aanvankelijk in de familie. Later is het verkocht aan Marie Agnes de Coenen barones de Cler voor honderd en twee duizend gulden. Veel bewoners volgden. De laatste was de freule van Postwick. In die tijd nam het verval door het achterblijven van onder-

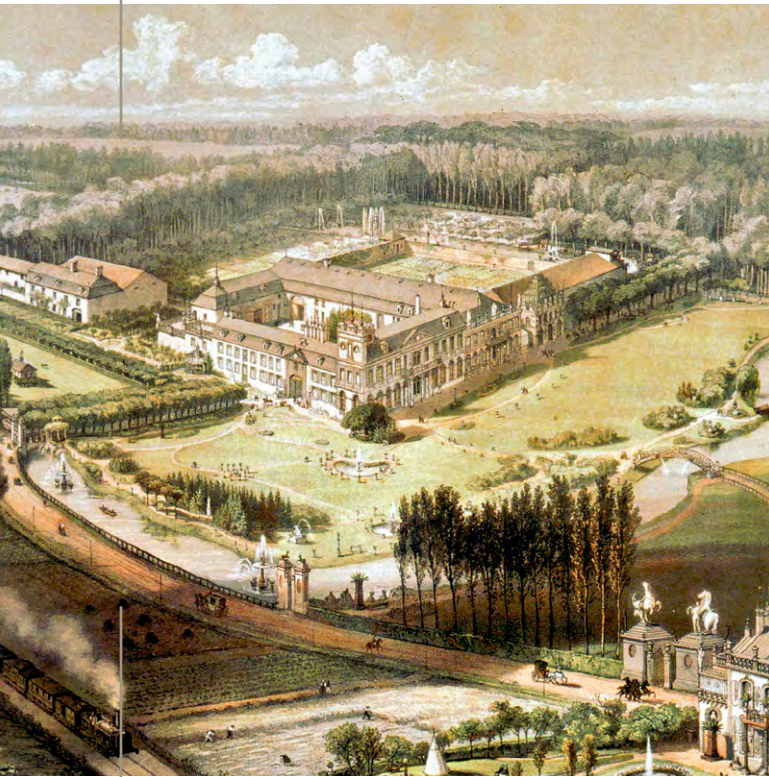
houd snel toe. In 1947 verkocht zij het kasteel voor tachtig duizend gulden aan het Limburgs Landschap. In het begin van de 50er jaren van de vorige eeuw werd in het kasteel restaurant Château Neercanne gestart. Brand Bierbrouwerij was de initiatiefnemer. Theo Koch, Hubert Stassen en Willy Oostenbach, allemaal uit de 'Coin des Bons Enfants', waren de eerste chefs en gastheren. Aanvankelijk was de exploitatie gevestigd in de Auberge. In 1984 nam Camille Oostwegel de exploitatie over. Peter Harkema als directeur, Hans Sniijders chefkok en Willy Oostenbach als Maître waren de bezielende gastheren. Vele hoogtepunten en belangrijke gasten hebben in die 36 jaar de revue gepasseerd. Nog altijd is Château Neercanne een parel in de Oostwegel Collection. Inmiddels bevindt het zich onder de vleugels van een nieuwe opvolger: Camille Oostwegel de tweede, oftewel jr.

Jan Janvier, o.m. gast en adept Neercanne

Verantwoording: Zeer korte en daarmee onvolledige impressie van de geschiedenis van Neercanne, zoals uitvoerig beschreven in de uitgave van de Stichting Historische Reeks Maastricht, het vijftigste deel in de reeks 'Maastricht Silhouet'.

KASTEEL [GROOT] VAESHARTELT

WEERT 9, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR OOSTVLEUGEL 1739,
NOORDVLEUGEL 1805] ■ ARCHITECT ONBEKEND

Het kasteel Vaeshartelt is gebouwd op de plek van een middeleeuwse versterkte boerenhoeve omgeven door een gracht. De oostelijke vleugel is gebouwd in 1739 in opdracht van Rudolf Sturler op een rechthoekige plattegrond. Ze bezit één verdieping met een leistenen mansardedak en raamomlijstingen in Naamse steen. In het interieur laat alleen de trap de toenmalige voorkeur voor de Louis XV-stijl zien. De economiegebouwen met leistenen mansardedaken dateren uit dezelfde tijd en vormen met de achterzijde van het kasteel een carré rond de binnenplaats. In 1805 liet Jacques Pierre Nolens de noordvleugel bouwen, een onlogische aanbouw, die toch een eenheid vormt met de oostvleugel doordat ze allebei dezelfde dakkap hebben. Het exterieur is strikt symmetrisch ingedeeld met twee vleugeldeuren midden in de gevel onder een 19e eeuwse veranda. In het interieur van deze vleugel is een ronde zaal, de rotonda, het centrum geflankeerd door twee ruime salons. Het interieur is uitgevoerd in classicistische Empirestijl. Fraaie schouwen met Egyptische motieven en decoratief stucwerk getuigen van de voorliefde voor het Empire rond 1800. Het kasteel werd in 1841 gekocht door koning Willem II, die de oostelijke ingangspartij liet verbouwen tot een hardstenen poort met sluitsteen, waarin zijn gekroonde initialen – W II – en het jaartal 1841. In 1851 kocht de industrieel Petrus Regout het kasteel. Regout voorzag de noordvleugel van beschilderingen en van een schijntoren, die aan het einde van de 19^e eeuw is afgebroken. Hij bouwde in 1865 tegen

de zuidgevel een rooksalon –'fumoir'–, waarvan het interieur gedecoreerd werd met een landschapsschildering op linnen. In 1865 liet Regout de veranda aanbouwen. Hij had in 1853 door de Belgische tuinarchitect J. Gindra een Engels landschapspark rond het huis laten aanleggen. De vijvers, fontein, prieeltjes en beeldhouwwerk maakten het geheel tot een waar lustoord. Een monumentale gedenksteen opgesteld bij de entree tot het kasteel is alles wat nog van dit decor rest. In 1905 liet Gustave Regout een koepel boven de entree plaatsen. Vaeshartelt was na 1950 als jeugdherberg in gebruik. In 1994 werd het kasteel gerestaureerd evenals de schilderingen en de marmering van het interieur. Een nieuwbouwvleugel met hotel-accommodatie werd gebouwd op de plaats van de voormalige economiegebouwen. Dit plan herstelde de oude carré-vorm rond de binnenhof.

Jac van den Boogard, [kunst]historicus

ARMENHUISJE

Dit zgn. armenhuisje op de hoek van het Lang Grachtje en de Verwerhoek is het laatst overgebleven armenhuisje dat de binnenzijde van de eerste middeleeuwse stadsmuur 'sierde'. Als het tenminste een armenhuisje is. Het huisje is gemaakt van een mix van bouwmaterialen: baksteen, mergel en hergebruikte hardsteen voor ramen en deuromlijstingen. Het heeft een dichtgespijkerd raam aan de oostelijke zijde, een dichtgemetseld raam aan de noordelijke zijde en een ingang doorheen de stadsmuur aan de zuidelijke zijde. Het gebouwtje heeft een lessenaarsdak, is gedekt met muldepannen en kent diverse scheuren in de muren als gevolg van verzakkingen en bouwkundige instabiliteit. Bovenstaande opzet lijkt er op te wijzen dat het oorspronkelijk geen armenhuisje was, maar een onderdeel van het Rooms-Katholieke weeshuis, dat aan de Lenculenstraat stond. Dit gebouwtje zou zich dan op het achterterrein van het complex hebben bevonden, aan de andere zijde van de Jeker, die dit perceel doorsnijdt. Naast dit huisje is in de late 18^e of vroege 19^e eeuw een herplaatste oude toegangspoort in de stadsmuur ingevoegd, voor een woonhuis dat behoort tot het Bauduin-complex. Toen de links ervan gelegen armenhuisjes werden afgebroken, is deze poort naar achteren verplaatst, maar het huisje Verwerhoek 40 is toen blijven staan. Als het inderdaad een armenhuisje is, is het enig in zijn soort. Deze armenhuisjes werden vanaf de 16e eeuw met toestemming van de magistraat gebouwd tegen de stadsmuur aan, waarbij gebruik werd

gemaakt van de spaarboog van die muur. De straat werd door deze huisjes erg smal, waarbij er ook nog eens een afvoergoot midden door 'het gètske' liep. De huisjes bevonden zich einde 19e eeuw in erbarmelijke staat, net als de meeste bewoners. Reden voor het stadsbestuur om deze huisjes af te laten breken. Dit gebouwtje vertelt daarom een belangrijk verhaal

van het niet zo 'sjiek en sjoen' Maastricht, maar wel het verhaal van het echte Maastricht.

Eric Wetzels, archeoloog

VERWERHOEK 40, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR VERMOEDELIJK 17^E OF 18^E EEUW, IN IEDER GEVAL VÓÓR 1830 ■ ARCHITECT ONBEKEND

PAND BOUILLONSTRAAT

BOUILLONSTRAAT 4 - 6, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR DERDE KWART 18^E EEUW
ARCHITECT ONBEKEND

Aan Wikipedia ontleen ik dat dit pand wordt aangeduid als de 'Poort van Eynenberg'. Het is een U-vormig complex rondom een voorhof, waaraan in verschillende periodes gebouwd is. De middenvleugel [huisnummer 4] vormt het hoofdgebouw. De gevel heeft een asymmetrische middenrisaliet. De linkervleugel [huisnummer 6] en het hoofdgebouw vormen ogenschijnlijk een eenheid door de regelmatige vensterindeling met hardstenen omlijsting. Door de helling van het terrein heeft de linkervleugel een hoge souterrain-verdieping met halfronde ramen. De voorhof wordt door een lage muur met een smeedijzeren hekwerk van de straat afgescheiden. In het midden bevindt zich een toegangshek tussen hardstenen pijlers in Lodewijk XV- stijl.

In het hoofdgebouw bevindt zich het klooster van de Missiezusters van St. Petrus Claver. Dit is een van oorsprong Poolse orde. De Maastrichtse gemeenschap is klein, maar hier is wel de Nederlandse tak van de orde gevestigd. Deze geeft het tijdschrift *Echo van Afrika* uit.

Mijn band met het pand heeft een persoonlijke oorsprong. Als scholier was ik misdienaar bij de Jezuïeten aan de Tongersestraat. De paters deden op verschillende plaatsen de mis in de stad. Zo onder meer in de *Miséricorde*, een tehuis voor meisjes met een streng regime aan de Capucijnenstraat, bij de zusters *Réparatrices* aan de Kapoenstraat en ook bij de zusters van St. Petrus Claver aan de Bouillonstraat. De huiskapel en woonkamer van de zusters waren

en suite. Tegen het einde van de mis liet de fluitketel zich horen voor het ontbijt. Ook toen al was de community klein, circa 6 tot 8 zusters. De zusters, van Poolse, Duitse of Afrikaanse komaf, spraken gebroken Nederlands en waren altijd bijzonder aardig, voor mij in het bijzonder leek het wel. De zusters maken in hun habijt nog steeds een betekenisvol deel uit van het stadsbeeld.

Paul Paulussen, oud-advocaat

TOPOS

MAASTRICHT 1800-1900

MAASTRICHT

WOONHUIS LAMMERGIERSTRAAT

LAMMERGIERSTRAAT 25, MAASTRICHT
BOUWJAAR OUDSTE VERMELDING 1840 ■ ARCHITECT ONBEKEND

Dit hoekhuis ligt in het oude gedeelte van Wolder. Het was onderdeel van een boerderijtje. Er zijn twee woonlagen. De drempel is grijs geschilderd. Aan de westzijde zitten enkele rozetankers en onder de dakrand bevindt zich een rand van siermetselwerk met blokmotief in kruisverband. Tegen de gevel staat nu een glansmispel. Ik koos dit 'lieve huisje' in wit en blauw, omdat mijn vriendin Christina er woonde. Zij overleed in 2015. Altijd als ik dit huis passeer, mis ik haar weer. De 'antieke' lantaarn naast de voordeur inspireerde me in 2003 tot de volgende regels:

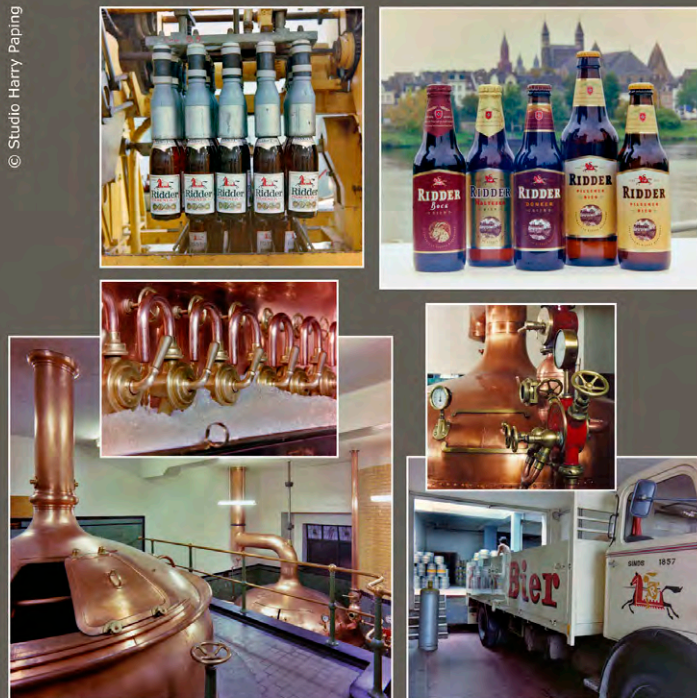
*als ik lantaarn was
door zon doorstraald
patroon in glas
metaal en fijne lijnen
verzon ik vast
hoe dicht het licht
naast schaduw woont
en dat ik groots mocht schijnen*

Cunera van der Woude

BROUWERIJ DE RIDDER

Ze staan weer te glanzen na een ingrijpende restauratie, de mout- en koeltoren [rechts] en de brouwtoren [links] van de voormalige Brouwerij De Ridder aan de Oeverwal. Ook de lichtreclame brandt na renovatie weer [nu met led i.p.v. neon] als herinnering aan dit industrieel erfgoed van de vermaarde Maastrichtse brouwersfamilie van Aubel. Vanaf 1982 tot 2002 was de brouwerij onderdeel van het Heineken-concern. In 1988 zag het Maastrichtse witbier Wieckse Witte hier [en deels in het lab van Brouwerij Bosch] het levenslicht en daarmee kon Heineken succesvol concurreren met Hoegaarden van Inbev. Het door De Ridder in 1994 geïntroduceerde amberkleurige Vos bier als concurrent van Palm [nu eigendom van Bavaria] werd niet zo'n succes. Hoe dan ook, onder andere door de mooie verkoopcijfers van Wieckse Witte besluit Heineken in 2002 de brouwerij in het nauwe stadscentrum te sluiten en elders het witbier te brouwen. Het complex gaat over naar de woningcorporatie Servatius, die haar restauratieplan door omstandigheden niet kon uitvoeren. Servatius verkocht op haar beurt in 2014 het complex aan Mulleners Vastgoed. Mulleners koerste op een herontwikkeling van de gebouwen tot topsegment wonen [en verkocht ieder van de beide torens, naar ik begreep, aan een familie]. Mathieu Bruls was als architect betrokken bij de herbestemming. Aan de Oeverwal ontstond, gefinancierd door crowdfunding, Stadsbrouwerij De Maltezer met een brasserie en bierwinkel. Kortom, dit beeldbepalende ensemble van de voormalige Brouwerij

© Studio Harry Peping

© Studio Harry Paping

OEVERWAL 12, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1857 RECHTSTRAAT, 1900 OEVERWAL ■ ARCHITECT JOS
JOOSTEN [BEIDE TORENS ROND 1930], RENOVATIE 2019 MATHIEU BRULS

De Ridder staat nu, keurig gerestaureerd en herontwikkeld, te glimmen langs de Maas en naast de Martinuskerk. De Wieckse Witte wordt intussen door Heineken, met en zonder alcohol, onder de merknaam Wieckse ook gedistribueerd in Frankrijk, Italië, Engeland en de VS. Daarmee krijgt het stadsdeel Wyck/Wieck [afgeleid van het Romeinse vicus] toch een zekere 'wereldfaam'. Het enige, wat we nu nog missen, zijn de typische geuren boven Wieck van het brouwproces uit de in het brouwhuis door architect Jos Joosten zo fraai geïntegreerde schoorsteen ...

Nicolette Brouwers-Sarneel

SINT MARTINUSKERK

RECHTSTRAAT, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1857-1858
ARCHITECT PIERRE CUYPERS

De Sint Martinuskerk van Pierre Cuypers is een uit de kluiten gewassen neogotische dorpskerk, die de Wieckse kant van de Maas als een kathedraal domineert. Het gebouw is simpel van architectuur, volledig neogotisch van karakter en als eerste of tweede kerk, die Pierre Cuypers heeft kunnen bouwen [Oeffelt is de andere inmiddels niet meer bestaande kandidaat voor

het predikaat 'eerste ontwerp van Cuypers'] de basis geworden voor het uitgebreide kerkelijke oeuvre van deze tegenwoordig gelukkig wel weer gewaardeerde architect. De eenvoudige en heldere structuur van de bakstenen kruiskerk met zijn schip dat bestaat uit vier traveeën, transepten en een langgerekt koor komt voort uit de studie van de gotiek door grote mensen als Viollet-le-Duc. De opbouw van de wanden van het middenschip van de kerk is simpel: arcaden met daarboven alleen een lichtbeuk. Een triforium, zoals dat meestal in de gotiek aanwezig is, ontbreekt in de Martinuskerk. Dat bepaalt het 'dorpse' karakter van de kerk. De robuuste toren van 70 meter hoog vervangt de - overigens fraaie - toren van de voorgangerkerk, die wel een echte gotische, maar kleine dorpskerk was. Bijzonder zijn de glas-in-lood ramen van Truyen in de zijbeuken als mooi voorbeeld van de realistische kunst van de jaren zestig van de twintigste eeuw. Het orgel van de Maastrichtse orgelbouwers Leyser en Pereboom is eveneens bijzonder van klankkleur en leent zich voor goede vertolkingen van vooral de romantische componisten als César Franck. Een kleinood uit de Middeleeuwen is het uit één stuk hout gesneden corpus van de Zwarte Christus, waaromheen een hele devotie is ontstaan. Een gebouw dat mijn kinderhart als misdienaar destijds al gestolen heeft.

Maurice Martens, bioloog, redacteur Flora van Nederland

BROUWERIJ BOSCH

Brouwerij en mouterij De Keizer [thans Brouwerij Bosch] is voortgekomen uit een in 1758 door Hubert Vlieckx opgerichte brouwerij aan de Rechtstraat 61 in Maastricht. De brouwerij ging door vererving in 1827 over aan het echtpaar Bosch – Vlieckx. Tussen 1870 en 1884 werd de brouwerij verplaatst richting Wycker Grachtstraat 26 met in 1884 de opening van de imposante vloermouterij van vijf verdiepingen. Het pand Rechtstraat 61 werd vanaf 1870 de brouwers-woning. Brouwerij, mouterij en woning zijn nog volledig intact en zijn sedert 2008 eigendom van Stichting Stoombrouwerij N.A. Bosch. Het complex is rijksmonument en bezit het Industriana-label voor verantwoord bewaard industrieel erfgoed. Tussen 2015 en 2020 zijn forse delen van het complex gerestaureerd. Het is nu een museum-brouwerij, die jaarlijks door ca 6000 gasten bezocht wordt. Ongeveer 25 vrijwilligers onderhouden dit erfgoed en leiden de bezoekers rond.

René Brouwers,
penningmeester Stichting Stoombrouwerij N.A. Bosch

WYCKER GRACHTSTRAAT 26, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR CA 1870-1884
ARCHITECT ONBEKEND

HEILIG HART VAN JEZUS-KERK

De pittoreske Heilig Hart van Jezus-kerk is mijn parochiekerk en is mij om allerlei redenen zeer dierbaar. Ik ben in 1951 in deze kerk gedoopt. Toen ik 8 jaar was, heb ik voor de eerste keer [en niet voor het laatst] daar de H.Mis gediend. Toen ik ongeveer 13 jaar was, werd er in onze parochie een nieuw jongerenkoor opgericht. Daar had ik mij spontaan voor aangemeld.

VAN AKENWEG 63, OUD CABERG MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1877, 1900, 1937
ARCHITECT JOHANNES KAYSER, TOREN WILLEM SPRENGER,
PRIESTERKOOR EN ZIJBEUKEN ALPHONS BOOSTEN

Ik vertelde tegen onze Pastoor dat ik nu geen misdienaar meer kon zijn, want ik had mij opgegeven bij het jongerenkoor. Enkele dagen later was dit mijn vader ter ore gekomen. Bij het avondeten zei mijn vader: 'En jong, wat hōb iech gehuurd, biste bij 't jongerekoer?' Waarop ik zei: 'Jao, sjiek hē?'. Het antwoord van mijn vader was toen resoluut: 'Daan geiste noe naor de Pestoer en zondag naor d'n dirigent vaan 't jongerekoer en zegks tot ste veurluipig nog e paar jaor messendeender bleifs en nog neet kins koume zinge in 't jongerekoer'. Dat alles speelde zich af rondom de Heilig Hart van Jezus-kerk, gelegen aan de Van Akenweg 63 te Oud Caberg in Maastricht, dichtbij de grens met Smeermaas. Deze kerk bestaat architectonisch uit meerdere delen die in verschillende bouwperiodes tot stand zijn gekomen. Het oudste deel, een neogotisch eenbeukig schip, bestaande uit vier traveeën en overdekt met gemetselde kruisribgewelven, is gebouwd in 1877 naar een ontwerp van architect Johannes Kayser.

De neoromaanse toren, naar een plan van Willem Sprenger, is in 1900 tot stand gekomen, terwijl de vervanging van het priesterkoor en de bouw van de zijbeuken stammen uit 1937 en ontworpen zijn door architect Alphons Boosten. Na deze zakelijke gegevens vermeld ik nog dat ik hand- en spandiensten in deze kerk verricht. Ik ben vroeger vaker in de toren geklommen wanneer de klok weer eens niet wilde luiden. Ik heb overigens nog met de hand aan de touw geluid voor dat dit elektrisch werd. In de jaren 40 en 50 luidde mijn moeder elke dag om 12.00 uur het Angelus. Dit was 3 x 3 slagen [het zogenaamde 'tumpé']. Dit gebeurde met de kleine klok. Wat verder nog vermeldenswaard is, is dat de drie klokken die nu in de toren hangen afkomstig zijn uit de toren van de Sint Christoffelkerk van Caberg, waarvan nu alleen nog maar de toren staat. Dit is gebeurd in de jaren 90 van de vorige eeuw onder leiding van Pastoor R. van den Berg, die toen Pastoor van beide parochies was.

No Tillie

BORDENHAL

PLEIN 1992-15, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR CA 1880
VERBOUWEND ARCHITECT: JO COENEN [1999]

In 1851 stichtten W. N. Clermont en C. Chainaye in Wijck een aardewerfabriek. In 1859 werd de fabriek overgenomen en vier jaar later werd het bedrijf bekend als 'Société Céramique' [1863-1958]. Het werd de grootste concurrent van de Sphinx, het bedrijf van P. Regout. Toch fuseerde 'Société Céramique' in 1959 met Sphinx. Begin jaren 1990 werden de fabrieksgebouwen gesloopt om plaats te maken voor een prestigieuze nieuwbouwwijk: Céramique. In de Bordenhal stonden voorheen enkele biscuitovens. Na een opknappbeurt in 1951 [zie gevelsteen] werd het een bordenhal. Voor het maken van borden is veel licht nodig, daarom is het dak opgetild en zijn

FOTO: ELFI BROUWERS

er hoge ramen ingebouwd. Tot ver in de twintigste eeuw werd hier serviesgoed met de hand beschil-
derd. Bij de herinrichting van het fabrieksterrein is de hal in 1999 door architect Jo Coenen verbouwd. Aan de buitenkant is de oorspronkelijke architectuur zoveel mogelijk intact gelaten. De Bordenhal [voormalige Derlon Theater] is nu het theater van Toneelgroep Maastricht. De herbestemming van een historisch gebouw, opgenomen in een gedurfd nieuw plan: de Bordenhal ademt, samen met de aangrenzende gebouwen, omgeven door de Maas en de resten van de oude stadsmuur, een positieve sfeer uit. Ik ben dankbaar dat dit gebouw en haar geschiedenis bewaard is gebleven. Ik kijk er graag naar voorstellingen of zit bij Café Zuid op het terras en lees het gedicht van Wiel Kusters op de zijgevel.

Elfi Brouwers, fotograaf, gespecialiseerd in architectuur, cultureel en industrieel erfgoed

VOORMALIGE ARTIFORT-FABRIEK

SINT ANNALAAAN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1884-1887, GESLOOPT 1985
ARCHITECT: ONBEKEND

FOTO: JOS NELISSEN

Mijn favoriete gebouw bestaat niet meer, het is gesloopt in 1985. Het gebouw was onderdeel van de Artifort-fabriek aan de Sint Annalaan. Het werd gebouwd buiten de vestingwallen in de jaren 1884-1887 door de toenmalige grootste bierbrouwerij van Maastricht: de familie Rutten. Het hele complex bestond uit: het mouthuis, de villa en de fabrieksgebouwen die zeer omvangrijke gewelfkelders hadden voor de 'lager' capaciteit. Tot 1920 heeft 'De Zwarte Ruiter' hier 'Mestreechs Aajt en Joonk' geproduceerd. Vanaf 1935 huurde Artifort het mouthuis aan het Volksplein en in 1956 heeft Artifort het hele complex gekocht. In 1976 werd ik gevraagd om een serie foto's in het Artifort complex te maken van de bureaus van Castelli voor de firma Newsign.

Terwijl ik druk bezig was, onder een doek van mijn technische camera, kwam er een sjieke heer in Burberryjas en pet naast mij staan en zei: 'Jong, kins diech dat ouch?'. Verbaasd vroeg ik: 'Wat?'. Hij antwoordde: 'Foto's make'. Ik zei tegen hem: 'Iech kin niks anders'. De heer die mij aansprak, was 'HaWee', oftewel Harrie Wagemans, de directeur van Artifort, een sympathieke, bijzondere persoonlijkheid. Naar aanleiding van onze interessante conversatie liet hij naar mijn inzicht een fantastische fotostudio inrichten waarna ik tien jaar lang de meubels van Artifort, maar ook objecten voor mijn eigen klanten, kon fotograferen. Het was er altijd druk met shows, ontwerpers, vormgevers, brochures en catalogi die gemaakt moesten

worden. Ik was er kind aan huis! De grote brand van 06-11-1984 in het mouthuis, waarbij helaas een dode te betreuren viel, was een enorme klap voor Artifort. Het was het begin van een lange lijdensweg die eindigde in een overname in 1998 door de Lande-groep. Het pand [zie foto]] werd in 1984 door de gemeente aangekocht, gesloopt en bestemd voor de bouw van appartementen.

Jos Nelissen, fotograaf

FOTO: MAASTRICHDIGITAALCENTRUM.COM

HONDSTRAAT 11, MAASTRICHT ■ 19^E EEUW ■ ARCHITECT: ONBEKEND

PAND HONDSTRAAT

Achter de ramen op de eerste etage ben ik geboren en wel op 2 december 1943. Het huis werd toen bewoond door mijn oom en tante, dokter van Krieken. Het was in de oorlog. Het was spertijd en dus waren de ramen geblindeerd. Mijn moeder verbleef bij haar zuster, omdat mijn vader ondergedoken was in de buurt van Maastricht. Hij wist dat Nederland vanuit het zuiden bevrijd zou worden. Vooral om deze redenen herinner ik mij mijn geboortehuis nog heel erg goed. Het pand staat momenteel op de gemeentelijke monumentenlijst vanwege het 'dominante' karakter van het pand. In de redengevende omschrijving lees ik het volgende:

'Tussenwoning, die boven de kelder opgebouwd is uit drie bouwlagen en gedekt wordt door een zadeldak. Aan het dak bevindt zich een bakgoot met een geprofileerde gootlijst. De voorgevel heeft een gepleisterde plint met kelderlichten. Daarboven is de gevel volledig voorzien van stucwerk, met horizontale groeven op de begane grond. De voorgevel is vier gevelassen breed. In de linker gevelas is een grote toegangspoort met dubbele decoratieve houten deur met glaspanelen en decoratief gietijzeren roosters. Er is een tweede toegang in de rechter gevelas en deze heeft een oorspronkelijke decoratieve houten deur, met grote glasruit en decoratief gietijzeren hekwerk. Tussen deze deuren zijn twee vensters met een hardstenen onderdorpel en origineel houten draairaam. Ze hebben een forse gestucte sluitsteen.

Boven de begane grond is een forse horizontale lijst, met daarboven een profiellijst die de onderdorpel van de verdiepingsvensters vormt. Deze vensters hebben een geprofileerde gestucte omlijsting en originele houten T-ramen. Ook deze verdieping wordt afgesloten door een horizontale band. Daarboven is de geprofileerde gestucte onderdorpel van de tweede verdiepingsvensters, die dezelfde vormgeving als die van de eerste verdieping hebben en eveneens originele T-ramen. De gevel wordt afgesloten door een gestucte paneellijst.'

Ir. Victor Molenaar

TOPOS

MAASTRICHT 1900-1945

MAASTRICHT

PAND PAPERWEG

Het pand Papenweg 108 te Sint Pieter Maastricht is in 1903 gebouwd in opdracht van dhr. Petrus Hardy voor de bouwsom van 4.564 gulden en 17 centen, inclusief de waterput met pomp. Het pand bestaat uit een woning met aangebouwde glazen serre aan de tuinzijde en rechts van de woning een aangebouwde stal voor het paard en de stalling voor de koets met een kleine hooizolder. Het pand is van een eenvoudige baksteen-architectuur met geringe ornamenten in de voorgevel. Alleen de voorgevel is, zoals gebruikelijk, voorzien van een knipvoeg. In 1923 is het pand voorzien van twee waterkranen met loden leidingen en een met zink afgedekt 'afwaschbord'. In 1936 is het pand aan de achterzijde voorzien van een bijgebouw met twee privaten. In 1991 is de aangebouwde stal verbouwd tot kantoorruimte met entree en berging. Interessant is de metamorfose van het landschap en de verdichting van de bebouwing die in de loop van de tijd zijn ontstaan. Het kanaal is verdwenen, het omliggende akkerbouwland langs de straten volgebouwd en de onbegroeide Sint Pietersberg is veranderd in een gevarieerd groen landschap.

Tobias de Groot, architect

PAPENWEG 108, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1903
ARCHITECT ONBEKEND

AGENTSCHAP GELDERSE KREDIETVERLENING - ECDPM

ONZE LIEVE VROUWEPLEIN 21, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1905
ARCHITECT JO LIMBURG

Maastricht telt gelukkig een aanzienlijk aantal 'beste gebouwen', ik zou er zeker elke week een kunnen noemen, een jaar lang, zonder in herhaling te vallen. Ongetwijfeld speelt bij de selectie een groot aantal zaken een rol, zoals de leeftijd, het humeur, het weer, de lichtval, het voortschrijdend inzicht en het laatst gelezen artikel over architectuur, naast nog talrijke andere motieven. Bij deze gelegenheid is mijn keuze gevallen op Onze Lieve Vrouweplein 21, dat bekend staat als 'het huis met de pelikaan'. Het betreft een voormalig bankgebouw ontworpen door de Haagse architect Jo Limburg en gedateerd 1905. Sinds 1986 is het de zetel van het 'European Centre for Development Policy Management' [ECDPM]. Al sinds ik er in mijn jonge jaren ten minste een maal per week langs kwam op weg naar de zondagsmis in de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek was het me opgevallen als een soort geslaagde vreemde eend in de bijt van de Maastrichtse architectuur. De eigenzinnige gevel waarin veel te lezen valt en die diverse citaten samenvoegt binnen de vormtaal van een stijl die verder in Maastricht niet of nauwelijks is vertegenwoordigd, nodigt uit tot een ongebruikelijk visueel 'aftasten'. Het interieur is van even hoge kwaliteit en een prachtig voorbeeld van art deco met invloeden van Berlage. In 2011 werd het pand gerenoveerd, uitgebreid en aangepast aan de functionele eisen van de huidige gebruiker door iNeX Architecten Maastricht en de kwaliteit van deze renovatie werd van dien aard bevonden dat er de Victor de Stuersprijs 2011

aan werd toegekend. Beter dan ik het hier kan doen, wordt er een voortreffelijke beschrijving en architectuur-historische kenschets gegeven in het boeiende document van de hand van Jac van den Bogaard en Geert Laporte 'Het huis met de pelikaan en ECDPM' te vinden met de volgende link:

<https://ecdpm.org/wp-content/uploads/Het-huis-met-de-pelikaan-.pdf>

Raoul Snelder, architect

FOTO: EUROPEAN CENTER FOR DEVELOPMENT POLICY MANAGEMENT

BOSCHSTRAAT 5, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1906
ARCHITECT ONBEKEND

TIMMERFABRIEK

Mijn favoriete gebouw is - na rijp beraad - de Timmerfabriek aan de Boschstraat in Maastricht. Het is niet één gebouw, maar een verzameling van onderdelen van de kristal- en aardewerkfabriek Koninklijke Sphinx. Het oudste deel is een voormalige tramremise, daterend uit 1888 [noordkant]. Deze is door de Sphinx verworven in 1896 en later verbouwd tot woonhuis. Tussen 1906-1910 kwam het grootste gebouw tot stand, het magazijn aan de Boschstraatzijde. Mij spreekt dit deel het meeste aan vanwege de gietijzeren sheddak-constructie en de vides in de eerste verdieping die voor vrije lichtinval zorgen op de begane grond. Direct daaraan vast gebouwd ligt

de toonzaal met kantoorruimte, tamelijk chique en ook met een prachtige dakconstructie. Op de hoek van Bassin en Zuid-Willemsvaart werd vervolgens de elektriciteitscentrale [1910] gebouwd, ook een fraai gebouw met hoge ruimtes, die vooral opvallen in het er thans in gevestigde restaurant. Tussen showroom en elektriciteitscentrale werd in 1911 het Hennebique-gebouw gerealiseerd, wat vermoedelijk de oudste betonnen constructie is in Nederland. Achter de elektriciteitscentrale verrezen in de periode 1910–1933 twee ketelhuizen. De magazijnen en de toonzaal zijn rijksmonument, de overige gebouwen gemeentelijke monumenten. Ik heb om verschillende redenen gekozen voor dit ensemble. De magazijnen, de showroom en de elektriciteitscentrale zijn gave voorbeelden van fabrieken uit het begin van de 20^e eeuw. Dankzij de zorgvuldige restauratie raak je niet uitgekeken op de details: de wanden, de gietijzeren dakconstructie, de ramen et cetera. Het besluit om deze gebouwen na de sluiting van de Sphinx voor het nageslacht te consolideren is genomen voordat duidelijk was waarvoor het complex zou worden gebruikt. Dat vind ik moedig. Het hergebruik heeft overigens de nodige voeten in de aarde gehad en er moest ook nieuwbouw aan te pas komen. Het poppodium aan de Zuidkant zit deels in de voormalige magazijnruimte, maar de grote zaal [>1000 bezoekers] is nieuw. Voor de zes bioscoopzalen zijn de ketelhuizen deels herbouwd. Ik heb de indruk dat de grote ruimten van het voormalige magazijn –incidenteel in gebruik als expositieruimte– nog geen

bruisende herbestemming hebben gevonden. En timmeren? Dat is al meer dan een eeuw [bijna] niet meer gehoord in de Timmerfabriek. De grote timmerwerkplaats van de Sphinx moest immers plaatsmaken voor de magazijnruimte en de showroom. Bijna? Toch wel, in het Hennebique-gebouw was een kleine werkplaats waar kisten werden gemaakt.

Herman van den Bosch,
hoogleraar managementontwikkeling Open Universiteit

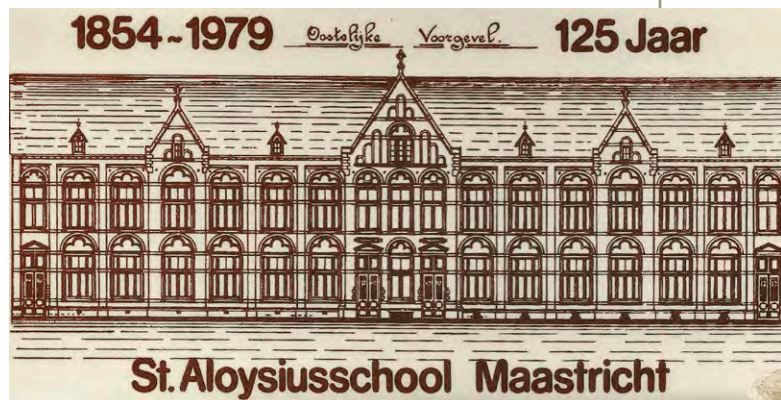
Bron: Wikipedia

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Timmerfabriek_\[Maastricht\]](https://nl.wikipedia.org/wiki/Timmerfabriek_[Maastricht])

SINT ALOYSIUSSCHOOL

Mijn favoriete gebouw is de St. Aloysiusschool. Deze ligt verscholen achter een kleine poortgang aan de Brusselsestraat en bevindt zich op een binnenterrein dat ook wel 'De Beyart' wordt genoemd. De reden van mijn keuze is dat ik daar van 1953-1959 op school heb gezeten, op wat toen heette de 'lagere school'. Tegenwoordig wordt het gebouw gebruikt door een organisatie die heet 'Kindcentrum Aloysius' [de St. is in de benaming weggefallen]. Het is een schoolgebouw met een prachtig voorfront gericht op de speelplaats. Ik bewaar heel veel goede herinneringen aan die school, vooral ook aan de luide galm verspreidende lange gangen. Het was een grote school met vier parallelle klassen: A, Ap, B en Bp. Het was in die tijd de beste 'lagere school' van Maastricht! Gelukkig heeft het gebouw momenteel de status van Rijksmonument. Dagelijks kijk ik naar een Sphinx-tegeltje waarop de oostelijke voorgevel van de school gericht op de speelplaats is afgebeeld. Dit tegeltje werd uitgegeven bij het 125 jarig bestaan van de school in 1979.

Armand Cremers, oud-leerling van de St. Aloysiusschool

BRUSSELSESTRAAT 46, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1907
ARCHITECT JOSEPH HOLMAN

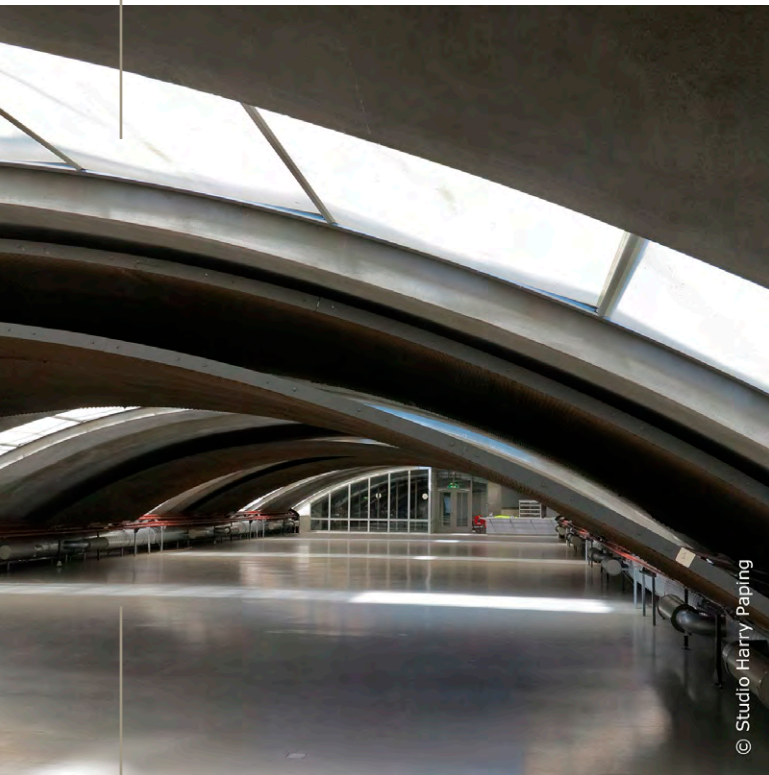
BUITENGOED SLAVANTE

Slavante is begonnen als klooster van de Observanten, een afsplitsing van de Minderbroeders oftewel Franciscanen. Franciscus van Assisi was de oprichter van de kloosterorde in de 13^e eeuw. Hij predikte voor mens en dier in zogenaamde preekschuren. Zijn aanhangers wilden, net zoals Franciscus van Assisi leefde, terug naar de natuur. Ze hadden een bruine pij en liepen op blote voeten. De Minderbroeders hadden een speciale verering voor O.L Vrouw Sterre der zee. Een beeld van haar was hun geschonken door de leerlooiers. Ten tijde van de beeldenstorm is het beeld 'ondergedoken' op Slavante bij de Observanten. Het klooster werd vernield in de 16^e en 17^e eeuw. De naam Slavante is overigens afgeleid van de Observanten. Nu resteren nog de Sint Antonius-kapel en twee witgekalkte muren. De buitensociëteit Slavante werd gebouwd aan het einde van de 19^e eeuw, op de plek waar zich vroeger de oudste wijngaarden bevonden. In de 18^e en 19^e eeuw werden er overal in steden sociëteiten gebouwd. Heren fabrikanten en officieren uit het leger hadden hier hun bijeenkomsten. Maastricht had een stadssociëteit de Momus en heeft toen ook een buitensociëteit Slavante gebouwd. Op het terras van het casino kon men vroeger in de zomer heerlijk genieten van de concerten die er gegeven werden. Er was ook een speeltuin voor de kinderen. De draaimolen functioneert nu nog steeds. Het uitzicht vanaf het terras is wonderschoon, zeker de moeite waard om naar toe te gaan en daar van een heerlijk wijntje te genieten, Proost.

Liefke Buurma

SLAVANTE 1, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1907
ARCHITECT STADSARCHITECT KRAFT

© Studio Harry Paping

WIEBENGHAL

De Wiebengahal is een voormalige fabriekshal in de Maastrichtse wijk Céramique en geldt als een voorbeeld van Het Nieuwe Bouwen. Het gebouw is ontworpen in 1912 door de architect-constructeur Jan Wiebenga, aan wie het gebouw ook zijn naam dankt. Jan Wiebenga maakte gebruik van in die tijd vrij moderne skeletconstructies in gewapend beton, waardoor hij beschouwd kan worden als een pionier van de moderne architectuur in Nederland. Omdat men alom de architectonische en constructieve waarde van de bijzondere dakconstructie heeft [h]erkend, is de Wiebengahal behoed voor sloop. Het dak is opgebouwd uit betonnen schaaldaken waarin overkoepelende glazen lichtkappen zijn aangebracht. Ook vanwege de toegepaste betonskeletbouw kan de Wiebengahal als een van de eerste voorbeelden van de moderne architectuur in Nederland worden gezien. Nadat de Société Céramique gefuseerd was met haar oude concurrent, de eveneens in Maastricht gevestigde aardewerf fabriek Koninklijke Sphinx, raakten de meeste gebouwen op het fabrieksterrein in verval. In 1987 begon de herontwikkeling van de wijk naar een masterplan van architect Jo Coenen. Van het voormalige industriële ensemble bleven slechts enkele onderdelen behouden, te weten de Wiebengahal, de Bordenhal, de directeurswoning en een deel van de fabrieksmuur. Tijdens de bouw van het Bonnefantenmuseum werd de hal gerenoveerd door architect Aldo Rossi en voorzien van nieuwe gevelinvullingen en trappenhuisen. De door Rossi ontworpen puien met gesloten

borstwering aan de zijde van de Avenue Céramique zijn in een latere aanpassing door BiermanHenket Architecten vervangen door verdiepingshoge stalen puien die de relatie met de openbare ruimte versterken. De Wiebengahal is [ook in de aangepaste vorm] een fraaie reminiscentie aan de destijds florerende aardewerkindustrie van Maastricht. Gelukkig is er een tastbaar en markant bouwkundig relict overgebleven uit het voor Maastricht oh zo belangrijk industrieel verleden.

Jo Kusters, dierenarts in ruste, enthousiast lid van Topos

© Studio Harry Paping

AVENUE CÉRAMIQUE 224, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1912
ARCHITECT JAN WIEBENGA

CABERGERWEG 45, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1912-1914
ARCHITECT JAN GERKO WIEBENGA, WERKZAAM BIJ N.V. INDUSTRIEEL
MAATSCHAPPIJVAN F.J. STULEMEIJER EN CO. UIT BREDA

VOORMALIGE GEMEENTELIJKE GASFABRIEK

Het aanpassen van het Noorderbrugtracé bracht een van de fraaiste én meest imposante betonnen fabrieksgebouwen prominent in het zicht. Ontworpen als staalconstructie maar door constructeur Wiebenga 'vertaald' tot een gewapend betonnen constructie. In 1912 gebouwd als gemeentelijke Gasfabriek, maar in de volksmond beter bekend als "cokesfabrik", en na 20 jaar getransformeerd tot onderdeel van de Radium rubberfabriek. In de jaren '40 hiervoor behoorlijk ingrijpend aangepast, o.a. dichten noord-oost gevel [van v.m. stokerij] met metselwerk i.c.m. grote metalen kozijnen, inpassen grote metalen kozijnen aan zuid-west gevel [van v.m. stokerij en kolenloods] én inpassen extra kolommen en verdiepingsvloer in voormalige stokerij volume. Het steeds verder uitdijen van de rubberfabriek had bovendien tot gevolg dat dit imposante gebouw letterlijk steeds minder zichtbaar werd. In het kader van de aanpassing Noorderbrug werden alle omliggende gebouwen gelukkig weer gesloopt, werd deze parel zichtbaar voor een hele nieuwe generatie, maar had hernieuwd een rigoureuze aantasting van dit Rijksmonument tot gevolg door sloop van 5 van de 7 kolenloods traveeën. Onmiskenbaar heeft dit een negatieve invloed gehad op de monumentaliteit en vooral de langgerektheid en 'machtige' uitstraling van het origineel. De nu in uitvoering zijnde transformatie zal deze "verloren gewaande gewapend betonnen parel" echter hernieuwd in al zijn glans doen schijnen.

Stefan Loo, adviseur monumentenzorg gemeente Maastricht

STATION MAASTRICHT

Eind jaren vijftig liep ik elke schooldag van de Scharnerweg naar de Suringarschool. De wandeling werd interessant bij de passerelle in de hoop een stoomtrein uit België te zien. Dan was het rennen want in de passerelle zaten ramen zonder glas en je wenste dan dat je in de stoom kon lopen. Dan verder langs het station. Nou ja, langs, als het even kon de hoge monumentale hal in en je vergapen aan de details en de prachtige glas-in-loodvensters van Charles Eyck. Dan weer naar buiten en via de openbare WC [zo'n mooie betonnen krul die verschrikkelijk stonk] langs het in 1985 gesloopte entreegebouw naar school. Het station staat in mijn geheugen gegrift en als

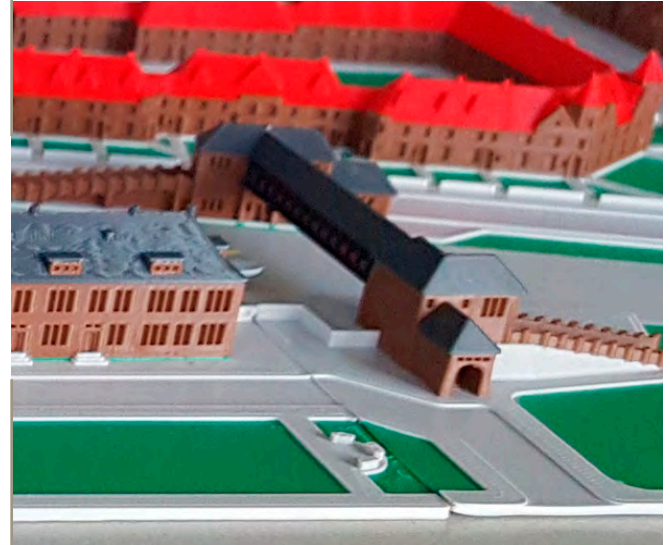

modeltreinenfanaat wilde ik het station op schaal nabouwen. Ik doe dat graag omdat het je dwingt de kern van een gebouw te vinden, want niet alle details zijn op schaal te maken. Als je dan het model uittekent is het zaak te achterhalen wat de architect gedacht heeft toen hij het gebouw ontwierp. Dan valt op dat het station heel systematisch en schematisch is ontworpen, maar dat er zelden sprake is van spiegelbeelden. Elk onderdeel dat apart aandacht moet krijgen springt er uit, terwijl toch dezelfde materialen en maatvoering zijn gebruikt. Het station van Van Heukelom is baksteenarchitectuur en sterk gebaseerd op het werk van Berlage. Het is een

eenvoudig doch monumentaal totaalontwerp, waarbij hij, naast het emplacement en de gebouwen, ook de interieurs met meubelen én de openbare ruimtes rond het station ontwierp. Nu terugkijkend denk ik dat het Maastrichtse Station een belangrijke reden is geweest waarom ik met veel plezier bouwkunde/restauratie ben gaan studeren aan de TU-Delft.

Aldert Dreimüller

STATIONSPLEIN 29, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1915
ARCHITECT GEORGE WILLEM VAN HEUKELOM [1870-1952],
HERONTWIKKELING [DEELS RESTAURATIE] 2020 RULAND ARCHITECTEN

SINT LAMBERTUSKERK

KONINGIN EMMALEIN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1916
ARCHITECT J.H.H. VAN GROENENDAEL, VERBOUWING 2016 ARCHITECT
MATHIEU BRULS

Maastricht is een stad met een rijke historie en, daarmee verknoot, een rijk 'gebouwen-verleden'. Na Amsterdam beschikt het in Nederland over het grootste aantal rijksmonumenten. Een daarvan is de Sint Lambertuskerk aan het Emmaplein. Lang geleden was de kerk voor mij al een soort ankerpunt. Vlakbij, aan de overkant in de Annalaan, was Berry's Pilsclub te vinden. Destijds op de zondagen goed voor een bezoekje na de hoogmis in de Lambertuskerk. Het beste dat de Lambertuskerk is overkomen, is misschien wel zijn markante ligging in de zichtas van de Brusselsestraat, de Hertogsingel en de Statensingel. Een opmerkelijke ligging die in Maastricht aan weinig gebouwen toebedeeld is. [Het Gouvernement aan de Maas mag zich hier ook aanmelden]. Tevens bevindt de kerk zich, zo ongeveer als laatste toegevoegd, in het rijtje Maastrichtse oud-kerkelijke sfeerbepalers met een herbestemming, o.a. de Minderbroederskerken, het Kruisherenhotel, het Jezuïetenklooster en de Dominicanenkerk. Compliment voor degenen die zich bij de restauratie van de kerk aan het Emmaplein niet hebben laten ontmoedigen door de hoge kosten die het in orde brengen van de fundering van de kerk veroorzaakte. Maastricht heeft met deze kerk zijn eigen 'Sacré-Coeur' gekregen.

Harry Welters, em. hoogleraar Erasmus Universiteit Rotterdam

G A R A G E P A N D

Het garagepand van Jan Jacob aan de Scharnerweg 165 straalt momenteel weinig charme en grandeur uit. Het is rond 1918 door Ch. Grabal als garagepand gebouwd en deze heeft het al in 1919 overgedaan aan N. Fissette. Op de foto uit 1931 is het oorspronkelijke gebouw te zien. Vóór 1940 is het gebruikelijk dat garagebedrijven zich als een 'gewone winkel' in woonwijken vestigen, in- en aansluitend op de lintbebouwing. Er is een etalage om het te verkopen product aan te prijzen. In plaats van de winkeldeur is er een toegangspoort tot de achterliggende werkplaats. De eigenaar en zijn gezin wonen boven het bedrijf. Na 1945 verandert de ligging en opzet van garagebedrijven radicaal. Dit garagepand is na 100 jaar in feite nog volledig in de oorspronkelijke staat: de etalage, de ontvangstruimte en de werkplaats zijn als zodanig onveranderd. De voorgevel is in de loop der jaren enige verfraaiingen kwijtgeraakt. Veel van de automobielen die er nu worden verhandeld en gerepareerd, stammen uit de vooroorlogse periode: 'de tijd staat stil'. Het pand heeft de belangstelling van 'Stichting Erfgoed op weg' om als representant van de architectuur rond het mobiele erfgoed te behouden.

Jac Maurer, autohistoricus

SCHARNERWEG 165, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1918
ARCHITECT ONBEKEND

VOORMALIGE HOOFDPOSTKANTOOR

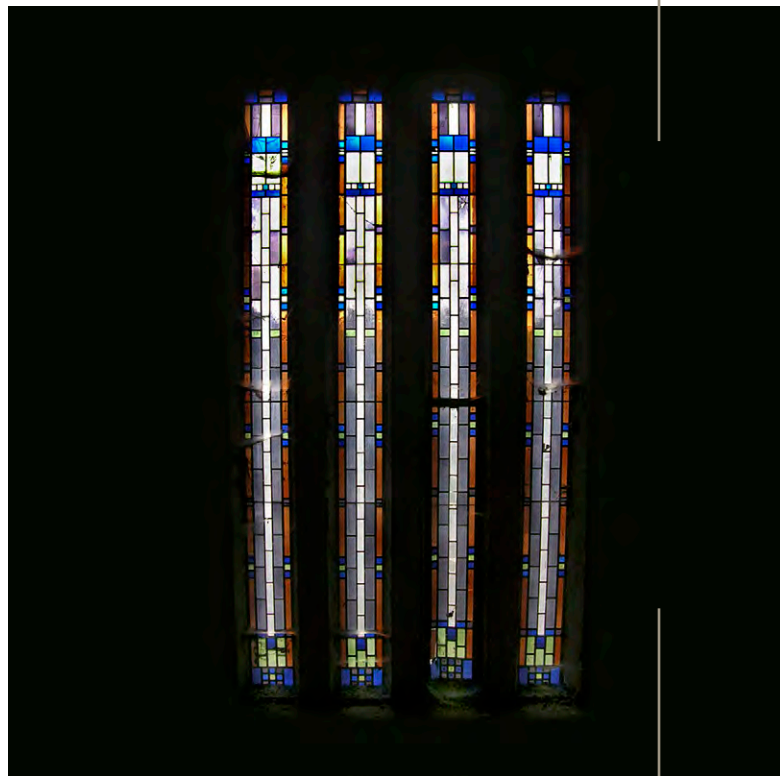

STATENSTRAAT 4, 6211 TB MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1915-1918
ARCHITECT RIJKSBOUWMEESTER IR. D.E.C. KNUTTTEL, ONDER SUPERVISIE
VAN M.J. GRANPRÉ MOLIÈRE, OPGEVOLGD DOOR JAN BREMER

Maastricht kent, met zijn Maaslandse daken en even kenmerkende gebruik van gele mergel, grijze Naamse steen en rode baksteen een eigen idioom dat zich behalve in die kleurstelling ook manifesteert in de architectonische vormgeving. Wat weinigen zich zullen realiseren, is dat de stad ook heel wat Hollandse architectuur kent. Dat begint meteen na het innemen van de stad door Frederik Hendrik in 1632, met als meest markante voorbeeld het Stadhuis op de Markt. De Maaslandse krulgevel, een renaissance-element dat vanuit Luik in de stedelijke architectuur belandde, maakte steeds vaker plaats voor Hollandse trapgevels. Die Hollandse invloed bleef daarna gewoon doorgaan, tot ver in de 20^e eeuw. Denk aan het inmiddels al weer verdwenen gebouw van Bakema aan de Helmstraat, oorspronkelijk gebouwd voor de Grand Bazar, later huisvesting van het Bonnefantenmuseum. Maar veel Hollandser dan het voormalige postkantoor met directeurswoning op de hoek van Vrijthof en Statenstraat is nauwelijks denkbaar. Niet alleen werd het ontworpen door de toenmalige rijksbouwmeester Knuttel, maar ook de uitvoering van dit expressionistische pand lag in Hollandse handen. Dat had veel te maken met de stroming waarin het gebouw paste, een voorloper van Amsterdamse en Delftse school, en de daarbij horende specifieke bouwmaterialen. Ontworpen in Holland maakten de architecten ook gebruik van de materialen en hun leveranciers die ze kenden. Een fenomeen dat in optima forma te zien is bij het L.O.M.A.-huis in Hoensbroek, dat

een totaal Amsterdams gebouw is. Daar is geen Limburger aan te pas gekomen. Het postkantoor heeft een zeer herkenbaar uiterlijk, maar de echte parel zit verstopt boven een alledaags systeemplafond: de toren op de hoek is ontworpen als een open ruimte, met de van buiten nog waarneembare hoge verticale glas-in-loodramen, en een gefacetteerde binnenafwerking in stuc. Die verborgen schat schreeuwt om weer openbaar zichtbaar te worden!

Coen Eggen, bouwhistoricus

TAPIJNKAZERNE

TAPIJNKAZERNE 3-24, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1916-1919
ARCHITECT 2019-2020 RENOVATIE LIAG ARCHITECTEN + BOUWADVISEURS

De Tapijnkazerne werd onder beheer van kapitein C.E. Blauw gebouwd op het terrein van de 'kommen' en wel tussen 1916 en 1919. De 'kommen' verwijst naar de inundatie-kommen, die vanaf de 17^e eeuw ten zuiden van de vesting Maastricht lagen als een [natte] verdedigingsgordel. De gebouwen van de kazerne stonden sinds 2010 leeg. In 2013 hebben de Universiteit Maastricht, de provincie Limburg en de gemeente Maastricht de Tapijnkazerne van het Rijk gekocht. Daardoor werd het mogelijk om het terrein van de voormalige kazerne, het naast gelegen stadspark en de monumentale gebouwen in samenhang te [her]ontwikkelen. De doelstelling is om het

gebied te transformeren tot een openbaar park en de gebouwen te bestemmen voor onderwijs en onderzoek. Een belangrijk onderdeel wordt gevormd door de herontwikkeling van Paviljoens I, II en III in de periode 2019-2020. De Universiteit Maastricht heeft daartoe de opdracht verleend aan LIAG architecten + bouwadviseurs. De gebouwen zijn aan de zuidzijde, onder het maaiveld, met elkaar verbonden door een nieuwe plint. De typische paviljoen-structuur blijft zo overeind. De historische gebouwen zijn individueel herkenbaar. Aan de noordzijde is een nieuwe serre als ingang toegevoegd. De kozijnen en ramen hebben de originele kleuren uit de tijd dat de kazerne in 1919 werd opgeleverd.

De Tapijnkazerne is mijn favoriete plek, waarbij het mij niet zozeer om de gebouwen op zich gaat, als wel om het teruggeven aan de stad van een gebied dat eerder honderd jaar lang een afgesloten terrein was. Er is een nieuw stuk stad ontstaan met een reeks van goed bij elkaar passende functies: een openbaar park dat als recreatiegebied voor de inwoners van onze stad fungeert, als ook een gebied met prachtige leer- en ontwikkel-gebouwen voor de vele studenten in onze gemeente.

Bart Bux, lid programmaraad TOPOS

AMBTENARENWONINGEN

SCHARNERWEG, MEERSSENERWEG, PROF. P. WILLEMSSTRAAT,
PROF. ROERSCHSTRAAT, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1921 ■ ARCHITECT MARRES EN SANDHÖVEL

De ambtenarenwoningen [bekend onder de naam Woningcomplex BV Woningzorg] zijn gelegen in een buurtje vlakbij het spoor en de Scharnerweg. Ze zijn – zo wordt gesteld – van cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociaal-economische en typologische ontwikkeling. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door de bouwstijl, de betrokkenheid van de architecten Marres en Sandhövel, de zeer hoogwaardige esthetische kwaliteiten van hun ontwerp en de ornamentiek. De woningen zijn van heel bijzondere betekenis vanwege hun situering, die ten nauwste verbonden is met de uitbreiding van de stad aan de oostzijde van het stationsemplement. Ze dragen ook op een bijzondere manier bij aan het aanzien van de stad. De woningen hebben een hoge mate van architectonische gaafheid en zijn van belang vanwege hun structurele en visuele gaafheid. Bovendien is er, wanneer je dat beziet in regionaal verband, sprake van een tamelijke zeldzaam type woning. Opvallende elementen zijn de tuinmuurtjes van Kunrader-steen en de scharnierende houten hekwerken. In de achtertuinen bevinden zich, op de kruispunten van drie c.q. vier percelen gemeenschappelijke houten tuinhuisjes met een plat dak c.q. tentdak bedekt met rode muldenpannen en een zinken nokpion. De Bouwvereniging Woningzorg gaf opdracht tot ontwerp en bouw van dit complex vlak na WOI. De woningen waren bestemd voor ambtenaren en gelijkgestelden. Het gehele ensemble staat op de Lijst van Rijksmonumenten. Voor mij is dit markante complex

een illustratief voorbeeld van corporatiebouw voor de middenklasse. Ik ben met veel plezier en met grote toewijding jarenlang voorzitter geweest van de BV Woningzorg.

Mark Laudy, oud-voorzitter BV Woningzorg

HOF VAN VELDEKE

AYLVALAAN 9, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1923 ■ ARCHITECT JULES KAYSER

De Hof van Veldeke met thans 20 appartementen, werd in 1923 als HET VELDEKE het schoolgebouw van het gymnasium en de HBS. Het werd in 1942 gevorderd door de Duitsers en in september 1944 het hoofdkwartier van het Amerikaanse Negende Leger. De rectoriskamer in de school was na de bevrijding van het Zuiden een plaats waar Churchill, Eisenhower en Montgomery met elkaar confereerden. Het Katholiek Voortgezet Onderwijs Maastricht had bij de gemeente in 1993 een totale sloopvergunning aangevraagd, die God zij dank niet werd afgegeven. Bij renovatie is de oorspronkelijke voorgevel van 1923, met Amsterdamse school-elementen, behouden gebleven. De bestaande verdiepingshoogten zijn intact gelaten. Er zijn echter wel twee vleugels gesloopt en vervangen door stadsvilla's.

De appartement-bewoners hebben thans aan de achterzijde een groot balkon met uitzicht op de gespaarde monumentale absis van de kapel in hun gezamenlijke tuin. Het kinderkopjes monument voor het gebouw, symboliseert een poort naar vrijheid en onderwijs. Op 13 september 2019 werd dit kunstwerk, bij 75 jaar bevrijding, voorzien van een plaquette als herinnering aan de oorlog.

Thans ervaar ik het als heel bijzonder als oud-leraar scheikunde, hier mijn favoriete woonplek te hebben in ruimtes, die volgens overlevering zowel het scheikundelokaal als ook de rectoriskamer, met zijn bijzondere gasten uit het verleden, omvat.

Henk Meertens, chemicus

VOORMALIGE SURINGARSCHOOL

FRANCISCUS ROMANUSWEG 50, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1923
ARCHITECTEN H.A.M. DE RONDE EN W. DE VRIND

Ik ben in 1945 in Haarlem geboren, maar opgegroeid in Maastricht gedurende de jaren 1948-1962. Ik ging als jongetje [diploma-zwemmen] en later als puber [Lid van MZ&PC] wekelijks naar het Sporfondsbad. Ik fietste dan langs de Suringarschool aan de Franciscus Romanusweg en keek dan met bewondering naar deze school. Was het de naam, geschreven in die fraaie letters, of de raadselachtige Bijbelteksten die mijn aandacht trokken? Of was het toen al de expressiviteit van het baksteen-motief? Waarschijnlijk zal het wel de fraaie luifel zijn geweest. Toen ik rond 2008, na mijn pensionering, geïnteresseerd raakte in de Art Nouveau-architectuur in Maastricht en ook op zoek

ging naar expressionistische [Art Deco] gebouwen, dacht ik terug aan deze school. In dat kader heb ik in 2011 deze foto gemaakt. Vermeldenswaard is nog dat het interieur kennelijk bijzonder goed bewaard is gebleven met terazzo-vloeren, trappenhuis met smeedijzeren balustrade en houten handlijst, geelblauwe tegellambriseringen, paneeldeuren en dergelijke. Het is altijd mijn favoriete gebouw in Maastricht gebleven! Het staat nu op de Lijst van Rijksmonumenten en naar mijn mening meer dan terecht! Het gebouw heeft zijn oorspronkelijke functie als Protestantse lagere school verloren en is nu de plek voor kinderopvang van de organisatie SamenSpelen.

Wiel Regtop, een oud-Maastrichtenaar

WONING NOTGERUSWEG

Het dorp Sint Pieter ligt op de linkeroever van de rivier de Maas ten zuiden van Maastricht. Het ligt tevens op de oostflank van de Sint Pietersberg. In 1920 werd het dorp Sint Pieter door de stad Maastricht geïntegreerd. Er werd toen een aantal verbindingstraten tussen het dorp en de stad gerealiseerd. Een van de straten is de Notgerusweg. Deze straat is vernoemd naar de eerste Prins-Bisschop van Luik: Notger, ook wel Notker genoemd. Hij had een speciale band met Maastricht. Langs deze straat zijn meerdere 'stedelijke' woningen gerealiseerd die qua woningtypologie en architectuur te vergelijken zijn met de stadswoningen aan de Prins Bisschopsingel, alleen in een kleinere uitvoering. In een woning aan de Prins Bisschopsingel ben ik opgegroeid en daarom spreekt mijn huidige woning Notgerusweg 14 mij enorm aan. Het voelt als mijn tweede huid. De huid die bescherming en beschutting geeft en daardoor vooral voor een warm THUIS-gevoel zorgt. Mijn huis, mijn thuis!

Monique Voorvelt - Koekelkoren

WONING NOTGERUSWEG 14, SINT PIETER, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1926 ■ ARCHITECT MICHON, MAASTRICHT

VOORMALIGE COÖPERATIEVE ZUIVELFABRIEK ST. SERVATIUS

STATENSINGEL 138, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1929
ARCHITECT J.W. SANDHÖVEL

Het karakteristieke, langgerekte gebouw ligt nog in de bebouwde kom [tijdens de bouwperiode] en grenst aan de achterzijde aan de Hoge Fronten. Het pand is gebouwd in het jaar 1929 in de traditioneel-ambachtelijke stijl naar een ontwerp van architect J.W. Sandhövel, waarschijnlijk geïnspireerd door de stijl van Frank Lloyd Wright. Het is een vrijstaand

pand, deels bestaande uit twee bouwlagen zonder kap onder een plat dak. Het pand heeft sterke horizontale accenten als gevolg van vensterreeksen bestaande uit rechthoekige stalen gelede vensters. De hoofden- tree bevindt zich in het midden van het pand en deze bevat een houten rondboog-deur.

De zuivelfabriek wordt gewaardeerd vanwege de architec- tuurhistorische en cultuurhistorische waarde. De architectuur- historische waarde wordt bepaald door de voor het Nieuwe Bouwen kenmerkende vormgeving en detaillering, die bestaat uit bouwmassa van verschillende hoogte met een sterk hori- zontale werking en die zijn voorzien van vensters met een kenmerkende roedenverdeling. Het pand is tevens van belang als ontwerp van de voor Maastricht belangrijke architect J.W. Sandhövel en als een voor Maastricht typologisch zeldzaam voorbeeld van een zuivelfabriek in deze functionalistische stijl. Het pand is van cultuurhistorisch belang vanwege de posi- tie die het inneemt in de sociaaleconomische ontwikkeling van Maastricht. Het pand heeft een grote ensemblewaarde met de naastgelegen directeurswoning in dezelfde stijl.

[Bron: Gemeentelijke monumenten Maastricht]

Will Groothuysen, stedenbouwkundige

VOORMALIGE GEMEENSCHAPSHUIS VAN DE VERENIGING SURINGAR

Dit Rijksmonument is één van de mooiste voorbeelden van de architectuurstroming 'de Amsterdamse School' in Maastricht. Een zeer expressieve en a-symmetrische architectuur in een opmerkelijke compositie. In de entreepartij met houten luifel bevindt zich een rechthoekige dubbelhouten paneeldeur met verticale glaspanelen. De rode gevelsteen ernaast met het

LOUIS LOYENSSTRAAT 5, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1931
ARCHITECT ALPHONS BOOSTEN

opschrift: 'Een vaste Burcht is onze God' maakt het geheel bijzonder. Links van de entree is een prachtige vijf ongelede rechthoekige vensterreeks te zien met een zwart-wit decoratie die in de linker-zijgevel zijn vervolg krijgt. Het dakoppervlak aan de voorzijde laat een spannende verspringing zien via een prachtige zesvoudige dakkapellen vensterreeks met rechts een houten trappenhuisvenster in glas en lood met vlaggenmast. Een hoge schoorsteen met een geïntegreerde dakkapel geeft de 'finishing touch'. Dezelfde dakkapellen vensterreeks vindt men ook terug aan de achterzijde. Interessant zijn, in de zijgevel frontzijde op de eerste verdieping, zes rechthoekige houten vensters, waarvan twee blind met mooie decoraties. De begane grond aan de achterzijde heeft onder een luifel een prachtige serre-achtige entreesluis geflankeerd met zijvensters en geïntegreerde houten zitbanken. De bovenlichten in glas en lood zijn bijzonder te noemen. Kortom een uniek voorbeeld van de Amsterdamse School in Maastricht, expressionistisch met hoogwaardige esthetiek en ornamentiek. Het gebouw is een belangrijk onderdeel van het Stedenbouwkundige ensemble rond het Sterreplein en bepaalt in hoge mate het aanzien van deze voormalige Protestantse enclave. De architectonische gaafheid is nog aanwezig en in typologisch en functioneel opzicht zeldzaam.

Informatiebron:

www.monumenten.nl: wegwijs in monumentenland

René Daniëls, strategisch gebiedsregisseur,
vml stadsbouwmeester Antwerpen

WARENHUIS MAUSSEN

WYCKER BRUGSTRAAT 26, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1932
ARCHITECT J. JOOSTEN

Gebouwd naar een ontwerp van architect J. Joosten in opdracht van de Firma W.H. Maussen. Hoekpand met vier bouwlagen en een souterrain-verdieping, afgedekt met een plat dak in beton. In de eerste bouwlaag een winkelgalerij met een met marmer beklede plint, kunststoffen vensterkozijnen en een met trespabeklede betonluifel. Dit gedeelte is gerenoveerd met

behoud van de oorspronkelijke indeling en de authentieke 18-ruits bovenlichten. Tweede en derde bouwlaag met afgeronde hoek. In de vierde bouwlaag een balkongalerij deels onder overstek van het plat dak, vensters met rechthoekige stalen kozijnen met kleine roede-verdeling. De oostgevel wordt afgesloten door een torenachtig geveldeel over vier bouwlagen met in elke bouwlaag trappenhuisvensters. Het pand is als onderdeel van de Wycker Percée een zeer belangrijk onderdeel in het beschermd stadsgezicht van Maastricht. Verder is het gebouw van belang vanwege de redelijke mate van gaafheid. Bovendien is er in regionaal perspectief sprake van een hoge mate van architectuurhistorische zeldzaamheid. [Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed] Naar mijn mening een zeer bijzonder gebouw, zeker als ik daarbij bedenk dat de 'Nieuwe Zakelijkheid' een van mijn favoriete bouwstijlen is. Ook de voormalige, welbekende Van Nellefabriek te Rotterdam [tegenwoordig herbested] past binnen de genoemde bouwstijl 'Nieuwe Zakelijkheid'. En tenslotte, wie heeft er niet in Warenhuis Maussen voor Sinterklaas gestaan?

Jan Staal, elektrotechnicus, gepensioneerd

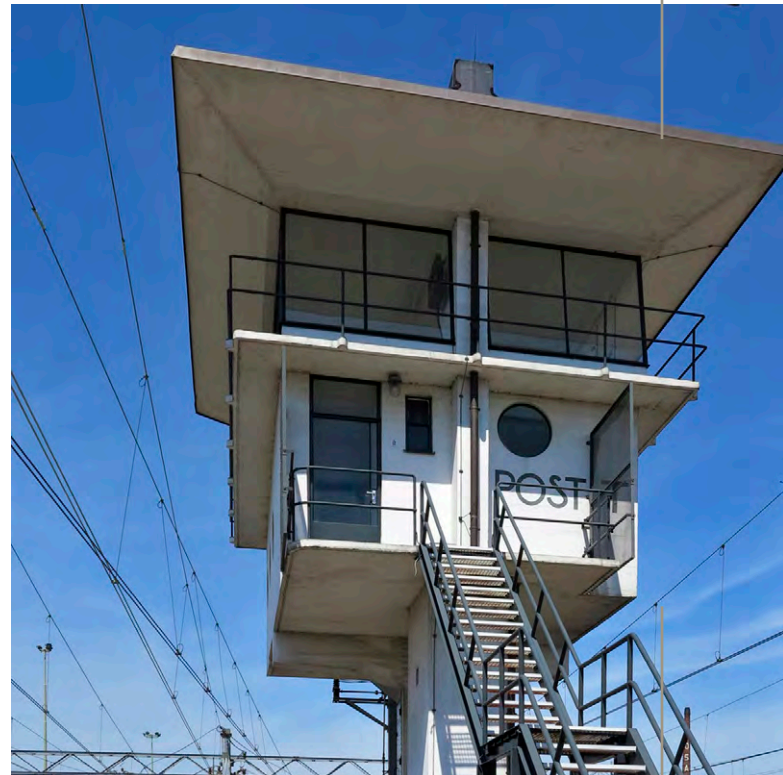
SEINHUIS AAN DE UITERSTE NOORDZIJD VAN PERRON 3/4 STATION
MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1933 ■ ARCHITECT SYBOLD VAN RAVESTEYN

POST T

Architect Sybold van Ravesteyn [1889-1983] ontwerpt vanaf de jaren '20 tot 1960 een groot aantal stations, kantoren en seinhuizen langs het Nederlandse spoorwegnet. De al afgebroken stations van Utrecht, Den Bosch en Rotterdam zijn van zijn hand. Maar hij doet meer langs het spoor. Hij ontwerpt in de jaren '30 maar liefst 18 seinhuizen op twee slanke betonnen kolommen. Rank en slank als een mooie vrouw en 'hoeg op de pu'. Zo komt er ook eentje midden op het spoorwegemplacement in Maastricht: Post T. De achterste [meest noordelijke] kolom is massief, het voorste exemplaar is hol en zat vol met kabels en leidingen. Alle wissels en seinen werden vanuit de bedieningsruimte bovenop de pijlers elektrisch bediend. Deze ruimte op de tweede verdieping bestaat bijna uitsluitend uit vensters voor een goed uitzicht op het emplacement. Vergelijk het met een verkeerstoren op een vliegveld. Rondom deze ruimte is een galerij en daarop kan de treindienstleider een ommetje maken. Het dak is breed en heeft een forse oversteek rondom. In 1985 ging het seinhuis met pensioen en werd in datzelfde jaar benoemd tot Rijksmonument. Maastricht was het laatste station waar de treinen middels de nog bekende armseinen werd geregeld. De sloophammers gingen hun werk doen maar 'dee vaan us' werd overgeslagen. Zo rond de eeuwwisseling stond er nog maar één van Ravesteyn seinhuis in Nederland en dat is in onze stad. Het is een representatief voorbeeld uit het werk van Van Ravesteyn, maar ook van het bouwtechnisch vermogen van de architectuur der Nieuwe

Zakelijkheid. Na sluiting raakte Post T in verval, maar vanwege het architectonisch belang werd het seinhuis in 2003 volledig gerestaureerd. De binnenkant is ook helemaal opgeknapt en zelfs het bedieningspaneel is nog aanwezig.

Arie Voorzee, reclameman, ontwerper, journalist, columnist, illustrator en liefhebber van architectuur

SCHARNERWEG 104, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1933
ARCHITECT FRITS PEUTZ HEERLEN

HET SONNEHUIJS

De Scharnerweg wordt gekenmerkt door een grote variatie aan bouwwerken in uiteenlopende bouwstijlen. Het Sonnehuijs, met als opdrachtgever M. Swaen, is een ietwat verscholen juweeltje, terugliggend ten opzichte van de rooilijn, geklemd tussen statige herenhuizen, waardoor het een beetje in de verdrinking komt. Het hoofdvolume van Het Sonnehuijs heeft drie bouwlagen plus een souterrain met een uitgebouwde halfronde erker aan de achtergevel en een uitbouw van twee bouwlagen aan de zijgevel.

Boven de entree staat op de betonnen luifel het opschrift 't Sonnehuijs'. Het hoofdvolume heeft in de zuidelijke voorgevel twee bouwlagen, waarin twee stalen kozijnen van aanzienlijke afmetingen zijn geplaatst, hierdoor bestaat de gevel vrijwel geheel uit glas. De derde bouwlaag beschikt over een balkon-galerij. Het dak van het hoofdvolume bestaat uit een betonplaat met opstaand overstek aan de voorzijde, waar de hoekschoorstenen doorheen priemen. In de achtergevel zijn de drie bouwlagen plus de souterrain-verdieping volledig zichtbaar. Het interieur van Het Sonnehuijs is gericht op het zuiden met zijn grote transparantie en lichtinval. De woonruimten op de begane grond zijn met vouw-schuifdeuren flexibel in te delen. In de hal bevindt zich een elliptisch gevormd trappenhuis met natuurstenen treden.

De zeer grote architectuurhistorische waarden van dit pand worden bepaald door de functionalistische

bouwstijl, de bijzondere bouwtechniek, de esthetische kwaliteit, de ornamentiek en de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur. Het pand is een essentieel onderdeel van de lineaire bebouwingsontwikkeling langs de Scharnerweg, met een zeer grote mate van architectuurhistorische, bouwtechnische en typologische zeldzaamheid.

Jef Loontjens, architect

SINT THERESIAKERK

THERESIAPLEIN 8, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1934 ■ ARCHITECTEN JOSEPH EN HUBERT VAN GROENENDAEL

Maastricht vind ik een geweldige stad vol met prachtige monumenten, daarom was het heel moeilijk om een favoriet gebouw uit te kiezen. Ik twijfelde tussen de Sint Servaaskerk, met name de Schatkamer, en de Theresiakerk. Ik koos voor de laatste omdat ik onder 'het toezien oog' van Sint Treeske ben geboren en getogen. Mijn wieg stond aan de Oude Wolderweg, toen,

in 1943, nog een onverharde zandweg. Jaren geleden is die oude weg vol kuilen geasfalteerd en omgedoopt tot Athoslaan. Wij zagen bij wijze van spreken dag en nacht dat, in mijn ogen, monumentaal gebouw. We leefden onder de vleugels van Theresia en voelden ons ook door haar beschermd toen. Wij, de vijf kinderen van het gezin, zijn in deze kerk gedoopt en deden er onze eerste communie. Voor onze ouders en mijn derde zus waren er de uitvaartdiensten. Onder de kerk bevond zich 'de bewaarsjaol' van zuster Gentiana, daar brachten alle kleuters van Biesland en het 'Blauw dörp' hun prille kindertijd door totdat ze naar 'de groete sjaol' gingen. Wij speelden in de kuil voor de kerk beneden met alle buurtkinderen en steeds zagen we de Theresia in volle glorie. In de winter kon je van de berg, waar nu de trappen zijn, naar beneden sleeën. In de zomer, als de zon scheen, zag je die groene daken van de torens blinken en altijd hoorde je de klokken van de Theresia. Ik kan me nog herinneren dat er een fancy fair werd gehouden om een nieuw dak te bekostigen. Wat ik vooral mooi vind zijn de glas-in-lood ramen, ontworpen en gemaakt door bekende [Maastrichtse] kunstenaars, onder andere Henri Schoonbrood, Gilles Franssen en Frans Slijpen. Ook zijn er van Frans Vos verschillende beelden te bewonderen. Hoe lang de Theresiakerk nog het boegbeeld van Biesland zal blijven? Ik hoop nog lang, want veel kerken worden gesloten, afgebroken of krijgen een andere bestemming.

Els Ottenheym-van Schijndel

BOUILLONSTRAAT 1-3, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1930-1935
ARCHITECT G.C. BREMER

VOORMALIGE PROVINCIEHUIS LIMBURG

Mijn favoriete gebouw in Maastricht is het voormalige Provinciehuis Limburg. Het is nu in gebruik bij de Universiteit Maastricht, meer in het bijzonder bij de Rechtenfaculteit. Ik heb even gegoogled. Het ontwerp is van de voormalige rijksbouwmeester G.C. Bremer, die in Den Haag onder andere had meegewerkt aan de bouw van het Vredespaleis en het gebouw van de Hoge Raad. In 1930 leverde hij voor Maastricht ook het ontwerp voor de Wilhelminabrug. De bouw vond plaats van 1930-1935. De bouwkosten bedroegen ruim 1 miljoen gulden, voor die tijd een heel bedrag. Tot 1986 was dit gebouw de zetel van het Limburgse provinciebestuur. Sinds 1996 is het gebouw een rijksmonument. Wat mij vooral opvalt en bevalt aan het gebouw is dat het een zekere statigheid uitstraalt. Tegelijkertijd is het niet zo plechtig of strak ontworpen dat het kille macht ademt. Er zit speelsheid en variatie in het gebouw. De symmetrie is plezierig afwezig. Dat er ook nog een toren op staat, is helemaal prachtig. Maar waar die nu voor diende, ook al tijdens het ontwerp, vraag je je af? En juist daarom is het gebouw zo aambaar en verleidelijk.

Ton Stassen, 's-Hertogenbosch

PAND DE BLEKERIJ

Een pand aan de westelijke oever van de Maas, aan De Blekerij en wel op huisnummer 62 a-b te Maastricht, heb ik altijd heel bijzonder gevonden. Het is vooral de bouwstijl die mij erg aanspreekt. Het gaat namelijk om een gebouw dat past binnen de stroming van het functionalisme. Wat heel apart is, is dat het ontworpen werd door iemand die zijn architectuurstudie nog niet had afgerond. Als student bouwkunde ontwierp Jean Huysmans dit gebouw in opdracht van J. Van der Port. Het gaat om een dubbel herenhuis, dat markant gelegen is aan De Blekerij en prachtig op de Maas georiënteerd is. Het heeft - zoals algemeen wordt onderkend - een zeer grote esthetische kwaliteit, waarbij vooral de ronde hoekvorm heel opvallend en karakteristiek is. Zoals gebruikelijk in de functionalistische architectuur ontbreekt elke vorm van ornamentiek. De gevels bestaan uit bakstenen muren, maar deze zijn bekleed met wit pleisterwerk; ze zijn vlak en sober. Het gebouw heeft een plat dak. Hoewel ik er nooit binnen ben geweest, blijkt uit de beschrijving van dit rijksmonument, dat de indeling van het interieur, waarin zich overigens geen beschermde onderdelen bevinden, grotendeels intact is gebleven. Een icoon langs de Maas!

Arthur Claessens

DE BLEKERIJ 62 A-B, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1936
ARCHITECT J. HUYSMANS

LIDWINAHUIS, VOORMALIG SANATORIUM VAN DE CONGREGATIE OOM

BRUSSELSESTRAAT 38 6211 PG MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1937
ARCHITECT ALPHONS BOOSTEN

Het Lidwinahuis is gebouwd midden in de prachtige besloten kloostertuin van zorgcentrum de Beyart. Boosten [1893-1951] situeerde het paviljoen in directe verbinding met het veel grotere neogotische kloostergebouw en knikt het rond een reusachtige bestaande beukenboom. Onder de galerij met het oplopende dak aan de zuidkant werden overdag de bedden van de

aan TBC lijdende broeders in de buitenlucht gereden. Door de hoge bovenlichten boven de luifel konden de dubbel hoge ziekenkamers ongestoord in gebruik blijven, royaal voorzien van licht en lucht. De schoorstenen op het dak vormen een onderdeel van een vernuftige natuurlijke doorspuikbaarheid met frisse buitenlucht. Ons bureau mocht in 2010 de herbestemming ontwerpen tot een klooster-bejaardenoord voor 12 zusters Dienaressen van de Heilige Geest. We hoefden eigenlijk alleen maar voort te bouwen op de ruimtelijke thema's en de detailleringen die Boosten al reeds aangegeven had. Niet uit overdreven respect of uit serviliteit; het ging ons om het nauwkeurig lezen van het gebouw om verder te kunnen bouwen aan het mooie verhaal. De zusters vroegen architect Niek Van den Heuvel om hen te helpen met het interieur. Hun nieuwe arrangement, uitsluitend met het soms wat gedateerde zustersmeubilair, contrasteert mooi met de bijna tijdloze witte sanatorium-ruimten en onderstrepen nogmaals de aangename bewoonbaarheid die er altijd al was. Slechts met het witte stucwerk lonkt Boosten naar 'Het Nieuwe Bouwen' en Duiker's Zonnestraal. In de ruimtelijke opbouw en de constructie blijft hij de expressieve traditionalist. De renovatie was de eerste keer in 30 jaar dat er weer onderhoudskosten gemaakt moesten worden. Over duurzaamheid gesproken!

Fred Humble

[Humble Martens & Willems architecten / RWTH-Aachen Bauplan]

ONZE LIEVE VROUW VAN LOURDESKERK

PRESIDENT ROOSEVELTLAAN 211, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1936-1938 EN 1941 [WESTWERK] ■ ARCHITECT FRITS PEUTZ

De Onze Lieve Vrouw van Lourdeskerk is prachtig gelegen aan de Groene Loper, die boven de A2 tunnel is gekomen. De kerk is het centrum van de wijken Wittevrouwenveld en Wyckerveld Noord. Het is de parochiekerk van drie parochies: H. Familie, H. Guliëlmus en Onze Lieve Vrouw van Lourdes. Ze werd ontworpen door architect Frits Peutz en werd in 1936, midden in de crisis van de jaren '30, aanbesteed. De kerk werd gebouwd met Sibber mergelblokken op een basis van Kunradersteen. De rode holle en bolle dakpannen geven de kerk een Italiaans aanzien. Het is een klassiek basilicamodel. Peutz zou zich hebben laten inspireren door de Basiliek Sant' Appolinare in Classe in Ravenna, maar Peutz zou Peutz niet zijn als hij er niet zijn eigen draai aan zou geven. Op 14 april 1938 vond de inzegening plaats. De toren, nartex en Mariakapel werden pas in 1941 toegevoegd en de toren werd pas later bekleed met koper. In de kerk vinden we kunst van Limburgse kunstenaars, zoals: glas in loodramen van Joep Nicolas, Frans Slijpen, Henri Schoonbrood, Gène Eggen en Eugène Laudy, een beeld van Antonius van Padua van Charles Vos en een prachtig kruis van Wiel Essers. Wat mij vooral aanspreekt aan deze kerk is dat zijn soberheid aanspoort om tot bezinning, contemplatie te komen. Hier kun je je even afzonderen van de overdaad die onze hedendaagse maatschappij zo tekent.

Ronald Pellemans, adviseur monumenten

KLEIDROOGGEBOUW EN LANDBOUWBELANG MET KRANEN MAASKADE

Prachtig gelegen aan de Maas aan de noordzijde van de binnenstad, bevindt zich een groot vervallen industrieel complex, in de bocht van de Maasboulevard tussen de binnenhaven het Bassin en de rivier. Het is een gebied met een rijke historie. Van het begin van de 13^e eeuw tot 1783 lag hier, nog net binnen de noordelijke stadsomwalling, het Antonietenkloos-

FOTO: KIM ZWARTS

FOTO: HUUB SMEETS

BIESENWEG 3, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1939
ARCHITECTEN. J. FRANSSSEN UIT ROERMOND [LANDBOUWBELANG],
ARCHITECT KLEIDROOGGEBOUW EN KRANEN: ONBEKEND

ter, met twee hoog oprijzende torens van de grootste gotische kloosterkerk in Maastricht. Ten noorden daarvan lag het kloostergebouw van de Duitse orde en op de plaats van het huidige Bassin waren de tuinen van de Commanderij. Bij de beschietingen van 1793/94 werden de complexen zwaar beschadigd, raakten verder in verval en moesten in 1848 plaats maken voor de aanleg van het kanaal Luik-Maastricht. Het huidige gebouw is opgebouwd uit twee fabrieken. In opdracht van de agrarische Vereniging Landbouwbelaang uit Roermond werd in het zuidelijk gedeelte in 1940 gestart met de bouw van een grote graanoverslagplaats met pakhuis, silogebouw, toren en kunstmestloods. In 1957 volgde aan de noordzijde de bouw van de kleifabriek als uitbreiding van de papierfabriek KNP. De twee fabrieken werden in 1960 met elkaar verbonden middels een overkapping. In de jaren 1970 werd het gebruik als graanoverslag gestaakt. Sinds april 2002 is het 11.500 m² grote complex van het Landbouwbelaang gekraakt. De reden dat het huidige vervallen complex mijn favoriete gebouw is, komt door de grote potentie van [onderdelen] van het gebouw en de benutting van de unieke ligging, uitmondend in een zorgvuldige transformatie, die zeer noodzakelijk is en van belang voor de gehele stad. Daarbij moet mijns inziens voldaan worden aan tenminste drie randvoorwaarden:

1. Behoud van drie waardevolle en gezichtsbepalende onderdelen van het complex, namelijk de direct aan

de Biesenweg en het Bassin gelegen kleidrooginstallatie [een hoog en licht gebouw van staal met grote raampartijen], de karakteristieke en robuuste kranen aan de Maaskade en het hoge zuidelijk deel van het landbouwbelang met de toren.

2. Er moet sprake zijn van een multifunctioneel gebruik met aantrekkelijke publieks- en culturele functies naast woningbouw in alle categorieën, behalve het topsegment met name ook het middensegment in koop en huur. Een eenzijdige gerichtheid op een hoge grondopbrengst is niet in het publieke belang en niet marktconform, zeker niet in het na corona tijdperk.

3. Urgente en integrale verbetering van de openbare ruimte, met name de verbetering van de desolate Maaskade als voorruimte voor het te herontwikkelen project en daarmee de noodzakelijke opwaardering van de verbinding met de binnenstad, het opzoeken van de nu ontbrekende oost-west verbindingen naar het Bassin en het realiseren van een aantrekkelijke langzaamverkeersroute langs de Maas naar het noorden en aansluiting op de in de ontwerp Omgevingsvisie [pag 117, deel 1] genoemde nieuwe verbinding voor langzaam verkeer naar de oostelijke Maasoever.

Huub Smeets, voormalig directeur Stadsonwikkeling en Grondzaken Maastricht en oud Ceo Vesteda

EIFFELGEBOUW

BOSCHSTRAAT EN PETRUS REGOUTPLEIN, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1928-1941 ■ ARCHITECT DIVERSE

Het Eiffelgebouw, ook wel 'De Eiffel' genoemd, ligt in het Sphinxkwartier te Maastricht. Het voormalig industrieel ensemble bestaat uit drie bouwdelen, die tot stand zijn gekomen in de periode 1928-1941. De 1^e fase van 1928-29 was een ontwerp van ir. G. Knols; de 2^e fase werd ontworpen door G. Verbaet en kwam gereed in 1930 en de 3^e fase werd ontworpen door ir. H. Huyds. Dit laatste deel, in tegenstelling tot de eerste twee delen bestaande uit een stalen constructie, werd met enige vertraging opgeleverd door de crisis, en wel in 1941. Het complex werd in opdracht van de NV Sphinx gebouwd als ruimte voor de fabricage van sanitair aardewerk. In de periode 2012-2018 werd het

gebouw gerenoveerd naar plannen van het architectenbureau Braaksma-Roos. Tegenwoordig zijn meerdere functies in het complex ondergebracht: hotel [Studenthotel], kantoren, appartementen, winkel en horeca.

Het is mijn favoriete gebouw om meerdere redenen. In de eerste plaats is het een zeer beeldbepalend gebouw voor de skyline van Maastricht. Ten tweede is het gebouw een mooie en zichtbare herinnering aan het industriële verleden van Maastricht. Ten derde vind ik het een mooi voorbeeld van de architectuurstroming Nieuwe zakelijkheid. Voorts, in de vierde plaats, boeien mij de kenmerkende betonnen paddenstoel-kolommen welke zijn toegepast in deel een en twee van dit ensemble.

John Sondeyker, architectuurfotograaf en stadsfotograaf

TOPOS

MAASTRICHT 1945-2000

MAASTRICHT

VOORMALIGE JONGENS- SCHOOL WITTEVROUWENVELD

BURGEMEESTER VAN OPPENSTRAAT, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1948
ARCHITECT F.P.J. PEUTZ

Het gebouw, gelegen aan de Burgemeester van Oppenstraat met hier de hoofdingang, ligt ingeklemd tussen de Groene Loper en de Voltastraat; tegenover de kerk Onze Lieve Vrouw van Lourdes, ook naar een ontwerp van Frits Peutz [1896-1974]. Het is een L-vormig gebouw, en bestaat uit twee bouwlagen. Het is voor die tijd in een moderne plastische architectuur gebouwd, waarbij de verhoudingen bepalend zijn voor het karakter van het gebouw. Essentieel is de keuze van het toegepaste materiaal. De strakke langs-gevels, gevat in de kopgevels, zijn als het ware gevuld met symmetrische raampartijen en even zo grote blindpanelen. De contrasterende kopgevels zijn opgetrokken uit ruwe Kunrader-steen. Peutz vond belangrijk dat voor zijn gebouwen traditionele materialen uit de streek werden gebruikt. Het bouwdeel parallel aan de Groene Loper onderscheidt zich door de aan de buitengevel aanwezige semi-vrijstaande pilaren. Met de komst van de Groene Loper hoop ik dat dit gebouw een mooie herbestemming zal krijgen, wat een opwaardering zal zijn voor dit gebied.

Joost Jeuken, beeldend kunstenaar te Maastricht

GEMEENTEFLAT

Humble Martens & Willems Architecten restaureert in 2018 de Gemeenteflat. Gedurende de jaren is het initiële concept door de verkeersader van de A2 in de verdrinking gekomen. De ondertunneling van de weg maakt het mogelijk om het 'Rijksmonument van Jongere Bouwkunst' in ere te herstellen. De in de jaren vijftig gebouwde flat was de eerste hoogbouwflat van Maastricht. Deze onderscheidt zich van de overbekende galerijflat doordat continue herhaling van dezelfde plattegrond hier nog niet aan de orde is. Het woongebouw is een totaalcompositie met een klassiek begin-, midden- en eindstuk. Het schilderwerk van de stucwerk-vlakken sluit 'ton sur ton' aan op de oorspronkelijke betonkleur. De Engel, een beeld gemaakt door kunstenaar Wil van der Laan, is ongeveer 300 cm groot en staat op een betonnen sokkel van 450 cm. Het beeld is uit brons gegoten en zwart/bruin gepatineerd. De Gemeenteflat werd gebouwd tijdens de Koude Oorlog, een tijd waarin velen ernstig rekening hielden met een Russische aanval. Om de burgers te beschermen tegen het dreigende oorlogsgeweld werd de organisatie Bescherming Bevolking [BB] opgericht. De Gemeenteflat leek daar uitstekend geschikt voor en zo kwam één van de drie uitkijkposten van de BB hier terecht.

Hens Gardeneers, grafisch vormgever

KONINGSPLEIN, MAASTRICHT, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1948
ARCHITECT FRANS DINGEMANS

VOORMALIGE ZIEKENHUIS SINT ANNADAL

SINT ANNADAL 1, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1950, VERBOUWD 1992
ARCHITECT CUYPERS-SWINKELS, VERBOUWING ARCHITECT
SWINKELS-PASSCHIER

Een prachtig statig gebouw door zijn symmetrie en eenvoud. Het werd in 1938 ontworpen door Architectenbureau Cuypers-Swinkels. Het ontwerp was een mengeling van nieuwe zakelijkheid, Delftse School en sobere wederopbouwarchitectuur en werd uitgevoerd in donkere bakstenen gevels met stalen kozijnen, ramen en deuren. De bouw duurde, mede door de periode van de oorlog, van 1940-1950. Het gebouw werd in 1950 in gebruik genomen als ziekenhuis Sint Annadal. Al in 1950 en 1955 moest het ziekenhuis uitbreiden door de toename van patiënten. Het gebouw heeft als ziekenhuis gefungeerd tot 1991 toen het een nieuwe plek kreeg in Randwijck. In 1992 is het pand ingrijpend verbouwd door het architectenbureau Swinkels Passchier. Door toevoeging van een nieuwe uitgebouwde entree en het wit schilderen van de donkere gevels heeft het gebouw zijn huidige uitstraling gekregen. Hier zijn nu gevestigd de arrondissementsrechtbank en het kantongerecht van Maastricht. Tevens is er nog een medische kliniek en een 'guest house' voor uitwisselingsstudenten van de Universiteit Maastricht.

Marlène van de Staay,
voorheen Architectenbureau Jo van de Staay

GRONDSTOFFENHAL ENCI

De Grondstoffenthal van de ENCI - in 1950 ontworpen door Piet Dingemans van architectenbureau Dingemans, Wouda & Van den Berg - heeft om verschillende redenen een sterke aantrekkingskracht op mij. Het gebouw is sterk verwant aan het Brutalisme, een fascinerende bouwstijl met gewapend beton, populair in de jaren 50 tot aan de jaren 70 van de 20^e eeuw. Beton was niet alleen het *bouwmateriaal* van het Brutalisme, de gietbare massa was ook het materiaal van waaruit gebouwen *ontworpen* werden. Het Brutalisme rekte de bouwkundige grenzen op met bombastische publieksgerichte openbare gebouwen, zoals concerthallen, kerken, sculpturale monumenten, grote flatgebouwen ['social housing'] en stadhuisen. De Grondstoffenthal is echter niet gebouwd voor 'menselijk gebruik', maar functioneel voor de grootschalige opslag van aangevoerd zand en gips. Bijzonder is dan ook dat het gebouw juist die materialen opslaat waarvan het zelf is gemaakt. De Grondstoffenthal was in de jaren 50 een indrukwekkend uithangbord voor de mogelijkheden van het product beton en tevens reclame voor de plek waar het cement voor het beton gemaakt werd. Misschien is de Grondstoffenthal het langste gebouw van Maastricht. Toch weet het zich goed te verstoppen. Het gebouw verschuilt zich niet alleen onder een laagje mergelstof en fijn zand, maar ook voor het oog van de passanten. Voorbijgangers kunnen amper afstand nemen. Alleen van dichtbij kan men de gefragmenteerde 43 schaaldaken observeren. Ook dit maakt dat het gigantische gebouw iets

LAGE KANAALDIJK 115, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1950
ARCHITECT PIET DINGEMANS

ongrijpbaars heeft. Maar er is nog een reden voor het fascinerende en ongrijpbare karakter. Juist doordat het geen openbaar gebouw is, maar een functionele opslaghal, heeft het bouwwerk diverse transformaties ondergaan. De aanvankelijk open constructie van de opslagruimte werd tot twee keer toe verlengd [1954 en 1963] en na 1963, toen het kanaal een straat werd, is de straatzijde helemaal dichtgemaakt. Door de toevoeging van een golfplaten lessenaarsdak veranderde de open overkapping met het repeterende schalendak in een schijnbaar onneembare hoge vestingmuur. Doordat er in de jaren 10 van de 21^e eeuw twee portalen open werden gebroken, veranderde deze dichte muur in een majestueus Poortgebouw dat door de ranke lange pilaren met organische boogramen ook ging lijken op een Tripod uit 'War of the Worlds'. In 2020 sloot ENCI haar poorten. De Grondstoffenhal zal –als toegangspoort naar een nog onbekende bestemming – ook een andere betekenis en hopelijk een eigentijdse en eigenzinnige invulling krijgen. De schalendaken zouden 'zwevende' appartementen kunnen overkappen als in een sciencefictionfilm. Wie dan in de Grondstoffenhal mag wonen, heeft het meest fantastische uitzicht op de groeve en de Maasvallei. Geen slecht vooruitzicht.

Bart van den Boom, tentoonstellingsmaker

BRUSSELSE POORT, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1955 ■ ARCHITECT J. MURÉ

DE RAVELIJN

Het Montmartre van Maastricht ... de Ravelijn. Daar boven op de berg, met een panoramisch uitzicht over de Hoge Fronten met daarachter de torens van de stad Maastricht. Met haar eigen 'Sacré-Coeur', de Lambertuskerk.

Het begon ooit als een woonschool, een overgangscomplex voor 'zwaksociale' gezinnen. Het verkrotte Stokstraatkwartier werd begin jaren 1950 ontruimd, de gezinnen behoorden 'heropgevoed' te worden om door te kunnen stromen naar reguliere woonwijken. De woonschool Ravelijn werd geboren. Een eigen kerk, een eigen school met rondom 104 woningen, kleine huisjes. Geïsoleerd, afgesloten van de rest van de stad, in een groene omgeving. Dit 'heropvoedings'experiment heeft niet lang geduurd, is eigenlijk faliekant mislukt. De bewoners zijn gebleven, hulpverleners liepen huilend weg. De Ravelijn werd in de steek gelaten, een ongewenste buurt. Uiteindelijk, na ca 25 jaar, besloot de Gemeente Maastricht de woonschool op te heffen. De bewoners werden, al dan niet gedwongen hun huis te verlaten, alsnog herplaatst. Een enkeling is gebleven in afwachting van de sloop van deze wijk.

De Universiteit van Maastricht groeide, er ontstond een 'kamer-tekort' en zo werden tijdelijk studenten in de leegstaande woningen gehuisvest ... tijdelijk. Een nieuwe woongemeenschap vormde zich met jonge dynamische mensen. Een vrij buurtschap van kunstenaars, andersdenkenden, ecologisch bewuste en crea-

tieve bewoners. Samen met de weinige 'oude Ravelijners' werd aan een nieuw samen-leven in de buurt gebouwd. De sloop werd aangevochten en uitgesteld, de huizen opgeknapt. De genese van het 'Montmartre'. Veel voormalige studenten zijn nog jaren na hun studie blijven wonen. Later uitgezworven, gelijk ik.

De cohesie, de zorg voor elkaar en ook de gegunde vrijheid miste ik in de andere buurten van Maastricht waar ik belandde. Ik ging terug naar de kleine huisjes, na meer dan tien jaar. De Ravelijn leefde gelukkig nog. Kinderen spelen op straat nu, hier onder mijn raam. Er is zelfs een heuse 'Spiderman' bij. Gemoedelijk loopt een 80 jarige Spanjaard er met z'n hondje tussendoor. Op weg naar een praatje elders in de buurt of om te mogen kuieren. 'Onze' 80 jarige Salvatore mag ik respectvol zeggen. Ik prijs me gelukkig dat ik hier mag wonen.

Ik hoop dat de Gemeente Maastricht de waarde van deze buurt wil inzien. De geïsoleerde, groene ligging zal respecteren. Niet zozeer de sociale controle willen uitoefenen zoals 65 jaar geleden doch de Ravelijn als uniek bouwwerk wil erkennen en behouden. Laat haar niet weer in de steek.

Als ik om me heen kijk, de sfeer voel, mag ik misschien stellen dat het sociaal experiment uit het midden van de vorige eeuw tóch geslaagd is. Anders dan voorgenomen. Een sociaal, zorgende samenleving is hier ontstaan. De mens wil wel, als je 'm maar laat ...

Jack Jamar, grafisch ontwerper

BRON 'MAASTRICHTS SILHOUET #55 DE RAVELIJN'
STICHTING HISTORISCHE REEKS MAASTRICHT

WONING CLAESSENS

SINT ROCHUSWEG 5, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1955-1956
ARCHITECT SAN CLAESSENS

In het ENCI-dorp, op de flanken van de Sint Pietersberg met uitzicht op het Fort Sint Pieter, heeft de 47 jarige architect San Claessens zijn eigen woning ontworpen. Op de hoek van twee straten ontwierp hij de woning met als primaire basisvorm de kubus. Een ogenschijnlijk eenvoudige, maar wel duidelijke vorm krijgt door een tweetal uitbouwen en inkepingen, alsmede de inpassing in het landschap, een interessante plasticiteit. Het totaalbeeld wordt nog interessanter doordat op een sublieme wijze muuropeningen, welke variëren in grootte en situering en welke gerelateerd zijn aan de woonfuncties van het interieur, een afgewogen plaats krijgen. Door er nog enkele kleurvlakken aan toe te voegen, krijgt de woning een verrassend en zeer interessant totaalbeeld. Ongetwijfeld zie je hier de invloeden van het Modernisme met kleurenkeuze van de Stijl-groep. De rijkdom van het exterieur is in het interieur terug te vinden. De ruimtelijke opbouw, indeling en onderlinge relatie van de diverse woonfuncties, geeft het interieur een specifieke woonsfeer waarbij de relatie naar buiten, optimaal door de gekozen gevelopeningen, een extra dimensie krijgt. De afgewogen kleurkeuze en detaillering maakt een totaalbeleving van het pand compleet. Het is voor de bewoners - die het pand in zijn oorspronkelijke ontwerp optimaal gerenoveerd hebben - een heerlijk huis om in te wonen. Het is fijn om iedere keer naar deze woning te kijken: te mooi om waar te zijn!

Jan Voorvelt, architect MSA

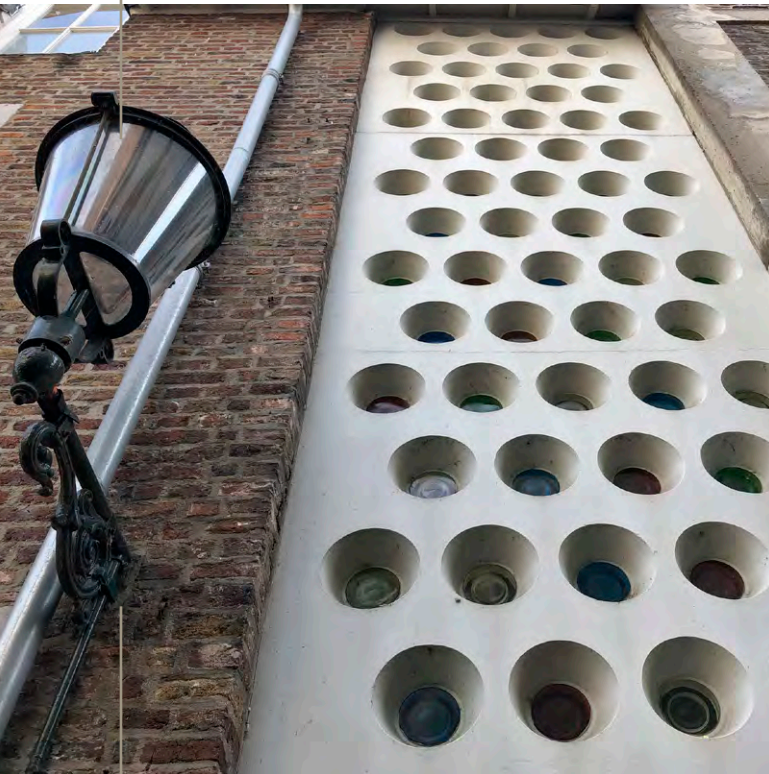
VOORMALIGE BRANDWEERKAZERNE

De Brandweerkazerne van Jan Zollner [1917-1996] aan de Maastrichtse Capucijnenstraat is mijn favoriete gebouw vanwege de bijzondere moderne betonstructuur. De betonnen elementen die ervoor zorgen dat de voorgevel bestaat uit tien traveeën geeft het gebouw een allure en een lichtheid die deze architectuur aan het eind van de vijftiger jaren karakteristiek maakt. De tien poorten, waaruit de brandweerauto's kunnen vertrekken bij alarm sieren het beneden-deel van het gebouw en de grote ramen daarboven op de verdieping benadrukken de goede lichtinval. De bij het gebouw behorende toren met de glazen bovenverdieping maken er een sierlijk geheel van. De toren is bedoeld voor het uithangen en drogen van de brandweerslangen na het schoonmaken. Ook was de toren een oefenplaats. In het historisch geheel van het Statenkwartier met de vele oude patriciërshuizen in straten als Bogaardenstraat en Capucijnenstraat is het gebouw een opvallende toevoeging uit de naoorlogse periode van de heropbouw en het is terecht dat het bewaard gebleven is en thans op een heel andere manier voor de wijk een voorziening geworden is, die de bruikbaarheid van een ogenschijnlijk alleen maar als nutsbedrijf geplande voorziening in sociaal opzicht kan hebben. Alleen de galm in de hal is een tegenvaller, maar daar moet met akoestische demping toch wel iets aan te doen zijn zonder de architectuur aan te tasten

Herman van Wissen, bioloog, redacteur Flora van Nederland

CAPUCIJNENSTRAAT 21, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1958
ARCHITECT JAN ZOLLNER

HOEK STOKSTRAAT/EIKELSTRAAT ■ BOUWJAAR 1958
ARCHITECT JEAN HUYSMANS

WOONHUIS / KANTOOR JEAN HUYSMANS

Dit pand ligt op de hoek Stokstraat/Eikelstraat, diagonaal tegenover café De Moriaan. Hier woonde en had architect Jean Huysmans zijn kantoor. Het is een monumentaal pand met een rijke geschiedenis, zoals blijkt uit de aanwezigheid van een gevelsteen met de tekst: 'Nous désirons la paix 1790'. Het in 1958 totaal gerenoveerde pand heeft heel verrassend een 'moderne' betonnen vakwerk zijgevel. Jean Huysmans was samen met stadsarchitect Frans Dingemans een van de drijvende krachten achter de renovatie van het Stokstraatkwartier en was een van de eersten die zich er vestigde met zijn kantoor. Om de schoonheid van de hoge zijgevel te zien, moet je goed je best doen. Het is maar een smalle straat waardoor het een uitdaging is om de hoge gevel te bewonderen. De manier waarop Jean Huysmans, als antwoord op 'De Moriaan' aan de overkant, de vakwerkgevel in beton heeft neergezet, verdient alle lof. De invulling naast de deur in de zijgevel met het bont gekleurde ronde glas in beton doet mijn hart altijd sneller kloppen. Dan komen er weer herinneringen naar boven aan de schouwburg in mijn geboorteplaats Sittard. De schouwburg is een gezamenlijk ontwerp van Swinkels, Huysmans en Salemans en heeft een zelfde soort versiering met gekleurd rond glas-in-beton in de gevel. Het mooiste aan de schouwburg in Sittard was de foyer, die als kind al een grote indruk op me maakte. Die schitterende zaal met die prachtige tussenverdieping, de toiletten met die zwarte glimmende tegels en de lange monumentale trap naar de foyer blijven

voor eeuwig in mijn geheugen gegrift. Vooral ook omdat ik op die trappen voor het eerst met carnaval gezoend heb. Jean Huysmans is misschien wat minder bekend dan zijn tijdgenoten, maar hij had een bijzonder oeuvre. Zoals de Hanenhof in Geleen –een van de mooiste concertzalen in het zuiden– waar ik de door Jan Smeets georganiseerde concerten van o.a. Kevin Coyne en Willy [Mink] de Ville zag.

De Hogere Hotelschool in Château Betlehem, waar Jean met zijn gedurfde restauratie nieuwe afwijkende raamopeningen in de monumentale gevel maakte. En dan natuurlijk de Aldenhofflat aan de Calvariestraat, die nog altijd een markante eye-catcher is van de wederopbouw architectuur. Volgens mensen die hem gekend hebben, was Jean Huysmans een warme en flamboyante man die hield van het uitgaansleven. Als iemand op kantoor jarig was, ging Jean met het hele personeel aan het einde van de dag diverse kroegen af. Jean Huysmans stierf veel te jong bij een auto-ongeval waarbij zijn Alfa Romeo sportwagen in brand vloog. Onder architecten noemen we hem dan ook wel de 'James Dean' van de Maastrichtse architectuur.

Will Köhlen, architect

VOORMALIGE KLEUTERSCHOOL OUD-HEER

SINT JOSEPHSTRAAT 7, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1958
ARCHITECT THEO BOOSTEN

Ik ben zeer gecharmeerd van een voormalige kleuterschool in [Oud] Heer, die thans in gebruik is bij het SAM kunstenaarscollectief. In het voormalige broekgebied [Het Vloot] zijn in Oud Heer de eerste naoorlogse woongebieden gerealiseerd voor jonge gezinnen, met centraal gelegen de kleuter- en [op enige afstand gelegen] de huishoudschool. Karakteristiek voor het gebouw is de bijzondere menselijke [kleuter-] maat. Dit komt tot uitdrukking in de [lage] plaatsing van kleine ramen op de begane grond [garderobe], de kleinschalige inrichting van de lokalen [lage aanrecht], de 'knusse' trappartijen en de kleuter-sanitairruimten. Het huidige intensieve gebruik [werkplaatsen/opslag] vraagt wel enig inbeeldingsvermogen wat betreft de oorspronkelijke toestand. Mijn ervaring stamt uit 1986/1987, de periode dat mijn dochter nog kleuter was. De bouwconstructie is een variëteit van stapelbouw [baksteen], skeletbouw en schaaldak [keramische fusé-elementen] Desondanks is er toch een mooi samenhangend geheel ontstaan. Gelukkig is deze voormalige kleuterschool niet onder de sloophamer gevallen en heeft ze de status van een gemeentelijk monument. Sinds 2019 straalt het gebouw extra, mede door de nieuwe schitterende inrichting van het aangrenzende park [ook een aanrader!].

Math Reneerkens, architect

PAND LAAN VAN BRUNSWIJK

LAAN VAN BRUNSWIJK 75, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1958
ARCHITECT E. HOEN [1918-1967]

Vorig jaar betrokken wij deze woning gebouwd aan het einde van de wederopbouw-periode. Er heerste weer positivisme en geloof in de toekomst. De woning is destijds gebouwd voor J.J.J. van de Venne, directeur Openbare Werken van de gemeente Maastricht. Leuke anekdote is dat de entree van de woning zich aan de Jekerschans bevindt. Die naam vond Jacques van de

Venne echter niet 'sjiek' genoeg, dus heeft hij ervoor gezorgd dat het adres nu Laan van Brunswijk is. Het woonhuis is gesitueerd aan de rand van het Jekerdal, een typisch voorbeeld van een middenklasse-wijk uit die periode met voornamelijk twee-onder-een-kap woningen. Het woonhuis doorbreekt deze eenvormigheid. Opvallend is het toepassen van de splitlevel. Door de woonkamer niet op maaiveld te situeren, ontstaat er een majestueus uitzicht op het Jekerdal, de Sint Pieters- en Louwberg. De centraal gesitueerde entreehal met zijn anderhalve verdiepingshoogte laat het daglicht diep in de woning doordringen. Alle ruimten zijn vanaf dit centrale punt direct bereikbaar en dit zorgt voor het open karakter van de woning. Door het toepassen van grote glasvlakken kun je vanuit ieder punt in de woning weer genieten van een ander uitzicht. Bij het renoveren heb ik zoveel mogelijk de originele uitgangspunten gerespecteerd en de nieuwe materiaalkeuzen afgestemd op het tijdsbeeld waarin de woning gebouwd is. Ik geniet iedere dag van de 62 jaar oude woning en hoop dat nog lang te kunnen doen.

Peter Vandenboorn, Huiswerk Architecten

WINKELFLATS CABERG

CLAVECYMBELSTRAAT, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1958
ARCHITECT GERARD SNELDER

Voor mij is nog steeds een van de mooiste gebouwen in Maastricht het ensemble van de Cabergse winkelflats die Gerard Snelder eind jaren vijftig heeft ontworpen. Het aardige is dat er op verschillende niveaus een hoge kwaliteit wordt bereikt. Op stedenbouwkundig niveau zie je dat de flats als het ware het centrale plein van de nieuwe wijk Caberg omarmen en samen met de kerk

[inmiddels afgebroken] en pastorie een duidelijk hart voor de buurt vormen. Het plein, weliswaar wat aan de grote kant, maar inmiddels wat verkleind door de nieuwe woningen en supermarkt aan de zijde van de pastorie, werd en wordt ook altijd nog goed gebruikt. Op het niveau van de winkelflat bood de stoa een mooie beschutte winkelomgeving. Aardig detail was dat de twee trappenhuisen in het lange flatgebouw tegenover de kerk niet alleen toegang gaven tot de bovenliggende maisonnettes, maar ook een doorsteek gaven vanaf het plein naar de achterliggende Koraalstraat en Menuetstraat. Zo werd er een informele verbinding gemaakt tussen het openbare plein aan de Clavecym-

belstraat en het groene speelplein aan de Koraalstraat. Het bood ook de bewoners van dat gebied een kortere route naar de winkel. Deze doorgangen zijn eind jaren zeventig gesloten omdat er een onbeheersbare situatie ontstond in die trappenhuisen. De maisonnettes gaven de bewoners toch het idee van een wat traditionelere woning met op de eerste laag woonkamer en keuken en op de tweede laag drie slaapkamers en kleine badcel. Zoals u wellicht kunt raden, ben ik er opgegroeid en heeft deze omgeving mij vaak geïnspireerd bij mijn huidige werkzaamheden.

Peter Scholl, architect

T O R E N F L A T

Mijn favoriete gebouw is de torenflat in het Vrijheidspark aan de Groene Loper op het Oranjeplein in Maastricht. In onderstaande presentatie ziet u een filmpje met meer uitleg over het gebouw en de aanpassing van de puien aan oost- en westzijde.

<https://youtu.be/UeFu5i-vwFU>

Als eigenaar van een van de appartementen op de 12^e verdieping geniet ik elke dag van het weergaloos uitzicht over de stad. Bij helder weer is het mogelijk om de snelweg Luik – Verviers te zien en aan de andere kant de ‘terrils’ bij de steenkolenmijn in Eijsden. Door de flexibele indeling van ons appartement, waarbij alle tussenmuren konden worden gesloopt, is het ons gelukt om een grote ruimte met open keuken te maken waarbij het mogelijk is om vanaf elke plek het uitzicht rondom te bewonderen. Nadat een tijd geleden de puien zijn vervangen naar ontwerp van Peter Vandenboorn van Huiswerk Architecten, is het woongenot aanzienlijk vergroot. Met name door de ingenieuze toepassing van draaiende delen van de ramen, waardoor het ook op grote hoogte mogelijk is om de ramen aan de buitenkant te wassen. Het beeld is hetzelfde gebleven, het comfort verveelvoudigd. Het gebouw verdient het om goed bekeken te worden en valt mede op door de ‘bijzondere’ vorm met uitgeklapte kamers en balkon, waardoor ieder appartement een balkon op het zuiden heeft.

Janine Verhoeven, verhuurmakelaar Mijn Huis en Ik

ORANJEPLEIN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1959
ARCHITECT PROFESSOR HOLT, UITVOEREND ARCHITECT PETER SIGMOND

JAN VAN EYCK-ACADEMIE

Het zou een beetje arrogant zijn het omgevingscriterium voor deze coronacollectie op te rekken tot de Oostelijke Mijnstreek. Bekende Maastrichtse architecten ontwierpen favoriete gebouwen in Heerlen. Theo Boosten en Piet Dingemans zijn daar voorbeelden van. Ontwierpen ook Heerlense architecten favoriete gebouwen in Maastricht? In 1949 werd besloten aan

ACADEMIEPLEIN 1, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1958-1960
ARCHITECT FRITS PEUTZ

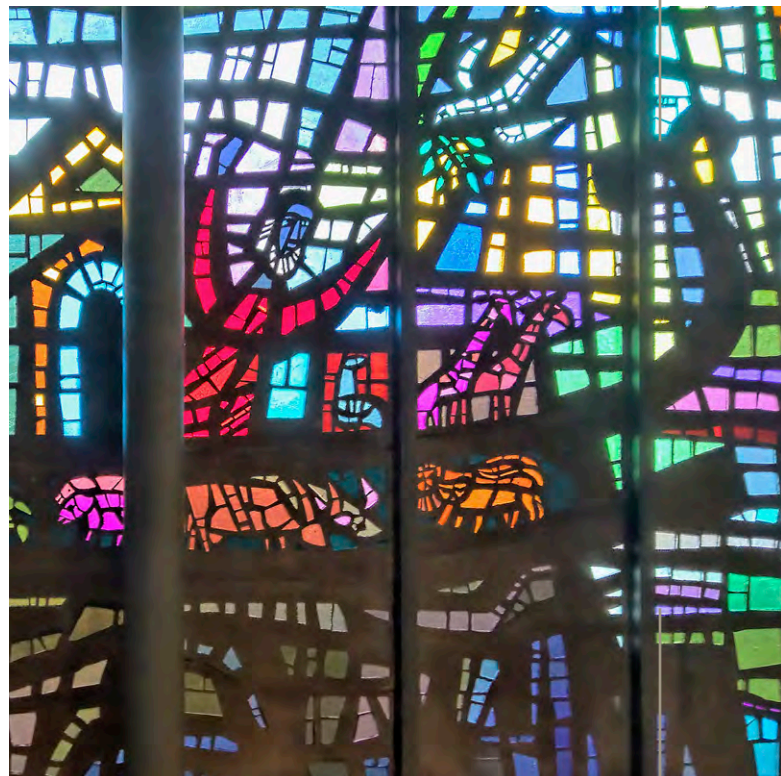
de Jan van Eyck-Academie gevestigd in het 17^e eeuwse Weeshuis aan de Lenculenstraat, een architectenopleiding toe te voegen. Als vast docent gaf Peutz daar lezingen. Als architect zou hij het straatbeeld van de Kakeberg blijvend veranderen. Het contrast tussen de historische context, het Jekerkwartier met aardse kleuren en ambachtelijke details en het strakke betonnen gebouw, brengt tot op de dag van vandaag de verandering van toen in beeld. De gevelarchitectuur heeft de bekende gelaagdheid van de wederopbouwarchitectuur. Op de hoek van de binnenplaats is een afgerond glazen trappenhuis met verticaal doorlopende stijlen en een duidelijke binnen-buiten-relatie. Karakteristiek is de ingang door de portaal- en deuroplijsting met vierkanten. Een trapje markeert hoe de begane grondvloer op 'Corbusiaanse' wijze van de grond is getild. Als voormalig student van wat toen nog heette de Limburgse Academie van Bouwkunst Maastricht, had je even het gevoel dat de heldere ateliers en de ruime collegezalen in deze kubische creatie het zouden winnen van de smalle straatjes, knusse geveltjes en romantische dakvormen in de zelfgenoegzame Maastrichtse binnenstad.

Ton van Mastrigt, stedenbouwkundige

SINT AGNESKERK, BUNDE

Het kleine dorp Bunde [1.600 inwoners] werd begin jaren 50 van de vorige eeuw aangewezen als forenzendorp van de stad Maastricht. Er moest dus flink worden bijgebouwd met, als kers op de taart, de nieuwe kerk Sint Agnes midden in het dorp. De kerk kwam gereed in 1960. De architecten waren de Bundenaar Jos van der Pluim en Jozef Fanchamps. Even daarvoor had de beeldend kunstenaar en Bundenaar Daan Wildschut [1913-1993] een groot glas-in-beton raam gemaakt voor het Nederlands paviljoen voor de Wereldtentoonstelling in Brussel, de Expo 1958. Na afloop hiervan kocht het kerkbestuur, met bouw-pastoor Roebroek ,dit raam aan voor de in aanbouw zijnde kerk. De kunstenaar voegde aan het abstracte raam nog een Bijbels tafereel bij, te weten 'De ark van Noah'. De kunstenaar Daan Wildschut ligt begraven op het naast de kerk gelegen kerkhof. Het raam is dé grote blikvanger in de verder sobere kerk. De kleurenrijkdom van het kunstwerk doet weldadig aan.

Lenny Keijsers [1940]

AGNESPLEIN, BUNDE ■ BOUWJAAR 1960
ARCHITECTEN JOS VAN DER PLUIM EN JOZEF FANCHAMPS, BEELDEND
KUNSTENAAR DAAN WILDSCHUT

STADION DE GEUSSELT

Het Stadion De Geusselt is voor mij meer dan een stadion. Het is een 'lieu de mémoire', een plek van herinnering aan mijn jeugd die nauw met Maastricht en MVV verbonden is. Over De Boschpoort en het oorspronkelijke Geusseltstadion ken ik slechts de verhalen van mijn ouders en oude foto's die daarvan een indruk geven. Ik heb het wel en wee van MVV in De Geusselt mee-

STADIONPLEIN MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1961
ARCHITECT FRANS DINGEMANS

gemaakt [samen met mijn geliefde ouders]: prachtige overwinningen, maar ook trieste degradaties. Dat alles vond plaats in een stadion waar ik gejuicht en gesprongen heb, maar ook tranen heb gelaten toen het bericht van het overlijden van mijn moeder door de luidsprekers werd omgeroepen. Ik zie alles nog zo voor mij: de oorspronkelijke prachtige hoofdtribune, de 'omdraaiing' van het veld, de bouw van de overdekte tribunes, het 'dichttimmeren' van de ruimten onder de tribunes voor bedrijven, maar vooral ook de snel rond gespeelde bal van de met een gouden ster uitgedoste spelers: Willie Brokamp, Cees Schapendonk, Erik Meijer en Reginald Thal. Ik heb ontdekt dat zo'n stadion meer is dan alleen maar een grasveld en tribunes. Het is een plek van samenkomst van liefhebbers van voetbal, van mensen die Maastricht een warm hart toedragen en van mensen die elkaar steunen in goede en in slechte tijden. Het is een 'mini-samenleving' die mij heeft gevormd en die waarschijnlijk ook heeft bepaald dat ik al decennialang trainer ben van voetbalclubs. Niet in Maastricht, maar in Gelderland en Brabant, en toch denk ik dan steeds aan 'us Geusseltstadion'.

Niek Nelissen, trainer van SCD'33

FOTO JOS NELISSEN

BONNEFANTENSTRAAT 15 MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1963
ARCHITECT PIETER HENDRIK DINGEMANS

FOTO CONSERVATORIUM [2017]

CONSERVATORIUM

In 1963 werd begonnen met de bouw voor het Conservatorium in het Jekerkwartier op de plek waar tot dan toe een molengebouw had gestaan. Deze Molen van Dolk was een reusachtig gebouw van vijf verdiepingen met drie vleugels die als een hoefijzer waren gegroepeerd aan de Jeker, die onder het gebouw door stroomde. Het conservatorium is in 1962 ontworpen door architect Pieter Dingemans, de jongere broer van de Maastrichtse stadsarchitect Frans Dingemans. Frans maakte in 1961 in opdracht van het gemeentebestuur een restauratieplan voor de Molen van Dolk, maar dat bleek onhaalbaar omdat de fundering grotendeels door de Jeker onderspoeld bleek. Na de vroege dood van Frans ontwierp Pieter een geheel nieuw gebouw. De grillige plattegrond, het bouwvolume en het schuine dak zijn geïnspireerd op de oorspronkelijke bebouwing van de Molen van Dolk. De rode baksteen, de natuursteenbekleding van het betonskelet en de blauwe leien op het dak zijn geïnspireerd op regionale Limburgse bouwstijlen. Het gebouw is sinds 2017 een Rijksmonument. In 1963 woonden wij in het Huys op de Jeker naast het Conservatorium en zodoende is dit het eerste en waarschijnlijk ook het laatste Rijksmonument dat ik zelf heb zien bouwen.

Servé Minis, kunsthistoricus

MOLEN VAN DOLK [1960]

ARAMISLAAN 86, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1963-1964
ARCHITECT PIETERJAN CORNELIS RIETVELD

WOONHUIS ARAMISLAAN

De reden waarom ik voor dit gebouw gekozen heb, is dat ik het bijzonder vind dat ook Maastricht een 'Rietveldhuis' heeft. Het is wel niet ontworpen door Gerrit Rietveld zelf, maar dan toch wel door zijn zoon. Verder vind ik de strakke lijnen van het huis heel mooi. Vanwege deze lijnen heb ik de foto schuin van voren genomen. Wat daardoor helaas minder opvalt is de [letterlijke] transparantie van de woning. Recht van voren kijk je via de grote glazen wanden dwars door het huis en zie je dat ook het interieur prachtig ontworpen is.

De volgende beschrijving komt van de website van 'Het Nieuwe Instituut': Het woonhuis heeft een opvallend strakke vorm en bestaat uit twee kubussen, die diagonaalsgewijs geschakeld zijn. Het platte dak heeft geen overstek en versterkt daardoor het kubus effect. De diagonaal geplaatste kubus heeft alleen een begane grond, waarin zich de woonkamer bevindt die een uitloop naar het eveneens schuin geplaatst terras heeft. De entree is centraal gelegen terug in de gevel. Het Landhuis werd gebouwd voor directeur van de papierfabriek G.L.J. Ramaekers.

Peter de Leij, gepensioneerd leraar natuurkunde

APPARTEMENTENCOMPLEX MALBERG

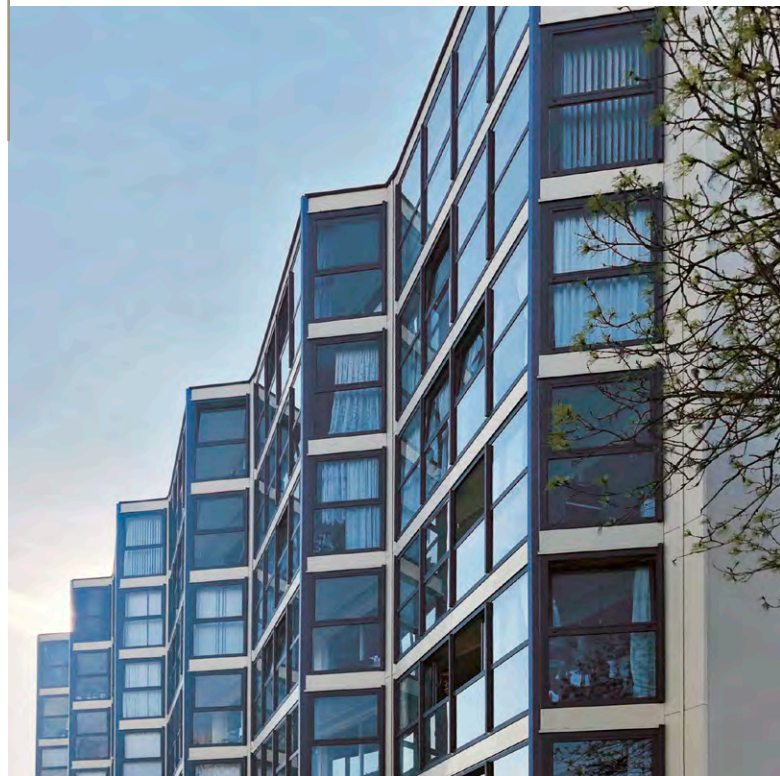

FLORIJNRUWE/REALARUWE, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1965
ARCHITECT PIET DINGEMANS

Dit door groen omgeven appartementencomplex is ontworpen door Piet Dingemans, bekend van het Dingemanshuis in Utrecht en bijvoorbeeld ook het Conservatorium in Maastricht. Het ligt in Malberg, een wijk die qua stedenbouw gebaseerd is op de zogeheten 'parochiegedachte'. Deze gedachte is een (katholieke) variant op de 'wijkgedachte' die na WOII

ontwikkeld werd door ene Perry in zijn studie over 'The neighbourhood unit'. Er zijn in het stedenbouwkundig plan ook invloeden te vinden van een andere stroming in de stedenbouw, te weten de 'tuinstadgedachte'. Deze is afkomstig van de Engelse journalist Ebenezer Howard, neergelegd in zijn boek 'To-Morrow: A Peaceful Path to Real Reform' (in 1902 verschenen onder de titel: 'Garden Cities of To-Morrow'). De tuinstadgedachte is gebaseerd op uitgangspunten, zoals veel groen (parken/plantsoenen, groenstroken) rondom de woning, voldoende licht- en luchttoevoer in de woning, voldoende ruimte in en om de woning, verbetering van de maatschappij door sociale differentiatie en autonomie van de buurt. Voor de architectuur betekende dit dat gezocht werd naar woonvormen gelegen in het groen. Bebouwing en natuur moesten een 'natuurlijke' relatie met elkaar aangaan. De filosofie achter dit alles was dat een goede stedenbouw en goede architectuur zouden leiden tot een verbetering van het menselijk gedrag. In Nederland kreeg de tuinstadgedachte voet aan de grond door de 'Nederlandsche Tuinstad Beweging' (1904). In mijn appartement ervaar ik dagelijks de positieve kanten van een architectuur en stedenbouw die op deze gedachten zijn gebaseerd.

Maureen Bachaus,
beleidsmedewerker kunst & cultuur
Gemeente Eijsden-Margraten, beeldend kunstenaar

FRANÇOIS DE VEIJESTRAAT 6, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1967
ARCHITECT FRANS KNIBBELER

VOORMALIGE PLEM - GEBOUW

In de jaren 60 van de vorige eeuw werd het voormalige hoofdkantoor van de PLEM [Provinciale Limburgse Elektriciteits Maatschappij] gebouwd aan de François de Veijestraat 6 en geopend 22 maart 1967. Dit is een gebouw dat komt uit het erfgoed van Architecten aan de Maas en is ontworpen door architect Frans Knibbeler. Het is opgenomen binnen het beschermingsregime van het Maastrichts Erfgoed. Binnen deze systematiek is het pand als 'dominant pand' aangemerkt, hetgeen wil zeggen dat zowel het exterieur [uiterlijke verschijningsvorm] als het interieur zijn beschermd. Het is een voor die tijd kenmerkend gebouw. Zijn architectuurtaal is terug te vinden in vele gebouwen uit die tijd, bijvoorbeeld het De Wever Ziekenhuis in Heerlen. De verbijzonderingen van de entree en de dakverdieping geven het gebouw zijn eigen karakter. De ligging aan en het zicht vanaf de Noorderbrug zijn bijzonder. Het typische is wel dat de Noorderbrug pas later gebouwd is, maar door deze veranderde context komt het gebouw nog meer tot zijn recht. Na verschillende onderzoeken en pogingen is het gebouw eindelijk gerenoveerd en heeft het gelukkig een nieuwe bestemming gekregen. Het is sinds kort een AZC en daarmee is het van kantoorgebouw getransformeerd tot woongebouw.

Roland van Bussel, architect

LAGE KANAALDIJK 115, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1968
ARCHITECT ONBEKEND

DE ENCI-SCHOORSTEEN

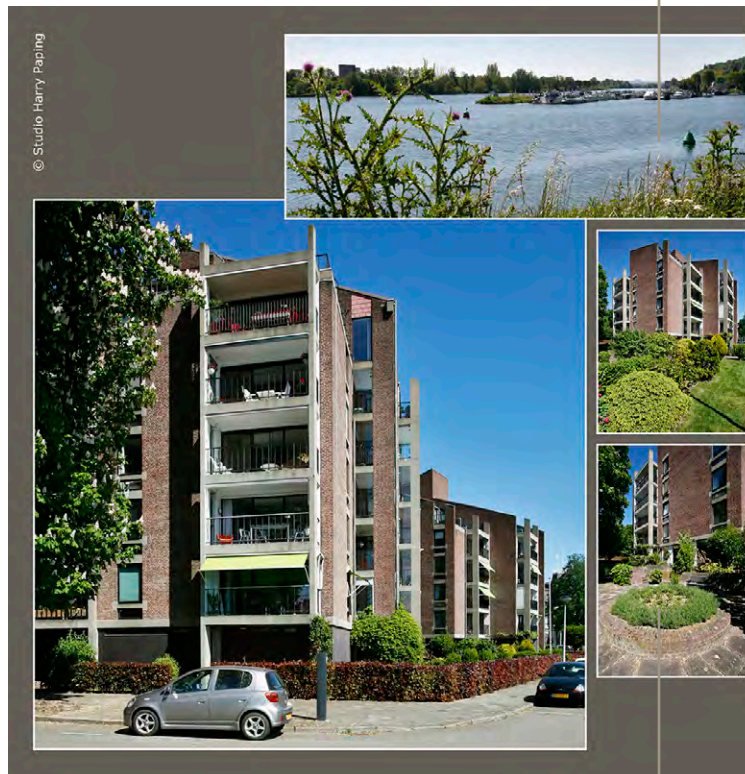
Ik woon in Gronsveld. Om mijn conditie op peil te houden, loop ik dagelijks een rondje 'Savelsbos'. Terug, steeds het zelfde pad. Het bos achter mij. Voor mij een blik naar het westen. Dan ligt daar aan de overkant van de Maas, rechts naast 'Den Observant' het 'ENCI-complex' als een omgekiepte bouwdoos: kubussen, driehoeken en cilinders. Een fascinerend spel van lijnen. Met als ultiem herkenningspunt de 150 meter hoge schoorsteen. Een baken van oriëntatie voor wie de weg kwijt raakt tussen de Belgische grens en Maastricht. Nog even en dat baken is niet meer. Of toch: Terecht of niet, maar enige zorg over behoud van deze industriële architectuur kan ik niet onderdrukken. Het productieproces is gestopt. Er ontstaat een prachtig nieuw natuurgebied. Maar voor mij is het een hartewens om óók deze herinnering aan de 'Industrie van Maastricht' van de 19de en vroeg 20^e eeuw zeker ten dele te behouden. Vandaar deze foto, gemaakt op Paaszaterdag 2020. Wie weet! Voor wie het zich niet meer exact herinnert. In 1924 vond de oprichting plaats van de Eerste Nederlandse Cement Industrie [ENCI]. In 1926 kreeg de ENCI van de Nederlandse overheid de exploitatievergunning voor winning van Limburgse mergel. Op het hoogtepunt van het bedrijf werkten er ongeveer 1.200 mensen. Tot juli 2018 vond het totale productieproces van cement plaats. In juli 2020 sloot de cementfabriek definitief.

Bets van den Abbeele

RÉSIDENCE LA MOTTERIE

Het appartementencomplex La Motterie ligt aan de Blekerij. Het bestaat uit twee bouwblokken die door een tuin met elkaar zijn verbonden. Beide bouwblokken bestaan uit een plint [bergingen] en daar bovenop zes bouwlagen, waarin appartementen zijn ondergebracht. Het ontwerp is van het architectenbureau Snelder en past binnen een geheel van gebouwen dat door dit bureau aan de oevers van de Maas is gerealiseerd [La Motterie, Gouvernement en Parkresidentie]. Kenmerkend voor deze gebouwen zijn het betonnen skelet en de bekleding van de muurvelden met rode baksteen. De daken zijn veelal van het type lessenaarsdak. Bij de compositie van de bouwvolumes is bewust rekening gehouden met het fraaie uitzicht dat de bewoners hebben over de Maas en Maasoever, alsook het verderop gelegen natuurgebied ter hoogte van Randwyck, Heugem en Gronsveld. De plattegronden van de appartementen voorzien in een grote woonkamer, een slaapkamer, een keuken, een badkamer, een halletje, toilet en voorraadkast. Bijzonder zijn de voor die tijd gemeenschappelijke voorzieningen die zijn aangebracht, zoals wasruimte, een fitnessruimte, een tuin met verdiept zitgedeelte en een carport op het achterterrein. Op de bovenste verdieping bevinden zich enkele logeerunits. Het complex is een ideale plek om te wonen vooral vanwege het fameuze uitzicht waarvan we elke dag met volle teugen genieten!

Nico Nelissen, em. hoogleraar Radboud Universiteit

© Studio Harry Paping

BLEKERIJ, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1972
ARCHITECT ARCHITECTENBUREAU SNELDER

CHAMBERTINLAAN 5, CAMPAGNE, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1972
ARCHITECT FRANS MOOREN, VERBOUWING EN UITBREIDING 2018 DOOR
ARCHITECT JOHN HOGENBOOM

WOONHUIS CHAMBERTINLAAN

In de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw werd de woonbuurt Campagne ontwikkeld en gerealiseerd. Het stedenbouwkundig plan is ontwikkeld door Frans Dingemans. De naam van deze buurt herinnert aan het buitengoed, dat de paters Jezuïeten in 1880 op de Louwberg hebben laten bouwen. De wijk vult de oorspronkelijk agrarisch gebruikte helling tussen Biesland en het oude kerkdorp Wolder, tussen de Tongerseweg en de Vroenhoverweg. Aan de kant van Wolder is het oorspronkelijk groen met stukjes van de Oude Wolderweg [hoeve Winterslag] nog bewaard. Deze weg was tot de bouw van de Tongerseweg in 1802 een van de belangrijkste uitvalswegen naar het westen. In de 19e eeuw naam de bebouwing langs de Tongerseweg enigszins toe. De Oude Wolderweg is grotendeels verdwenen. Het tracé is nog herkenbaar vanaf Winterslag tot en met de Latourlaan. Campagne kan gekarakteriseerd worden als een ruim opgezette woonbuurt. De woningbouw is merendeels vrijstaand of geschakeld, twee lagen met kap en overwegend wit van kleur en vaak in modernistische stijl, strakke huizen die licht en lucht omarmen.

John Hogenboom, architect AvB

POLITIEBUREAU

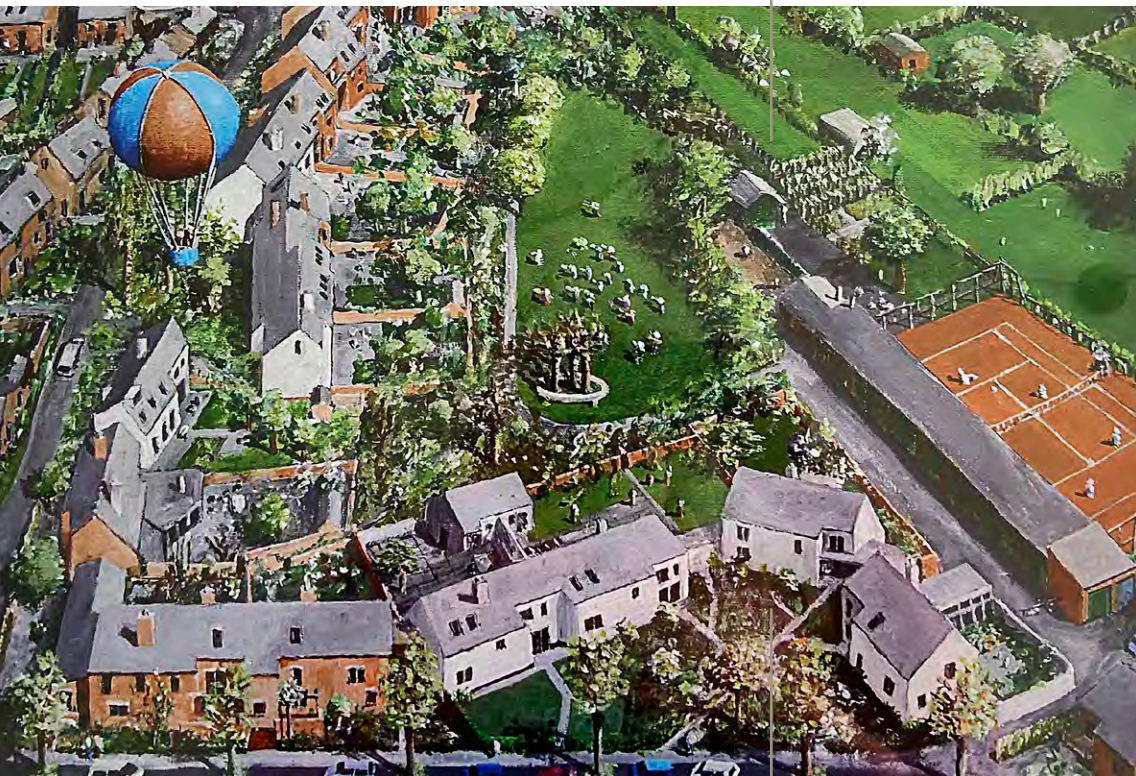
Het oude hoofdbureau van politie was sinds 1915 gevestigd in een monumentaal pand uit 1804 aan het Vrijthof in Maastricht. Dit pand was ook wel bekend als het Generaalshuis, omdat het in 1830 door Generaal Dibbets werd bewoond. Later is dit huis verbouwd en het is nu in gebruik als theater. Doordat het oude politiebureau niet meer voldeed

PRINS BISSCHOPSINGEL 53, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1975-1978
ARCHITECT ARCHITECTENBUREAU G.J.W. SNELDER MAASTRICHT

aan de eisen en men als politie daar niet meer slagvaardig kon optreden, werd besloten om nieuwbouw te realiseren. Het nieuwe Politiebureau werd gerealiseerd aan de Sint Hubertuslaan op het voormalige gebied van de vestingwerken, meer in het bijzonder op het terrein waar vroeger de voetbalclub Kimbria zijn hoofdvoetbalveld had. Verkeerstechnisch een prima plek gelegen aan de Prins Bisschopsingel met een aansluiting aan de Kennedybrug. De bomerrij, als onderdeel van de groengordel aan de zuidzijde van de binnenstad, moest worden gehandhaafd. Stedenbouwkundig werd aansluiting gezocht bij de bestaande straatwand van de Sint Hubertuslaan en deels ook bij het volume van de Prins Bisschopsingel. In de ontmoeting tussen de twee bouwdelen van de hoofdbouw werd de entree gesitueerd. Het complex kende oorspronkelijk, naast de hoofdbouw met publieksfuncties en kantoorfuncties, een vleugel met cellenblok en een inmiddels gesloopte vleugel met gymzaal en werkplaatsen voor rollend materieel. Op deze laatste plek is later de nieuwe regionale

meldkamer gerealiseerd. In de loop der jaren is de publieksfunctie verplaatst naar de Prins Bisschopsingel en uitgebreid met een nieuwe hoofdentree en kantine. Bij het ontwerp is de architect uitgegaan van een stringent toegepaste module van 1,80 x 1,80 m. De kleinste ruimtemaat die hiermee wordt gevormd is 3,60 x 5,40 m, maar er kan ook flexibel gekozen worden voor grotere afmetingen. Er zijn 'eerlijke' materialen toegepast, zoals beton, baksteen, hout en natuursteen. Voor de wanden, kolommen, plafonds en gevels werd gekozen voor schone beton met een ruwe bekistingsdelen-uitstraling. De plafonds werden met behulp van prefab-betoncassettes geformeerd. De binnenmuren werden gemaakt van schoonwerk porisosteent. De architectuur wordt, naast de puurheid in de materiaalkeuze, gekenmerkt door het consequent doorzetten van de maatmodule, een herhaling van dezelfde maat raamopeningen en door geschakelde kleinschalige volumes met deels baksteen gevelvullingen, die aansluiten bij de omliggende bebouwing van het Villapark.

Huub Frencken, architect

KEERDERSTRAAT/MEIDOORN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1977-1978
ARCHITECTEN WINAND THOMAS, RENÉ DANIÉLS

WOONGEMEENSCHAP 'IN DE BONGERD'

In 1973 lag bij de Gemeente Maastricht een initiatief van medewerkers van het architectenbureau Snelder op tafel. Het betrof een nieuwe vorm van groeps-wonen vanuit een collectief particulier opdrachtgeverschap, vormgegeven vanuit de SAR [vrij vertaald: aanpasbaar industrieel bouwen] met een hoge maatschappelijke en esthetische waarde [Professor Habraken]. Helaas werd dit plan afgewezen. Een klein groepje wilde echter verder en wij - René en ik - slo-ten ons daarbij aan. Dit mondde uit in een nieuw plan Keerderstraat/ Meidoorn. Het basisprincipe, waarin je je eigen ideeën en woonwensen gerealiseerd kon krijgen binnen een voor iedereen redelijk en flexibel budget, kon met 15 gezinnen in 1977-1978 worden gebouwd. Vanuit René's verkavelingsplan konden de gezinnen hun eigen plek aanwijzen om vervolgens binnen hun wensenprogramma het huis verder uit te werken. De huizen hebben een bijzondere archi-tectuur in baksteen gekregen met als basis vaste modules 3,60m/ 2,40m/ 3,60m met kwaaitaal vloerelementen [boogjes] en betonlateien. De raamope-ningen waren individueel verschillend in te vullen. Afhankelijk van de eigen woonwensen, c.q. financiën, is deze basis te vergroten in diepte en hoogte. Een huis op maat, in de tijd altijd aanpasbaar. Ieder huis heeft zijn eigen privétuin uitkomend op een ondeelbaar gemeenschappelijk gebied in beheer van de vereniging van eigenaren. Voor de gezinnen een ideale omgeving: parkachtig ingericht, een grote tuin waar men elkaar kan ontmoeten, geschikt voor volwas-

senen en kinderen, waar allerlei activiteiten kunnen plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld sport, spel, kampe-ren, volkstuintje, jeu de boules, tennis en ook met een eigen café voor bijeenkomsten en feesten. Uniek voor Maastricht, uniek voor Nederland.

Helen Ronner-Daniëls,
initiatiefnemer en voormalig bewoner [gedurende 40 jaar]

APPARTEMENTEN ACHTER DE OUDE MINDERBROEDERS, ANNEX STUDENTENWONINGEN RIDDERSTRAAT

ACHTER DE OUDE MINDERBROEDERS EN RIDDERSTRAAT, MAASTRICHT.
BOUWJAAR 1979 ■ ARCHITECT ARCHITECTENBUREAU SATIJN

Het is een gebouw bestaande uit twee bouwdelen. Dit flatgebouw bevat 25 appartementen en is gelegen midden in de oude binnenstad van Maastricht. Het ligt er al 40 jaar maar het valt zo weinig op dat bijna niemand het echt kent. Toen ik daar woonde, moest ik altijd uitleggen dat op die plek, midden in het oude schilderachtige Jekerkwartier een flink flatgebouw ligt. Je ziet het niet omdat het zo bescheiden is ten opzichte van de monumentale omgeving. Het is gebouwd in een eenheid van [eenvoudige] materialen. Door het ritme van gevelindeling, subtiele verticale en horizontale verspringingen en geledingen –alles in de ‘Maastrichtse’ maatvoering– krijgt het, als je goed kijkt, toch een speelse uitstraling en lijkt het een rijtje huizen. Desondanks is het geheel zodanig bescheiden en terughoudend dat het totaal niet opvalt in de omgeving. De architect heeft duidelijk de historische schoonheid van de directe omgeving –de gotische Franciscanenkerk, de 18^e eeuwse [a-typische] Waalse kerk, de smalle straatprofielen et cetera– sterk laten prevaleren en het gebouw moest daar zo onopvallend mogelijk in worden geplaatst. Dat is goed gelukt, volgens mij, een les in bescheidenheid.

Henk van de Voort, Maastricht

DAALHOF

Achter de luchtlijn van de oude stad schemert tussen toren en tankstation dit betonnen bastion. Drie wachters reiken dertien galerijen hoog en snijden hun schaduw met lineaire regelmaat door straten met romeinse namen die de rijtjeshuizen onsterfelijk proberen te maken. Ik fiets tussen flats en helicopterbomen, groet een schaap en wat gevlekte varkens. In deze nieuwbouwwijk waar ooit romeinen liepen, kom ik thuis.

Maarten van den Berg, dichter

DAALHOF [VINEXWIJK 15, MAASTRICHT]. ■ BOUWJAAR 1980

GOUVERNEMENT

LIMBURGLAAN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1985
ARCHITECT FRANS MOOREN, VERBOUWING EN UITBREIDING 2018 DOOR
ARCHITECT ARCHITECTENBUREAU SNELDER

Veel mensen vinden het maar een gek gebouw, dat gouvernement van Limburg met zijn scheve torentjes et cetera. Maar ik ben er echt erg op gesteld. Dat komt natuurlijk ook doordat het onze 'overbuurman/vrouw' is. Wij kijken er iedere dag op uit. Het is ook geen statisch gebouw; het ziet er altijd weer anders uit. Als de zon erop staat, geeft het een heel ander beeld dan bij regen. Maar het bijzondere van dit gebouw is dat het ook 's avonds leeft! Als de gouverneur een feestje geeft, branden de lichten in het gebouw. Maar ook bij andere festiviteiten wordt het feestelijk en kleurrijk verlicht. Als het kerstfeest nadert of het is carnaval, hult het gebouw zich in passende kleuren. En dan is het altijd weer een feest om naar 'ons gouvernement' te kijken. Ik heb bezwaar tegen gebouwen die alleen van buiten mooi zijn. Maar dit gebouw is gelukkig ook van binnen mooi en interessant. Het toont niet alleen de geschiedenis van Maastricht en de rest van Limburg, maar maakt die ook van Europa zichtbaar. En wat een prachtige materialen zijn destijds gebruikt om dit gouvernement te bouwen. Het zal niet goedkoop zijn geweest maar het is de investering dubbel en dwars waard geweest. Duurzaamheid avant la lettre, om het in goed Maastrichts te zeggen. Er zijn veel, heel veel mooie gebouwen in Maastricht maar wat mij betreft is er niet een zo levendig als dit.

Andrea Nelissen-de Pont,
wonend tegenover het Gouvernement

KINDERDAGVERBLIJF PINOKKIO

Het kinderdagverblijf is gesitueerd in de woonwijk Belfort, op de hoek van de Voldersdreef en Ebenistendreef en werd geopend in 1987. Het maakt onderdeel uit van twee gebouwen. In het tweede gebouw dient de eerste verdieping als woonhuis voor een directielid en de ruimten op de begane grond worden gehuurd als klaslokalen door de achtergelegen

EBENISTENDREEF 90 A - 99, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1987
ARCHITECT ARCHITECTENBUREAU JO VAN DE STAAY

John F Kennedyschool. In 1985 werd mijn vader Jo van de Staay benaderd door het net samengestelde bestuur van Pinokkio, Gepetto genaamd, met het verzoek om een aangenaam gebouw te ontwerpen waar ze gezamenlijk de dagopvang voor 0 tot 4-jarige kinderen konden verwezenlijken. Tijdens prettige vergaderingen bij ons op kantoor werden in teamverband de wensen besproken en door mijn vader met veel plezier verwerkt tot een aangenaam gebouw. Aan alle zijden zijn grote raampartijen ter plekke van de groepsruimten voorzien waardoor het contact tussen binnen en buiten gewaarborgd is. Het is zeer belangrijk voor de groepsleiding en de kinderen om de kleuren van de dag mee te krijgen. Maar zeker zo fijn voor de ouders om nog even te kunnen zwaaien als ze de kinderen, soms met pijn in het hart, in goede handen achterlaten om te gaan werken. Daar kwam ik in 2011 zelf achter, toen ik mijn eigen kinderen erheen bracht voor dagopvang en later na-schoolse opvang. Het gebouw is oorspronkelijk uitgevoerd in een bijna witte MBI-steen. Tussen de gevelopeningen in is gewerkt met speklagen van lichtgele en lichtoranje MBI-steen. Als accent werd er in de zuidgevel ter hoogte van de overloop van het centrale trappenhuis een rond raam aangebracht. Bij de hoofdingang en het overstek aan de Ebenistendreef werden de

ronde kolommen bewust in het zicht gelaten en opvallend geel geschilderd. Deze kleur komt terug op de doorvalbeveiliging bij de trappen. In het gebouw zijn royale groepsruimten met de daarbij benodigde voorzieningen aanwezig waaronder ook slaapruiden voor de middagdutjes van de kinderen. Aan de achterzijde van het gebouw is een bescheiden beschermde buitenspeelruimte gerealiseerd. Ook daar zien we weer het contact met de omgeving. In eerste instantie werden er twee bouwlagen gerealiseerd. Naderhand werd de derde, geplande, laag aangebracht bovenop de kern van het gebouw, ten behoeve van meer kantoorruimte. Deze overgang is enigszins zichtbaar in de opgaande gevels. In 2013 werd ik door het bestuur van Pinokkio gevraagd om een kleuradvies te geven voor in- en exterieur, aangezien ze de wens hadden om het gebouw een beetje op te frissen. Ik voelde me vereerd dat ze mij om advies vroegen, maar het voelde naar het ontwerp van pap toe [waar ik uiteraard trots op ben], een beetje ongemakkelijk. Ik heb dan ook verzocht zo min mogelijk van het originele exterieur-ontwerp verloren te laten gaan en enkel de witte MBI-stenen wit te schilderen. De bestaande kleur geel op de kolommen werd opnieuw aangebracht. Binnen zijn er plaatselijk een paar lichte kleurtjes bijgekomen. Hoop dat pap tevreden ermee is.

Anoek van de Staay, Buro van de Staay

UNIVERSITY COLLEGE MAASTRICHT

ZWINGELPUT 4, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1484-1489, RESTAURATIE 1988
ARCHITECT ONBEKEND

Het uit de 15^e eeuw stammende Nieuwenhofklooster aan de Zwingelput te Maastricht werd in 1981 in gebruik genomen door de Universiteit Maastricht. Het complex werd in 1988 door de universiteit gekocht en omstreeks 1990 werd het ingrijpend verbouwd. Het huisvestte aanvankelijk onderdelen van de juridische faculteit. In 2002 is hier het University College Maastricht ondergebracht. Het monumentale gebouw past precies bij het onderwijs dat erin gegeven wordt - of is het juist andersom? Ik ervaar het als een heel persoonlijk gebouw, waarin ik veel oog voor detail ontdek, een gebouw dat mij nieuwsgierig maakt en dat steeds weer het gevoel geeft dat je op ontdekkings-tocht gaat. Althans, zo heb ik dat gedurende mijn vier jaar studie aan het University College ervaren. Elk jaar ontdekte ik een nieuwe gang, een nieuwe kamer of een prachtig element. Met als rode draad door die jaren heen de fameuze binnentuin, nu eens vol met lachende en kletsende studenten, dan weer een echte oase van stilte en rust. De kapel van het klooster dateert uit 1493, Waar de begijnen zich toen in rust konden bezinnen, is nu een collegezaal waar professoren bevlogen vertellen en studenten elkaar uitdagen tijdens debatten.

Maren Slangen, gemeenteraadslid Maastricht
en University College Maastricht Alumna

HUIS DE MEIJER

Maastricht heeft vele prachtige gebouwen en huizen uit alle eeuwen sinds de Romeinse tijd. Maar ons favoriete gebouw is ... ons eigen huis. Omdat we er zo heerlijk wonen, het in een mooie omgeving ligt en Theo Teeken en wij zelf er veel energie in gestoken hebben om er een fijn huis van te maken. Aanvankelijk klopten we aan bij Jo Coenen, bezochten enkele van zijn gebouwen, maar toen hij hoorde dat we een Japans geïnspireerd huis wilden, verwees hij ons naar Theo, zoon van een tekenaar van Frits Peutz, die ik nog goed gekend heb. Ik vond het Huis 'Op de Linde' prachtig én aangenaam. We gaven Theo het boek 'The Japanese House' van Heinrich Engel [voorwoord door Walter Gropius] en hij ging aan de slag. Het resultaat is doortrokken van Japanse elementen en zeer aangenaam om in te wonen door de goede proporties en zichtlijnen. Elke ruimte is afgetimmerd door AHA-Studio, de verlichting is van Profilight, decoratie van Max van Beers en de kleurstelling is van Toon Teeken.

Tom de Meijer, gepensioneerd ondernemer

CHAMPS ELYSEESWEG 17, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1989
ARCHITECT THEO TEEKEN ■ TUIN MARTIN KOELEMEEIJER, PURMEREND,
SPECIALIST JAPANESE TUINEN

PROOSDIJWEG 60B, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1992, RESTAURATIE 1988
ARCHITECTEN LOOMANS ZUKETTO ARCHITECTEN / JACQ.LOOMANS ARCHITECT

SOCIOWONINGEN

Het gebouw is opgezet als huisvesting voor patiënten van Vijverdal. Aan het einde van hun behandeling konden zij in deze voorziening voor begeleid-wonen worden voorbereid op zelfstandig wonen. Het omvat acht eenpersoons woon-slaapkamers met natte cel in het volume van de eerste en tweede verdieping, twee kleine splitlevel-appartementen op de derde verdieping onder het dak en een gezamenlijke woonkamer met keuken op de begane grond. Een zelfstandig appartement bevindt zich op de begane grond in de aansluitende bestaande bebouwing. Een gezamenlijk badkamer ligt ter hoogte van het trappenhuis. In het hoge verticale volume is de entree en het trappenhuis opgenomen. De keuze voor de plek midden in het Blauwdorp hing samen met de verwachting dat dit makkelijker zou leiden tot burenccontact en ook tot acceptatie van de bewoners. Het gebouw biedt aan de voorzijde ruim uitzicht over de Vliegenstraat en aan de achterzijde over de grote tuin. Het gebouw staat op de nominatie om afgebroken te worden ten faveure van 'de Blauwe Loper'. Deze tweede Loper in Maastricht staat voor een goede nieuwe fiets- en wandelverbinding tussen enerzijds de buurten Trichterveld, Mariaberg en Blauwdorp onderling en anderzijds tussen de buurten en de binnenstad. Ik vind het gebouw getuigen van een gedurfde architectuur in de karakteristieke volkswijk Blauwdorp. Het is eigenlijk wel sneu dat dit markant afwijkende gebouw nu [al] moet verdwijnen.

Pank van de Kooij, fietsvriend van de Architect,
lid van Mon Bidon

ACADEMIE BEELDENDE KUNSTEN

Een gedurfd opdrachtgeverschap getuigt ervan dat op een stadslocatie een bebouwing is gerealiseerd die je daar niet onmiddellijk verwacht.

Functie en Gebruik,
een belangrijk aspect in de architectuur.

Architect Wiel Arets is er in geslaagd om met een subliem ontwerp een simpel markant gebouw te realiseren.

Het is een transparante peperkoek met een inkeping en enkele steun pylonen.

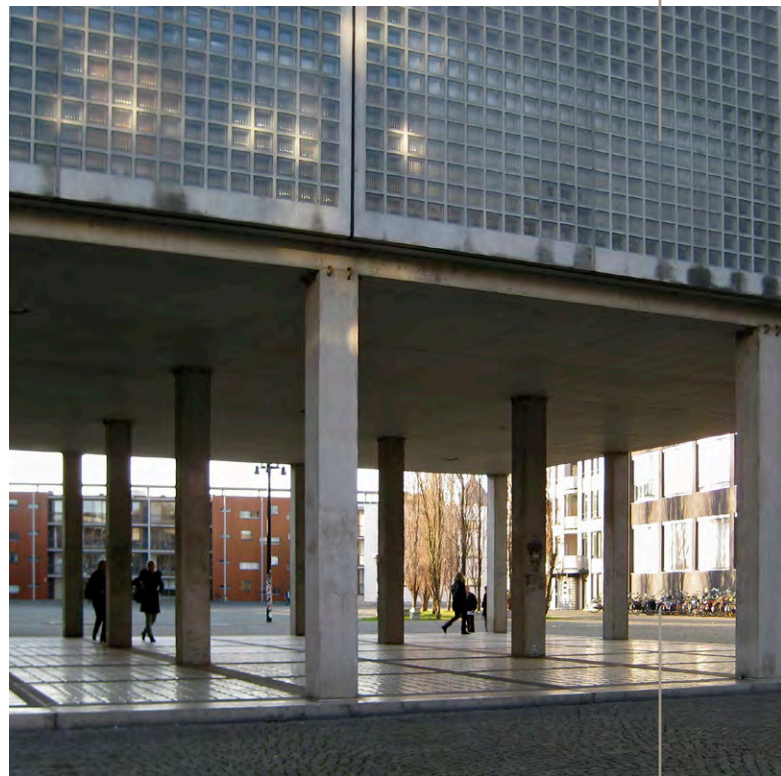
Een school/kunstacademie waar de kwetsbare buitenhuid is gemaakt als een 'albast skin' diffuus en glashelder.

'gezien en gezien worden'
met een lichttoetreding als een devote verschijning.

De school van Dessau nieuw leven ingeblazen om JE door die architectuur-roots te laten inspireren, Ze niet kopiëren.

De aanpalende woonbebouwing met pleinbeleving is goed.

Harry Peeters, architect a.v.b.

HERDENKINGSPLEIN 12, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1990-1993
ARCHITECT WIEL ARETS

CAPUCIJNENSTRAAT/HERBENUSSTRAAT/HOOG-FRANKRIJK, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1993-1994 ■ ARCHITECT CHARLES VANDENHOVE

CHARLES VOS-COUR

Zo'n 40 jaar vergezel ik mijn partner Harry om *'all over the world'* de gebouwde omgeving van de architectuur te ontdekken.

Zo is Maastricht vanaf mijn jeugd tot heden, mijn 2^e stad alhoewel ik afkomstig ben uit een dorp.

De stads-inbreiding aan de Capucijnenstraat van Architect Charles Vandenhove.

Op de hoek van de Academie van Bouwkunst waar wij meiden in 1980 zo liefdevol werden ontvangen in de academiegemeenschap, met name door directeur Jos Stassen.

Dit is voor mij het: FAVORIETE GEBOUW IN MAASTRICHT.

De menselijke schaal met inpassing in de bestaande stadsstructuur.

De gebruikmaking van mooie uiterlijke bouwmaterialen is mensvriendelijk.

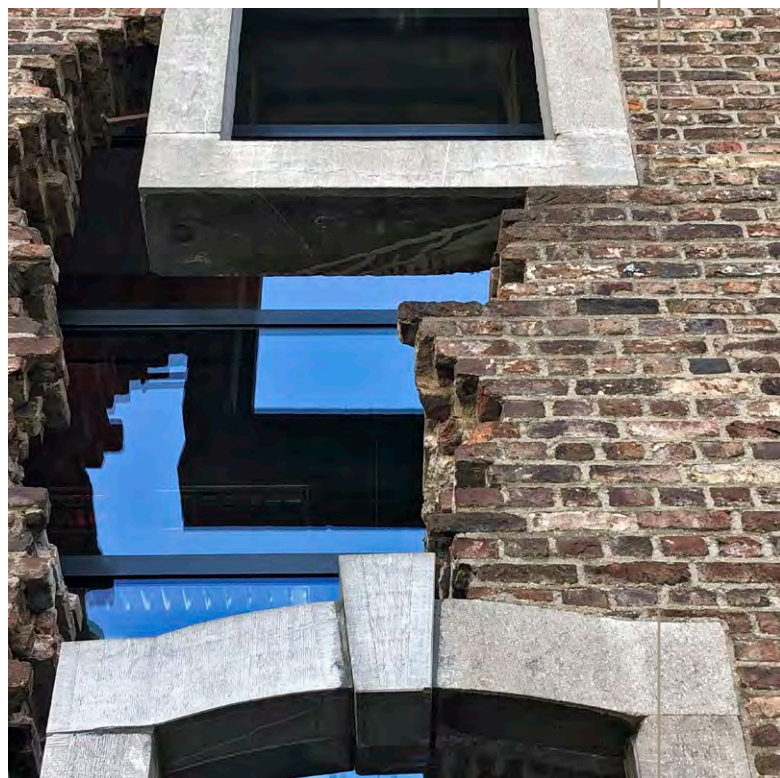
Heerlijk om hier stads te wonen.

Anny Peeters, medisch secretaresse polikliniek

DE BRES

'De Bres' [ook wel genoemd 'De Scheur'] in het monumentale Minderbroedersklooster, waarin het voormalige Rijksarchief [thans Regionaal Historisch Centrum] is ondergebracht, is een architectonisch element, dat niet door iedereen meteen wordt begrepen. Hier is namelijk, ondanks felle protesten uit de buurt en in de krant, een prachtige 'architectonische interventie' gerealiseerd verwijzend naar de eerste stadsmuur die hier vroeger liep. Marc van Roosmalen, architect bij de Rijksgebouwendienst [thans het Rijksvastgoed bedrijf] heeft, zoals hij het zelf omschreef, tot uitdrukking willen brengen dat wij, '... zonder kennis van het verleden geen toekomst hebben ...'. Deze interventie moet niet alleen figuurlijk, maar ook letterlijk worden genomen. Hij was het die de kerk op een fijnzinnige manier wist om te vormen tot een hoogwaardige studieruimte en vervolgens 30 km archiefruimte in een aantal lagen ondergronds realiseerde. De nieuwbouw, bestaande uit 'kloostergangen' en een gebouw voor techniek, zijn terughoudend op eigentijdse wijze harmonisch ingepast in het historisch weefsel.

Hans Hoorn,
voormalig directielid van de Dienst Stadsontwikkeling Maastricht

PIETERSTRAAT 7, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1994
ARCHITECT MARC VAN ROOSMALEN

BONNEFANTENMUSEUM

Het Bonnefantenmuseum ligt aan de Maas in de moderne wijk Ceramique en is een van de opvallendste blikvangers aan de skyline van Maastricht. Het is ontworpen door de Italiaanse architect Aldo Rossi die geldt als een van de vooraanstaande architecten en ontwerpers van de twintigste eeuw. De raketvormige koepeltoren is deels bekleed met zink en heeft een postmodernistische verschijningsvorm, maar oogt ook enigszins klassiek. De gevels van het museum zijn van rode baksteen, in combinatie met hardsteen. Vlakbij de ingang van het museum bevindt zich binnen een tweede toren, die als het ware complementair is aan de toren langs de Maas. De lichtinval in het museum is werkelijk fenomenaal. Het ontwerp van het museum is speels en gebouwd in de vorm van de hoofdletter 'E'. Het gebouw bestaat uit vier etages, met in het midden de centraal gelegen monumentale houten trap, omgeven met hoge wanden van rode baksteen. Vanaf deze centrale trap kun je alle tentoonstellingsruimtes bezoeken om de collecties van het Bonnefantenmuseum te bewonderen.

Henriëtte Smulders

AVENUE CERAMIQUE 250, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1995
ARCHITECT ALDO ROSSI

MAASTRICHT MUSIC HALL

PLATTE ZOAL

GRIEND 6-7, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1997
ARCHITECT FRED HUMBLÉ

FOTO: FON HABETS

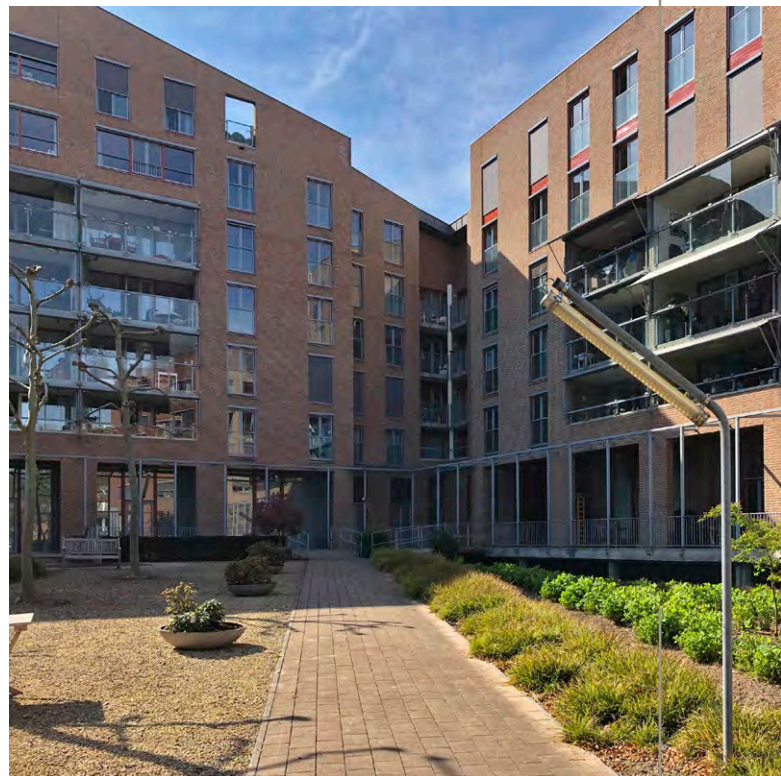
Het gebouw van architect Fred Humblé ligt gedeeltelijk onder de Wilhelminabrug en vormt een verbinding tussen de Kleine Griend en het Griendpark. De vormgeving van het gebouw met een transparante glasgevel aan de noordzijde [zie de foto] op een lensvormige plattegrond sluit mooi aan bij het moderne Griendpark. Het park is ontworpen door Bureau B en B uit Amsterdam. Het voormalige Sint Anthoniuseiland was de basisgedachte van het ontwerp en herkenbaar in de lensvormige verhoogde ligweide en borders. Toen ik het gebouw en het park voor het eerst zag dacht ik, wat een mooie oplossing van de gemeente als een nieuwe invulling van de openbare ruimte voor een plek die bekend stond voor ongewenste praktijken zoals drugsoverlast.

Fon Habets, park-en tuinrestaurator

RÉSIDENCE SONNEVILLE

Résidence Sonnevile maakt deel uit van het project Céramique, ontwikkeld door architectenbureau Coenen 1987. Het Céramique-terrein had vroeger een industriële functie. Na het verdwijnen van de keramiekindustrie aldaar is er een groots plan opgesteld om het gebied van nieuwe functies te voorzien, vooral woningen in de vorm van appartementen, winkels, kantoren, horeca en culturele functies. Veel internationale architecten hebben hun bijdrage aan dit gebied geleverd. Résidence Sonnevile is ontworpen door architect bOb van Reeth uit Antwerpen in opdracht van de Elisabeth Strouvenstichting i.s.m Wilma Onroerend Goed. Het complex bestaat uit 84 appartementen met een algemene ruimte en voorts is er een ondergrondse parkeergarage en binnentuin. De plattegronden van de appartementen verschillen onderling, afhankelijk van hun positie in het complex. Ieder appartement heeft een buitenruimte gericht op het binnenterrein en een op de straatkant. Voor ons was het een ideale overgang van onze drive-in-woning in Wolder naar het levendige centrum van de Maastrichtse binnenstad.

Wil Paulissen, voormalig gemeenteambtenaar Maastricht

ZEGUERSLUNET/BELLEFRIDLUNET, MAASTRICHT
BOUWJAAR 1994-1997 ■ ARCHITECT AWG, BOB VAN REETH

LA FORTEZZA

AVENUE CÉRAMIQUE, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1998
ARCHITECT MARIO BOTTA

Het complex is een ontwerp van de Italiaanse architect Mario Botta en neemt aan de noordzijde van het Céramique-terrein tegenover het Centre Céramique een sleutelpositie in. Het staat op de grens tussen oud en nieuw, op de plaats waar vroeger de stadsmuur stond. Wie 'een Botta' bestelt, weet wat hij krijgt. Of het nu een museum in San Francisco is of een kantoor in Tokyo, een dorpskerkje in Zwitserland of een synagoge in Tel Aviv, onmiddellijk is aan de massieve vormen te zien dat het een Botta is. Bijna altijd is het gebouw een combinatie van primaire vormen –een cilinder of kegel omgeven door rechte blokken– uitgevoerd in zwaar metselwerk of beton. 'La Fortezza' in Maastricht vormt daar geen uitzondering op. In zijn ontwerp voor Maastricht is het de herinnering aan de stadsmuur die levend wordt gehouden door de twee lage kantoorvleugels. Als 'pijlen' wijzen ze naar de oude en nieuwe stad. Ze flankeren een rond gebouw met appartementen, dat staat daar als 'een toren', een baksteen in de stad, zonder voor- of achterkant. Dit cilindervormig gebouw bestaat uit acht verdiepingen met een vierkante binnenplaats. Aan weerskanten van de Avenue Céramique bevinden zich de twee lage langgerekte vleugels die de oude stadsmuur symboliseren en die aan de uiteinden worden gemarkeerd

door rechthoekige volumes. Het programma voor La Fortezza bestaat uit 7.000 vierkante meter kantoorruimte, 98 woningen en een ondergrondse parkeerplaats. Er is veel aandacht besteed aan de detaillering van het roodbruine metselwerk.

Harry Gulpers, architect

CAPUCIJNENHOF

CAPUCIJNENHOF, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1999
ARCHITECT PROF. IR. WIM VAN DEN BERGH I.S.M. GER WIDDERSHOVEN

FOTO: IVO ROSBEEK

In de binnenstad van Maastricht ligt het voormalige Capucijnenklooster. Een complex dat verborgen is in het bouwblok tussen de Capucijnenstraat, Capucijnengang, Bogaardenstraat en Grote Gracht. Het is in de jaren negentig van de vorige eeuw herbestemd tot 7 woningen en 18 studio's. Uitgangspunt voor de architect was het herwinnen en versterken

van de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten, zodat het interieur van het urbane bouwblok [de kapel] weer afleesbaar werd. De bouwsels welke aan de oostzijde van de kapel stonden werden bij de herbestemming gesloopt waardoor twee binnenhoven ontstonden waarop de gevels van de woningen zich richten. Op de vrijgekomen plek zijn door Van den Bergh drie bijzondere patiowoningen gerealiseerd. Via een poort in de Capucijnengang komt de bezoeker binnen in de verborgen wereld van de bewoners. Een introverte hof met 6 kastanjabomen. De nieuwe patiowoningen aan deze hof zijn opnieuw introvert aan de buitenzijde, terwijl ze van binnenuit juist extravert en ruimtelijk zijn. Ze kennen een typologie met slapen op de begane grond en wonen op de 'piano nobile' oftewel eerste verdieping. De ruimtelijke sequentie speelt in de Capucijnenhof als een matroesjka pop een woordspel met de begrippen 'binnen- en buitenruimte'. Daarom is dit project te vergelijken met de gelaagdheid van het binnenkomen die in het werk van Luis Barragán een rode draad vormt. De Mexicaanse architect waarover Van den Bergh samen met de Maastrichtse fotograaf Kim Zwarts, na jaren van research, het oeuvrewerk 'The Eye embodied' publiceerde.

Ir. Ivo Rosbeek Msc, architect, musicus, coördinator
beroepservaring Architectuur Academie Maastricht

TEKENINGEN: WIM VAN DEN BERGH

AVENUE CÉRAMIQUE 50, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1999
ARCHITECT JO COENEN

CENTRE CÉRAMIQUE

Het Centre Céramique domineert door zijn opvallende en boeiende volume. Het herbergt onder andere de stadsbibliotheek, archeologische en historische verzamelingen [van het LGOG] en diverse expositieruimtes. Op de zuidoosthoek bevindt zich een kunstwerk van Ine van Helfteren. Het interieur van het gebouw heeft door de hoge vides en ranke kolommen, zwevende trappen, witte materialen en glazen afscheidingen een open karakter, wat mij bij een bezoek steeds weer erg aanspreekt. Er wordt in het gebouw jaarlijks de World Press Photo tentoonstelling gehouden. De vaste exposities zijn gericht op Maastrichts aardewerk en de geschiedenis van Maastricht. Het gebouw wordt veelvuldig gebruikt voor ontvangsten en presentaties. Het pronkstuk is naar mijn mening de Maquette van Maastricht een nauwgezet schaalmodel van de stad ten tijde van het beleg van Maastricht in 1748. Mijn vrouw Thea, was tijdens haar leven een 'vaste klant' van de bibliotheek. Er gingen stapels boeken mee naar huis en die werden vervolgens door haar verslonden!

Ton Heckers, bewoner van Céramique

KANUNNIKENCOUR

In 1988 werd door de Gemeente Maastricht en Wilma Vastgoed een wedstrijd uitgeschreven om een ontwerp te maken voor woningen en enkele kantoren op de plek waar de voor oudere Maastrichtenaren alom bekende voormalige Staaanzaal stond aan het Henric van Veldekeplein. Het gebouw zou worden afgebroken om plaats te maken voor woningbouw. Architect Charles Vandenhove heeft hiervoor een plan ontworpen dat in de jaren 1998-1999 is uitgevoerd door Wilma Vastgoed en omvat laagbouw en een torengebouw met plaats voor 21 appartementen, 2 kantoorappartementen en 4 stadswoningen. Onder de bebouwing is een parkeergarage gesitueerd. In het plan ontstaat tussen de bebouwing een [nieuw] voetgangersstraatje genaamd Kanunnikencour [vernoemd naar de vroegere Kanunniken van de Sint Servaaskerk, nu Basiliek] en een intiem stadspleintje dat een kunstwerk en een tafelfontein bevat. Direct aan het Henric van Veldekeplein staat een appartementengebouw bestaande uit vijf woonlagen. Aan het pleintje is een woontoren gesitueerd en rood geschilderd, zoals de tegenover liggende Sint Jans-toren. De ingang van deze woningen, als ook van de woningen gelegen aan de Papenstraat, hebben hier aan het Kanunnikencour een gezamenlijke entreehal. Er bevinden zich zes appartementen in de woontoren en het zevende appartement boven in de toren bestaat uit twee verdiepingen. Aan het pleintje staan ook vier stadswoningen. Het appartementengebouw aan de Papenstraat heeft vijf woonlagen en

KANUNNIKENCOUR, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1998-1999
ARCHITECT CHARLES VANDENHOVE, LUIK

bevat negen appartementen. De architect heeft het plan zodanig ontworpen dat het niet in strijd is met de reeds bestaande bebouwing in de directe omgeving, waaronder: diverse historische panden, de Sint Janskerk en de Sint Servaasbasiliek. Het is een zeer verrassend project geworden met afwisselende bebouwing.

Sybille Meesters-Felix

TOPOS

MAASTRICHT 2000-2020

MAASTRICHT

PAND STENENWAL

Op deze plaats stond een klein vervallen pand, dat in de jaren 60 door architect Willem Amory tot woning voor de heer George Leclercq verbouwd werd. Het had ongeveer de halve hoogte van het huidige pand. De rooilijn is dezelfde als die van de oude gevel, daardoor was het mogelijk glas aan te brengen in de ruimte opzij, zodat je op straat kunt kijken. Van de asymmetrische gevel zegt de architect Coenegracht, die de nieuwbouw realiseerde: 'Ik heb dit gedaan om de wand te verlevendigen. In 2002 kreeg het pand de Victor de Stuersprijs van de gemeente Maastricht. Volgens de jury sloot het project het beste aan bij het thema van dat jaar, te weten 'Eigentijdse architectuur binnen een historische context'. Op de gevel staat de tekst: 'M ubi bene ibi Sum M'. De M en M aan het begin en einde van de tekst verwijst naar het jaartal van de bouw. De tekst betekent: 'Daar waar het goed is, daar ben ik'. Zo voelt het ook!

Marlies Haack-Hermans

STENENWAL 22A WIJCK, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2000
ARCHITECT RENÉ COENEGRACHT

APPARTEMENTENCOMPLEX STOA

Het appartementencomplex Stoa met de 12 aaneengesloten identieke torens over een lengte van 300 m is de parel van de wijk Céramique. Het 131 appartementen tellende complex is ontworpen door de Zwitserse architect Luigi Snozzi. Toen Jo Coenen het masterplan Céramique ontwikkelde gaf hij zijn leermeester Snozzi deze deelopdracht. Er zijn heel misschien fraaiere appartementen, maar weinige bieden zo'n uitzicht als de Stoa-appartementen. Ze hebben zicht op het Charles Eyck-plantsoen, een hotspot in de zomer, bieden een mooie blik op de almaar flanerende mensen op de Maaspuntweg en vooral het uitzicht op de Maas. De Maas ontspringt in Frankrijk

BELLEFRÖIDLUNET, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2002
ARCHITECT LUIGI SNOZZI

te Pouilly-en-Bassigny op het plateau van Langres en lijkt blij te zijn om na een lange reis haar water, soms rustig dan weer onstuimig, door Maastricht te mogen leiden. En wij bewoners zijn blij het uitzicht op deze mooie rivier te hebben, want er is altijd wat te zien: de vrachtboten, de plezierboten, de zwanen en vaak alleen het water, rust midden in de stad!

Appie en Tineke Luermans, bewoners

HOEG BRÖK

In 2003 werd de Hoeg Brök gebouwd en deze verbindt de historische binnenstad van Maastricht met de wijk Céramique in stadsdeel Wyck. De brug werd ontworpen door de Luikse architect René Greisch [+2000] en won in 2004 de Staalprijs van de Stichting Bouwen met Staal. Om de scheepvaart niet nog meer te hinderen, bepaalde Rijkswaterstaat dat er geen pijlers

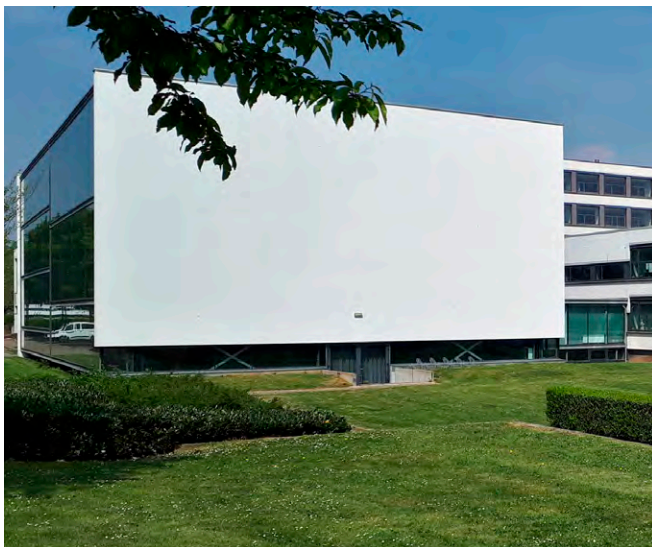
BRUG OVER MAAS, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2003
ARCHITECT RENÉ GREISCH

in de Maas mochten komen. Daarom werd er gekozen voor een metalen boogbrug, waarvan het wegdek aan diagonaal gespannen kabels hangt met pijlers op de beide oevers van de rivier. Vanwege de vereiste doorvaarthoogte zouden de opritte naar de brug dusdanig steil zijn, dat er gekozen is voor een 'luie trap'-constructie. De 'luie trap' wordt niet door iedereen gewaardeerd, de treden liggen te kort of te ver uit elkaar. Ik vind de brug een prachtig architectonisch stadsbeeld geven. Het is in mijn ogen een parel voor de stad. Wat ik jammer vind is de verlichting. Over de hele lengte van het wegdek zijn 'gloeilampen' aangebracht wat eruit ziet als een goedkope feestverlichting. Hierdoor is de boog 's avonds niet zichtbaar waardoor het effect van dit prachtige boog-bouwwerk over de Maas 'in het water valt'. Als de boog met NEON of LED verlicht zou zijn, dan zou deze 's avonds in het water weerkaatsen en dan is de boog ook vanaf de andere bruggen 's avonds zichtbaar. Een voorbeeld zou men moeten nemen aan de verlichting van bruggen als de Erasmusbrug in Rotterdam en de verlichte bruggen van Calatrava.

Liesbeth Bonnemayer, HRM Consultant
en Voorzitter Stichting Vrienden Museum aan het Vrijthof

BONNEFANTEN COLLEGE

Wekelijks ga ik vanuit de binnenstad inkopen doen bij een supermarkt 'op Daalhof'. Vlak bij de supermarkt is mijn focus gericht op het nemen van een rotonde, maar onbewust zie ik altijd 'met het wit van mijn ogen', een markant helder wit gebouw aan de straat liggen. Die flitsindruk bleef hangen, maakte me eigenlijk nieuwsgierig om eens bewust naar dat gebouw te kijken. Ik vind dit een prachtig gebouw! Het witte gebouw contrasteert schitterend met het omliggend verse groen van de taxusblokken en grasvelden die het monumentale karakter van het gebouw ondersteunen. Het exterieur wordt bepaald door een combinatie van dichte muurvlakken contrasterend

EENHOORNSINGEL 100, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2004
ARCHITECT BEUSEN ARCHITECTEN MAASTRICHT

met zeer transparante, van glas voorziene wanden, horizontale bijna grafische lijnen en het krachtige evenwicht van de verschillende bouwvolumes. Met andere woorden: het fascineert! Je ziet aan de buitenkant meteen dat dit een schoolgebouw is, in dit geval, naar ik meen, voor HAVO en VMBO onderwijs. Het interieur bevat heldere looplijnen met leerpleinen, gericht op klassikaal onderwijs en ruimtes voor zelfwerkzaamheid. Als gevolg van veranderende onderwijsopvattingen en wisselende groottes van studentenaantallen is het gebouw hier en daar aangepast, zonder dat daardoor het gevoel van architecturale eenheid verloren is gegaan. Tevens vind ik het mooi, hoe ruimtelijk dit gebouw is ingebed in de gebouwde omgeving. De elegante entree van het gebouw nodigt uit, om naar binnen te gaan, hetgeen ik in deze coronatijd helaas niet kon doen! Ook dat verschuif ik naar 'een beter later' ...

Désirée Tonnaer, beeldend kunstenaar Maastricht

KRUISHERENHOTEL

KRUISHERENGANG 19, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 1440, OMVORMING TOT HOTEL 2005 ■ ARCHITECT PETRUS TOORN EN JOHANNES VAN HAEREN, RESTAURATIE ROB BROUWERS [SATIJNPLUS], INTERIEUR HENK VOS

Het Kruissherenhotel is ondergebracht in een ensemble van monumentale kloostergebouwen waaronder een gotische kloosterkerk. Hiervoor werd in 1440 de eerste steen gelegd onder leiding van bouwmeesters Petrus Toorn en Johannes van Haeren ten behoeve van de Kruissheren, een in de 12^e eeuw ontstane kloosterorde. Ondanks de beschadigingen die in de loop der eeuwen door belegeringen van Maastricht zijn ontstaan, behoort dit complex tot een van de weinige volledig bewaard gebleven gotische kloosters van Nederland. Na een periode van verval werd het complex rond de millenniumwisseling overgedragen aan hotelier Camille Oostwegel. In december 2003 begon onder leiding van Rob Brouwers van SATIJNplus Architecten de transformatie naar een designhotel, waarvoor Henk Vos het interieur ontwierp, aangevuld met diverse kunstobjecten gemaakt door Ingo Mauer. Wie het in mergelsteen opgetrokken Kruissherenhotel wil bezoeken, loopt door een koperen trompetvormige tunnel de gotische kloosterkerk binnen en ervaart meteen een bijzonder gebouw binnen te treden. Bij binnenkomst valt het plafond met historische fresco's op en de lichtarmaturen in de vorm van vliegende schotels. Kenmerkend voor de transformatie naar het hotel is de gekozen box-in-box-constructie. Door middel van entresols is de hoogte van de kerk en het klooster benut voor de verschillende hotelvoorzieningen. Bij de transformatie van het kloostercomplex was een vereiste om de aanpassingen zo te doen dat bij een eventuele nieuwe functie er geen beschadi-

gingen achterblijven. Op de grootste entresol bevindt zich een restaurant met een hemels uitzicht op het plafond en de neogotische glas-in-loodramen. Op een tweede entresol bevinden zich werkplekken en een kleine bibliotheek met boeken over Maastricht en een verzameling architectuurtekeningen waarop alle [ook niet uitgevoerde] ideeën voor de transformatie zijn te bewonderen. Onder de entresols bevinden zich vergader- en ontmoetingsruimten. Door het vele gebruik van glas is het zicht op het historische kerkinterieur zoveel mogelijk behouden, terwijl door het gekleurde meubilair het geheel niet kil aandoet. Op het vroegere altaar is nu een wijnbar gevestigd, met meubels van Philippe Starck en wanden bekleed met rood fluweel. In de nissen van de kerk zijn zithoekjes, verfraaid met religieuze en hedendaagse kunst, zoals een beeld van een kruisheer. Vanuit de kerk loop je het klooster in met de hotelkamers waarvan de meeste ook een oorspronkelijk neogotisch glas-in-loodraam hebben. Verwijzingen naar de historische identiteit zijn ook de hotelkamerdeuren waarop kruisjes van de orde staan afgebeeld. De binnentuin is verfraaid met een glazen kunstobject van Ingo Maurer en het pazzio is bekleed met witte reflecterende tegels die de rust van het klooster terugbrengen. Eenieder die Maastricht wil leren kennen, kan niet voorbijgaan aan dit gebouw. Daarvoor hoeft niet perse een prijzige hotelkamer te worden geboekt, ook een lunch, een kopje koffie met kruisbessenvlaai of een glas wijn van de Maastrichtse wijngaard De Apostelhoeve is een uitstekende manier

om het gebouw te ervaren. Het Kruisherhotel representeert voor mij veel waar Maastricht voor staat: een monumentale stad vol religieus erfgoed; een stad waarin architectuur en ruimtelijke kwaliteit meer dan gemiddeld serieus worden genomen; een stad waarin historische cultuur wordt gekoesterd gecombineerd met hedendaagse kunst; en niet te vergeten, een stad van 'savoir vivre' met uitstekende restauratieve voorzieningen. Dit alles komt in Maastricht misschien wel nergens zo goed samen als in het Kruisherhotel.

Wouter Jan Verheul,
universitair docent en onderzoeker TU Delft

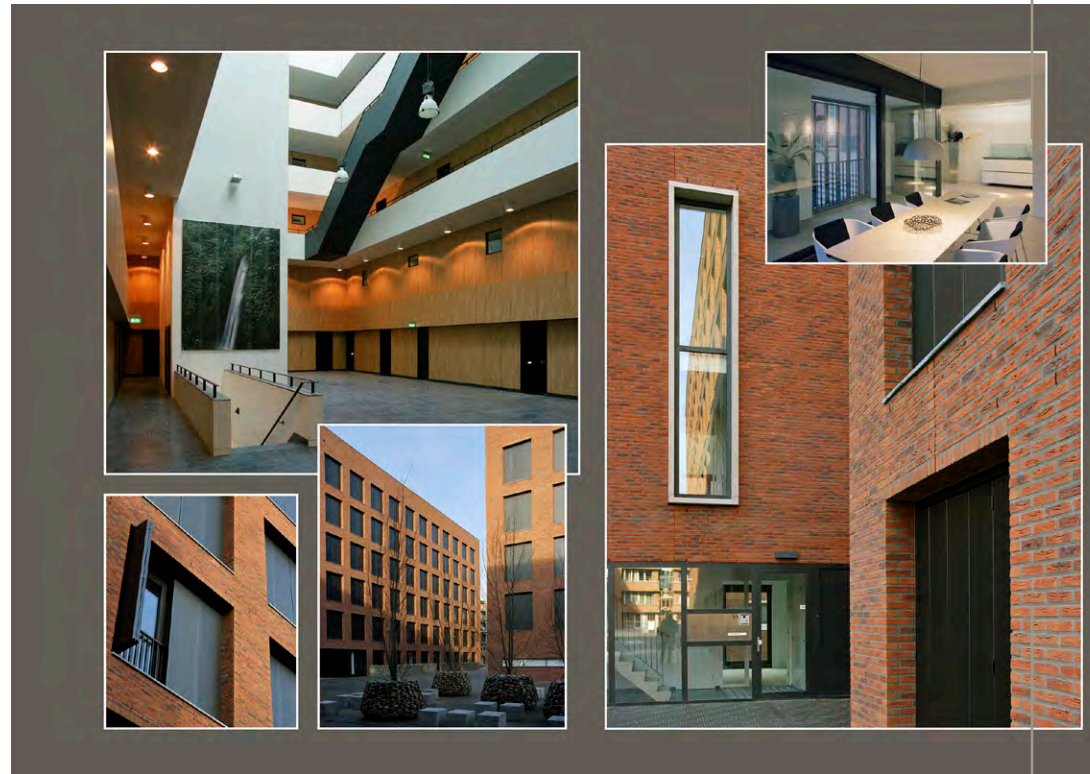
DOMINICANERPLEIN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2006
KUNSTENAAR DÉsirÉE TONNAER

AFSLUITHEKKEN WINKELCENTRUM ENTRE DEUX

In plaats van een gebouw zend ik een artistiek hekwerk ter afsluiting van een winkelcentrum in. In opdracht van projectontwikkelaar Multi Investment te Gouda ontwierp beeldend kunstenaar Désirée Tonnaer in 2006 hekwerken die het nieuwe winkelcentrum Entre Deux s 'avonds afsluiten. In totaal werden op drie locaties hekken geplaatst: bij het Dominicanenplein en bij de Spilstraat plus een hekwerk voor leveranciers aan de Helmstraat. Het totale werk omvat twee grote schuifhekken, twee vouwhekken en een draaihek. De totale lengte van de afsluithekken is 26 meter, de hoogte 240 cm. De hekken zijn uitgevoerd in gepoedercoat ijzer en zijn voorzien van bronzen reliëfs. Het beeldend werk van Désirée Tonnaer is geïnspireerd op het cyclische van de natuur. De afsluithekken verbeelden ontkrullende varens, groeiend naar het licht. De ontkrullende varens is een metafoor voor nieuw leven. De afsluithekken hebben een art deco achtige vormgeving welke aansluit bij de retro-architectuur van het winkelcentrum.

Heleen van Binsbergen

PIAZZA CÉRAMIQUE

© Studio Harry Paping

Als lid van het bouwteam heb ik het ontwerpproces en de realisatie van dit project van nabij meegemaakt [woon-werkruimten stedenbouwkundig ingevuld in drie bouwvolumes]. Jo Janssen heeft, in samenwerking met Wim van den Bergh, in 2001 de prijsvraag gewonnen die door Vesteda Project was georganiseerd voor het ontwerpen en realiseren van Piazza Cérami-

BOSHCOUR, MAASTRICHT [CÉRAMIQUE-TERRAIN] ■ BOUWJAAR 2007
ARCHITECTEN JO JANSSEN ARCHITECTEN EN PROF. IR WIM VAN DEN
BERGH ARCHITECT. HET BOUWVOLUME MET DE ZEVEN STADSWONINGEN IS
UITGEWERKT DOOR LUYTEN-VERHEIJ ARCHITECTEN

que. De locatie ligt, enigszins verscholen, tussen de oude fabrieksmuur aan de Heugemerweg en de achterkant van het kantoor van Rijkswaterstaat. De bouwopgave behelsde het ontwerpen van woon-werkruimten binnen de contouren van het stedenbouwkundige masterplan van Jo Coenen. Verder diende onder het bouwblok een parkeergarage te worden geprojecteerd en diende het omsloten binnengebied te worden voorzien van groen. In het Programma van Eisen van de prijsvraag wordt bijzondere aandacht gevraagd voor aparte bereikbaarheid van de functies wonen en werken [liefst twee voordeuren] en voor flexibiliteit ten aanzien van inpassing facilitaire ruimten op de begane grond voor de huurders. Door, om de woorden van de architect te gebruiken, het geplande bouwblok 'buitenste naar binnen te keren' is de oplossing gevonden voor de stedenbouwkundige problematiek. Dit wil zeggen: door de buitenzijde van de omringende bouwblokken te beschouwen als de binnenzijde van het eigen blok wordt het mogelijk om, binnen de zo gevormde ruimte, een compositie van drie bouwblokken op een verhoogd plein te situeren. Een ander belangrijk uitgangspunt van het ontwerp is het gehanteerde constructieprincipe van een dragende buitengevel in combinatie met een dragende binnenring waarin de dienende ruimten [keuken, badkamer] en de infrastructuur zijn opgenomen. Hierdoor ontstaat een hoge mate van flexibiliteit ten aanzien van de grootte en indeling van de woningen. Piazza Céramique hoort op de lijst van de favoriete gebouwen van Maastricht. Het ensemble van de

drie gebouwen is het resultaat van een intensief en ambachtelijk ontwerpproces. De doordachte stedenbouwkundige oplossingen, de vormgeving en afwerking van de bouwvolumes, de nauwkeurig uitgewerkte details, het materiaalgebruik, dit alles en meer is te zien op een 'achteraf'-plek op het Céramique-terrein.

Guido Quanjel, secretaris TOPOS

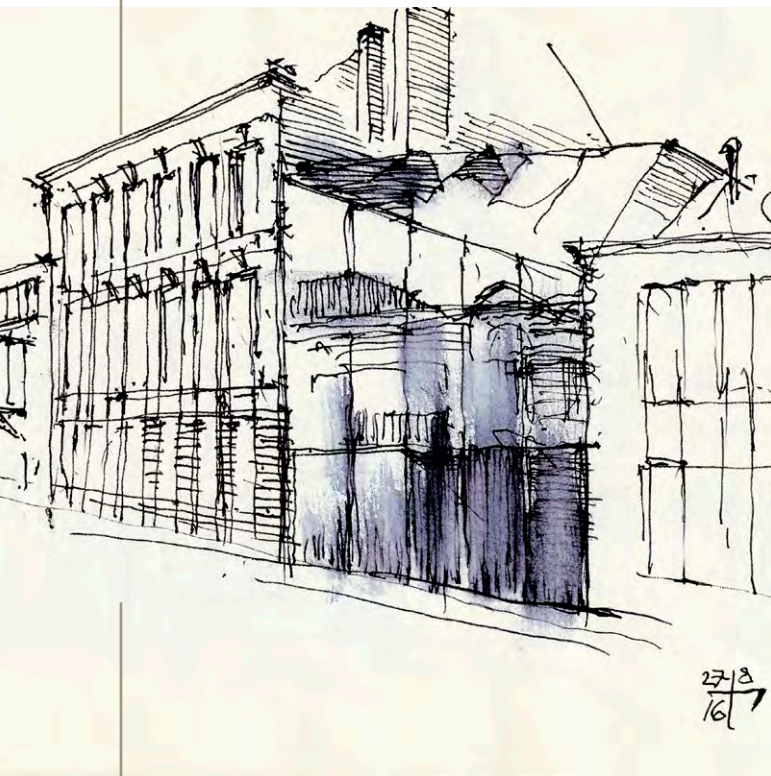
PAND PLETZERSSTRAAT

Deze woning is de herbouw van een eeuwenoud boerderijtje, dat vijftien jaar terug in een zeer slechte staat verkeerde. In de tijd van de herbouw werd er elders in Wolder een markante carréboerderij gesloopt. De bouwers van deze woning kozen gelukkig voor een andere aanpak, namelijk voor ingrijpende restauratie en herbouw. Het vanaf de grond opnieuw opgetrokken pand is een verrijking van het straatbeeld. Het vormt een mooi geheel met de andere hoeves die verspreid in Wolder liggen. Het rechter deel, de voormalige schuur, is bij de wooneenheid getrokken. Zo zijn er links en rechts twee harmonische blokken ontstaan, verbonden door een groene poort. Deze poort wordt in de afscherming links herhaald. Iedere keer wanneer ik er langs wandel, doet het me plezier dat dit voormalige boerderijtje behouden is.

Jos Gielen

PLETZERSSTRAAT 48, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2008-2011
ARCHITECTEN N-ARCHITECTEN B.V. MAASTRICHT, PETER CLAASSEN.
AFBOUW BINNEN EN ONTWERP TUIN AMA GROUP ASSOCIATED
ARCHITECTS MAASTRICHT, ARNO MEIJS

BATTERIJSTRAAT 42, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2013
ARCHITECT WIEL ARETS

V' HOUSE

De Batterijstraat, de straat achter de Markt in Maastricht, verandert van blok tot blok van karakter. Het eerste gedeelte, vanaf de Grote Gracht, heeft twee gezichten. Aan de oostkant harde kantoorpanden gebouwd op de plaats van de achterbouwen van de panden aan de Markt. Aan de westzijde panden uit de 19^e en begin 20^e eeuw, sommige groot van schaal, maar met eigen karakter. Geïnspireerd heeft Wiel Arets een woning ontworpen in die wand, die van buiten een diamanten onaantastbaarheid en harmonie toont, tot in de kleinste details respect tonend voor de buurpanden. De kleur is onaards en met soeverein gemak is zelfs een elektriciteitshuisje voor de omgeving ingebouwd. De spiegeffecten bij licht en donker zijn een wereld apart. Het gebeuren achter de glasgevel is een wonder van helderheid en complexiteit tegelijk. Door een constructieve kunstgreep wordt de woonkamer aan twee grote spanten opgehangen, die op massieve kolommen aan de zijkant van het grondstuk steunen. Daardoor ontstaat op het onderste niveau een ruimte sui generis voor de vintage-auto's. Bij een open dag mochten wij het huis bezoeken en waren onder de indruk van de ruimteontwikkeling en de monumentale trap. Het privé-gedeelte en het terras waren voor ons verborgen, zoals het hoort in een schatkamer.

Teun Swinkels, architect

UNITED WORLD COLLEGE

De UWCM-campus is gevestigd aan de rand van het Geusseltpark. De campus bevindt zich op een eilandje in de Ambyervijver, dat geheel omgeven is door water en ontsloten wordt door twee bruggen. Op het eiland bevindt zich een vijftal gebouwen in een groene omgeving rondom een centraal plein. Er zijn twee scholen: een groot schoolgebouw voor de middelbare scholieren en een kleiner gebouw voor de basisschoolleerlingen. In het grotere gebouw zijn ook een bibliotheek, een zaal voor bijeenkomsten en sport- en recreatieruimten ondergebracht. De internaatgebouwen zijn bedoeld voor de UWC-leerlingen die voor een periode van twee jaar vanuit andere landen naar Maastricht gekomen zijn. 'De wereld in een dorp' was de achterliggende gedachte van Frencken Scholl Architecten voor de campus van het United World College. Tenslotte: wat mij bijzonder aanspreekt is dat het UWC onderwijs inzet als bron van kracht om mensen, landen en culturen samen te brengen voor een vreedzame en duurzame toekomst.

Annelies Jaminon

DISCUSWORP 55, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2013
ARCHITECT FRENCKEN-SCHOLL-ARCHITECTEN

IKC DE GELUKSVOGEL

BALIJEWEG 101, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2016
ARCHITECT UARCHITECTS EINDHOVEN

‘De Geluksvogel’ in de wijk Limmel is een Integraal Kindcentrum [IKC], dat twee vroegere scholen in de wijken Nazareth en Limmel vervangt. Dit IKC omvat een basisschool, een peuteropvang, een bibliotheek en een gymzaal. Het ontwerp is gebaseerd op een nieuw onderwijsconcept: digitaal lesgeven wordt gecombineerd met beweging, natuur en duurzaamheid. Licht en frisse lucht, als ook in elkaar overlopende ruimtes dragen bij aan een letterlijk en figuurlijk gunstig klimaat voor kind-onderwijs. Dit project

kreeg in 2017 de prestigieuze Victor de Stuersprijs van de gemeente Maastricht. Naar mijn oordeel volkomen terecht, vooral door de groene omgeving die het gebouw omringt, als ook door de wijze waarop het groen als het ware naar binnen is gehaald. Bovendien is het gebouw uitermate duurzaam, zowel wat betreft materiaalgebruik als energie.

Mia Bremer

SPHINXPASSAGE

Wat een verrassing was dat in Maastricht! We brachten een bezoek aan de Sphinxpassage. Ik was er erg van onder de indruk. In een lange gang op de begane grond tussen het Eiffelgebouw en de Pathé-bioscoop zijn over een lengte van 120 meter en 5,5 meter hoog zo'n 30.000 tegels van 15 cm bij 15 cm aangebracht. Deze beelden de geschiedenis van de keramiekindustrie van Maastricht uit zoals die onder invloed van de Regoutdynastie werd ontwikkeld. De tegels zijn op de oostelijke muur van de passage aangebracht. Op een plint van donkere tegels zijn in bedrukte witte en kleurrijke tegels in een reeks hoofdstukken de verschillende fases van de keramiekproductie uitgebeeld. Op de tegels zijn behalve foto's van de familie Regout en van hun fabrieken, vooral ook onderdelen van het productieproces uitgebeeld. Als aanvulling op de tegels zijn in glazen vitrines concrete producten tentoongesteld. Het is een fascinerende ervaring om door deze gang te lopen. Het is alsof je een museum voor bedrijf en techniek bezoekt. Een groot voordeel is dat het bezoek gratis is en dat de ruimte bovendien een groot deel van het etmaal vrij toegankelijk is. De ontwerper van het geheel, Bart van den Boom, heeft door middel van deze unieke passage een kwaliteit aan de stad Maastricht toegevoegd!

Irma van Oijen, liefhebber van Maastricht

SPHINXCOUR, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2017
KUNSTENAAR BART VAN DEN BOOM

C - HOUSE

Op mijn fietstochten door Maastricht ontdek ik iedere keer weer talrijke prachtige panden. Er is één pand dat mij steeds weer opnieuw opvalt als ik ter hoogte van de Mergelweg door het Jekerdal rijd en mijn blik richt naar de Apostelhoeve. Het is een pand dat de naam C-House draagt en dat ik het beste kan beschrijven aan de hand van enkele begrippen die dan direct bij mij opkomen, te weten eigentijds, zichtbaar, vrij, open, horizontaal en in 'mooi' beton. Wat mij betreft in alle opzichten geslaagd gewaagd.

Hein van Uum, liefhebber architectuur & gebouwde omgeving

CANNERWEG 451, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR 2017-2018
ARCHITECT LAB32ARCHITECTEN

LES MOULEURS

‘Les Mouleurs’ bestaat uit drie vleugels in maximaal vier woonlagen rondom een binnenterrein dat zich naar het westen toe opent op een binnentuin. Vanaf de Maagdendries lijkt het gebouw schuil te gaan achter de voormalige fabrieksmuur van de Sphinx en geeft door zijn rigide industriële ontwerp een nieuwe passende invulling aan dit markante stukje stad en haar indrukwekkende fabrieksgeschiedenis. De hoofdentree van het gebouw bevindt zich centraal in de oostgevel van de oostvleugel aan de Andriespoort. Hier bevindt zich ook de doorgang naar de ondergrondse parkeergarage. De noord- en de oostvleugel vormen samen een rechte haak en zijn gedekt door lessenaarsdaken met in de bovenste verdieping langs de buitenzijde hoge ramen die op de stad uitzien. De apart en lichtvoetig vormgegeven zuidvleugel met plat dak haakt aan op het oostblok als een glazen tuinhuis. Twee trappenhuisen met liften in de hoeken van de binnentuin geven toegang tot de appartementen. De royale woonruimtes liggen in de lengteas van de gebouwvleugels en worden gekenmerkt door magnifieke lichtinval van twee zijden. Gestreefd is naar een maximaal energieneutraal gebouw [EPC-waarde minder dan 0,06]. Duurzaamheid is een van de basisprincipes van het ontwerp. Te noemen zijn de hoogwaardige isolatie van de wanden en het dak, de vloerverwarming, het zonwerende glas en heel veel zonnepanelen en voor ieder appartement bovendien een warmteterugwininstallatie. De bewoners hebben tot de start van de bouw de vrijheid gehad hun appartement geheel naar

ANDRIESPOORT 16, SPHINXKWARTIER, MAASTRICHT
BOUWJAAR 2018-2020 ■ ARCHITECT HUMBLÉ-MARTENS-WILLEMS

eigen wens in te delen en vorm te geven. Zij hebben zelf de grootte, de plaatsing en de functies van de ruimtes bepaald, alsook de plaats en omvang van de overdekte balkons of loggia's. In het souterrain zijn voor elk appartement een bergruimte en een gemeenschappelijke fietsenkelder voorzien, alsmede ruime individuele parkeerplaatsen met E-laadpalen. Opmerkelijk is de keuze voor een gemêleerde donkerbruine baksteen en een speels plastische toets die meegegeven is aan de oostgevel door een licht reliëfspel van gemetselde verticale en horizontale lijnen. Bovendien hebben de individuele wensen van de verschillende appartementen geresulteerd in een onverwacht rijke schakering van de raamindeling van de gevels, mogelijk geworden door een strak modulair regime dat aan het geheel ten grondslag ligt.

Titus A.S.M. Panhuysen, a.s. bewoner

BLOK 8 DE GROENE LOPER

PRESIDENT ROOSEVELTLAAN, MAASTRICHT ■ BOUWJAAR RENOVATIE 2020
ARCHITECT RENOVATIE SEC ARCHITECTEN

FOTO: ARON NIJS

In 2003 ging het project van A2 Maastricht officieel van start. Over een lengte van zes kilometer is een nieuw verkeerssysteem gerealiseerd, met als belangrijkste onderdeel de ondertunneling van de snelweg die Maastricht-Oost doorkruiste. Aan weerszijden van de voormalige snelweg stonden lange tijd negen flats. Een deel van deze flats moest gesloopt worden voor de realisatie van de tunnel. Een ander deel voor de bovengrondse herinrichting. 'Blok 8' was de laatste flat voor de slopershamer. De metamorfose van door duizenden auto's geteisterde wijken naar een meer duurzaam woon-, werk- en leefklimaat en een nieuwe recreatieve route genaamd de Groene Loper [naar

ontwerp van West 8], mag niet verhullen dat het project met grote maatschappelijke onrust is begonnen. Het slopen van een deel van de karakteristieke, door de voormalige aannemer/ontwikkelaar Wilma Bouw in de vijftiger jaren gebouwde A2-flats langs de President Rooseveltlaan betekende voor de bewoners het vertrek uit mooie, grote doorzonwoningen, met 2 of 3 slaapkamers, een aparte keuken en een [buiten] berging. Indertijd was de bouw van de negen portiek-etageflats een voorbeeldproject voor Nederland. Voor de meeste bewoners, vaak nog de eerste eigenaren, was de ondertunneling en de sloop zeer emotioneel. Zij waren het verkeer gewend, dat bracht leven in de brouwerij en op je balkons 'had je nog wat te beleven'. Uiteindelijk is in goed overleg met bijna alle bewoners overeenstemming bereikt over aankoop en verhuizing. Blok 8 stond als laatste op de nominatie voor sloop. Gaandeweg kwam het idee van bouwer Ballast Nedam om de flat een nieuw leven te geven als onderdeel van de nieuwe straatwand langs de President Rooseveltlaan. Het zou niet alleen zonde zijn om een casco te slopen dat voor herontwikkeling prima geschikt was, maar meer nog zou een vernieuwd Blok 8 cultuurhistorisch de herinnering levend houden aan de vroegere flats waar mensen decennialang en comfortabel gewoond hebben. Blok 8 [de acht is overigens een toevallig nummer toegekend in de sloopplanning] is door Mulleners Vastgoed BV herontwikkeld. Architect van de renovatie is Sec Architecten uit Beek. Aannemer is LAUDY Bouw & Ontwikkeling uit Sittard.

De 'nieuwe' flat bestaat uit drie portieken [twee van de oorspronkelijke vijf zijn gesloopt] en is aangepast aan de huidige woonstandaard. Blok 8 is voorzien van nieuwe balkons aan de achterzijde, nieuwe kozijnen, geheel nieuwe entrees en voortuinen aan de nieuwe Groene Loper. Door het gehele metselwerk te reinigen en opnieuw te voegen en de sloopwonden bij de zijgevels aan te helen met een donkere steen heeft Blok 8 weer een frisse uitstraling. Daarnaast zijn alle appartementen van binnen volledig gerenoveerd en is Blok 8 daarmee weer klaar voor de toekomst.

Jos Geurts,
manager gebiedsontwikkeling Projectbureau A2 Maastricht

GESCHIEDENIS PROJECT A2 MAASTRICHT

In 2009 kwam het plan de Groene Loper als 'beste plan' naar voren uit een aanbesteding. Dit plan is gefaseerd in uitvoering genomen door Avenue2 [Strukton en Ballast Nedam], te weten de tunnelbouw [2011-2016], de herinrichting van het openbaar gebied bovengronds [2017-2018] en de nieuwbouw van 1100 woningen [2019-2025].

TOPOS

ARCHITECTUURCENTRUM - MAASTRICHT

OMGEVING MAASTRICHT

EIJSDEN - MARGRATEN

MEERSSEN - HOUTHEN - SINT GERLACH - VALKENBURG - SUSTEREN

BANHOLT - WIJLRE - LEMIRS - HEERLEN - KERKRADE

BELGIË

TOPOS

EIJSDEN - MARGRATEN

OMGEVING MAASTRICHT

SINT PANCRATIUSKERK, EIJSDEN-MESCH

KERKPLEIN 1, EIJSDEN-MESCH ■ BOUWJAAR 9^E EEUW [OUDSTE GEDEELTE PREROMAANS, NOG BESTAAND] ■ ARCHITECT ONBEKEND

Al op de jongensschool in Eijsden werd er door de meester verteld dat er in het kerkdorp Mesch één van de oudste kerken van Nederland stond. Dit was onder meer af te leiden uit het speciale metselwerk, het 'visgraatverband' ['opus spicatum']. Ook waren er 'Romeinse dakpannen' mee ingemetseld. De kerk stamde al uit de 9e eeuw, zo vertelde de meester. Hoe kon het zijn dat zo'n oeroude kerk al die eeuwen overleefde? Later, tijdens de studie Geografie, had je de tijd om je te verdiepen in de bouwgeschiedenis van allerlei gebouwen. Inderdaad, toen in Maastricht de kerkenbouw van de Romaanse basilieken floreerde, stond er in Mesch ook al een kerkje van kolenzandsteen. En inderdaad, het 'opus spicatum' was ter plekke overgenomen uit de overgebleven cultuur van de Romeinen. Zo doemden er allerlei vragen op, die de fantasie extra prikkelden. Bestond de omgeving uit bossen met beren en wolven of was het grotendeels landbouwgrond? Kwam Karel de Grote af en toe in Mesch vertoeven in een villa? Welke taal spraken de mensen destijds? Romaans of een voorloper van het Limburgs? In het Waals heet Mesch Mèhawe, welke naam ook nu nog in de Eijsdense grensregio effectief bekend is als Mehaw.

Jacques Pitors

CALTEX BENZINESTATION WITHUIS

Het tankstation werd in 1953 geopend door burgemeester Duijsens. Een gebouw dat ondanks zijn unieke vormgeving weinig aandacht heeft. Het is een knap staaltje uit de periode van de wederopbouw en getuigt van een architect met visie. Helaas is het in verval.

Stefan Graatsma, grafisch- en ruimtelijk ontwerper

RIJKSWEG 1, WITHUIS, EIJSDEN-MARGRATEN TANKSTATION VAN DER CRUIJS
[BUITEN DIENST] ■ BOUWJAAR 1953 ■ ARCHITECT B.A. SCHINKEL

KERK MARIA TENHEMELOPNEMING

In 1955 ontving J.M.G. Wijssen de opdracht een kerk te gaan bouwen in de uitbreiding van Eijsden. Deze wijk, Mariadorp geheten, werd mede gesticht om de arbeiders, die werden aangetrokken door de werkgelegenheid bij onder meer de zinkwitfabriek, op te vangen. Aangezien de ligging wat buiten het dorp was, kwam de kerk op circa een half uur gaans. Er werd een prijsvraag gehouden om de architect te kiezen. Het bleek Eugène Hoen te zijn, die de eerste prijs mocht ontvangen. Tevens kreeg hij de opdracht voor de kerk. De eerste steen kon op 24 mei 1959 gelegd worden. Op Witte Donderdag 1960 namen de gelovigen de kerk in gebruik. Mgr. Moors consacreeerde de kerk op 2 oktober 1960. Het rectoraat was reeds in 1958 gesticht, in 1971 verhiel Mgr. Moors haar tot parochie. De kerk is geïnspireerd op de Franse 'Art Sacré', zodat de moderne kerkenbouw een plaats heeft gekregen in de Limburgse architectuur. De kritiek in het Katholiek Bouwblad was slechts gematigd positief, omdat de ruimte door het troggewelf in het plafond en de voor licht geopende sluitmuur van het priesterkoor niet aansloot bij de primaire eenvoud van de toegepaste vlakkenarchitectuur. In retrospectief blijkt Hoen bij deze kerk te hebben aangesloten bij Duitse en Zwitserse voorbeelden en daardoor een heel rijke kerk te hebben gebouwd.

Brigitte Hoen, dochter van Eugène Hoen

O.L. VROUWEPLEIN 4, EIJSDEN ■ BOUWJAAR 1959
ARCHITECT EUGÈNE HOEN

BRUISTERBOSCH

Deze woning is gelegen in Bruisterbosch, een gehucht behorend tot de gemeente Eijsden-Margraten. Het gehucht bestaat uit 25 huizen/boerderijen en heeft ongeveer 60 inwoners. Bruisterbosch bestaat uit landelijke bebouwing met afwisselend langs-en topgevels. De getoonde woning is een van mijn favorieten in het Heuvelland. De woning uit 2018 vervangt een bestaande woning met schuur. Het ontwerp is gebaseerd op de karakteristieken van dit heuvellanddorp. Sobere eenvormige bouwmassa, rustige raamindelingen, in dit geval een topgevel met langgerekte zijgevel en verticale planken gevelafwerking. Afwijkend zijn de gebruikte kleur [antraciet] en afwezigheid van dakoverstekken maar zonder dat het totaalbeeld wordt verstoord. Integendeel.

Huub Ebus, architect

BRUISTERBOSCH 17, EIJSDEN-MARGRATEN ■ BOUWJAAR 2018
ARCHITECT ANDRÉ SCHERPENISSE

TOPOS

MEERSSEN
HOUTHEM
SINT GERLACH
VALKENBURG
SUSTEREN

OMGEVING MAASTRICHT

BASILIEK HEILIGE AMELBERGA, SUSTEREN

De basiliek Heilige Amelberga is een van de weinige gebouwen die overgebleven is van de voormalige abdij van Susteren. De geschiedenis van deze abdijkerk gaat terug naar 2 maart 714 toen Pepijn van Herstal en zijn vrouw Plectrudis een landgoed met klooster schonken aan de Heilige Willibrord, de Angelsaksische missiebisshop [later bisschop van Utrecht], die ook de eerste abt werd van het klooster. Zijn opvolgers de Heilige Albericus, bisschop van Utrecht, en de Heilige Gregorius, bisschop van Utrecht, werden evenals ander bisschoppen van Utrecht in deze abdijkerk begraven. In 882 werd de abdij door de Noormannen verwoest. Rond 900 werd de abdij met kerk weer in volle glorie opgebouwd. De abdij werd omgezet van een mannenklooster in een Benedictinessenklooster, met de Heilige Amelberga als eerste abdis. In die periode sneuvelde Koning Swentibold, de eerste en laatste koning van Lotharingen, in de omgeving van Susteren en werd in de abdijkerk begraven. De abdij werd een Stift voor dames van adel. Tot zover een stukje geschiedenis. Een geschiedenis waarin Susteren nog steeds in discussie met Utrecht is of niet Utrecht, maar Susteren de bisschopsstad van Nederland was in de Middeleeuwen. Met de komst van de legers van Napoleon vluchtten de stiftsdames naar Münster en kwam de abdij leeg te staan. Eind 18^e eeuw werd de abdijkerk, parochiekerk. De naast gelegen voormalige in verval geraakte parochiekerk werd afgebroken. De Romaanse Stiftkerk, opgetrokken uit maaskeien, mergel en leisteen, werd eind 19^e

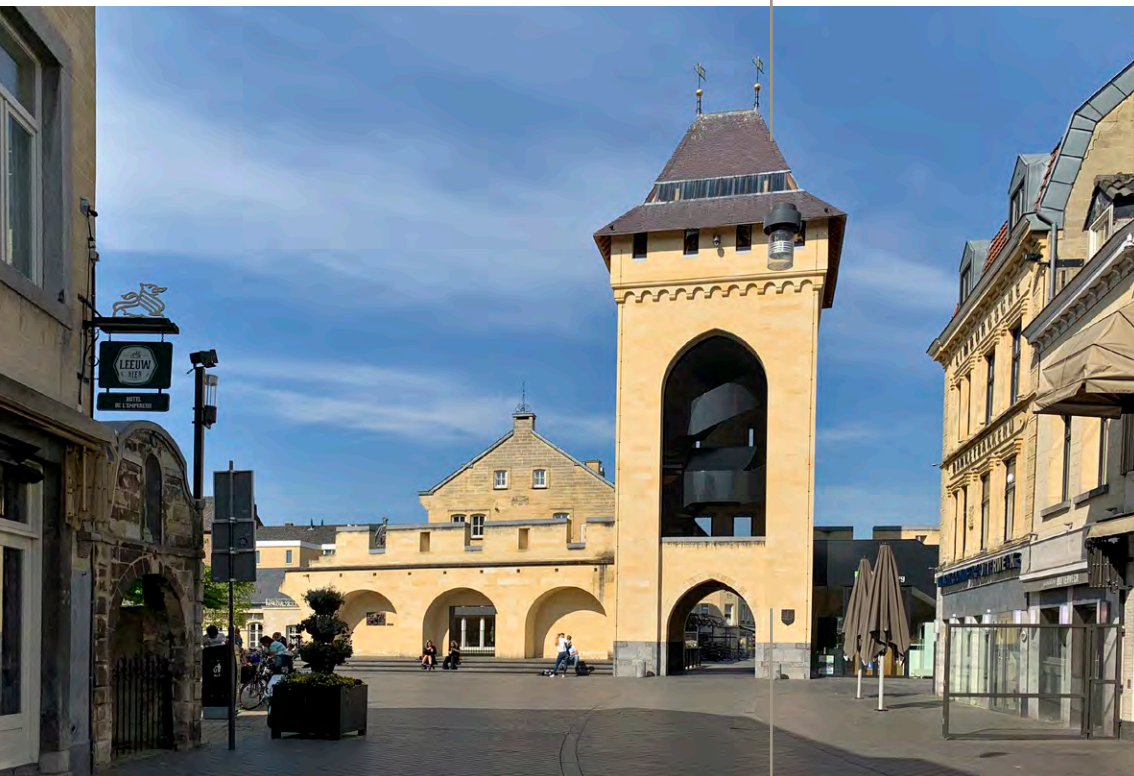

SALVATORPLEIN 10, SUSTEREN ■ BOUWJAAR 11E EN 12^E EEUW
ARCHITECT ONBEKEND, RESTAURATIE 19^E EEUW DOOR PIERRE CUYPERS

eeuw door architect Pierre Cuypers gerestaureerd en verbouwd. De kerk, die tot dan toe slechts een toren bezat, werd uitgebreid met een tweede toren. Ook werd het gehele voorfront vernieuwd. Het interieur bleef gelukkig gespaard. Een andere bijzonderheid van deze basiliek is dat ze beschikt over een half-bovengrondse crypte. Deze crypte zou in de Middeleeuwen als voorbeeld hebben gediend voor de Dom in Essen. In 2017 werd begonnen met de restauratie van het voorfront en de torens van de kerk. HVN architecten in Maastricht hebben deze werkzaamheden begeleid. De restauratie-werkzaamheden zijn uitgevoerd door de Firma Hofman uit Valkenburg. Zelf heb ik, namens de parochie, samen met de heer Ruijters van het Bisdom, toezicht gehouden op deze werkzaamheden. Als klein kind was ik al gefascineerd door de schoonheid van dit gebouw. Het was geweldig om nu een steentje te mogen bijdragen aan de restauratie van dit eeuwenoude gebouw. Het was een moeilijke en zware klus om voldoende stenen, mergel- en vulkanische blokken te krijgen voor deze restauratie. De abdijkerk ligt er nu weer prima bij.

Leon Widdershoven, architect

DE GEULPOORT VALKENBURG

BOGAARDLAAN/THEODOOR DORRENPLEIN, VALKENBURG
BOUWJAAR 2^E KWART 14^E EEUW, HERBOUW 2014
ARCHITECT RON VERDUIJN VAN HOOGEVEST ARCHITECTEN

FOTO: HUB. STOHR

Als geboren en getogen Valkenburgse ben ik opgegroeid met mergelstenen gebouwen om me heen: kastelen met stadsomwalling, kerken, molens, hotels, monumentale villa's, boerderijen, museum en woningen. En de Geulkades, ook van mergel. Juist dat warme beeld van de mergel is in elk jaargetijde en dagdeel betoverend. Door de jaren heen vergrijst de

mergel langzaam. Met de herbouw van De Geulpoort, van oorsprong een middeleeuwse stadspoort, werd de vestingstad prominent op de kaart gezet. Op de oude fundamenten werd een reconstructie van het origineel gebouwd. De combinatie van De Geulpoort met het vlakbij gelegen stadskasteel Den Halder, de middeleeuwse Nicolaas- en Barbarakerk, de omliggende gebouwen [VVV kantoor] en de stadsomwalling in mergel maakt het plaatje compleet! Vanaf de Kasteelruïne is de hoefijzer vorm van het vestingstadje met de Grendelpoort, Berkelpoort en Geulpoort goed te zien. Jacob van Deventer heeft er in de 16^e eeuw een plattegrond van gemaakt. De vormgeving van de herbouwde Geulpoort is deels gebaseerd op een 14^e eeuwse miniatuur, deels op een eigentijdse invulling met onder andere een uitzichtplatform. Ondanks dat

het plan omstreden was en de meningen verschillend zijn [Efteling enz.] vind ik het een mooi gebouw met een toegevoegde waarde. Op de trappen voor de poort zitten mensen te genieten van het zonnetje, het mooie uitzicht op de oude kerk en van de flanerende gasten, je voelt je in Italië. Dat had Pierre Cuypers, meer dan honderd jaar geleden, goed gezien. Hij kwam hier gedurende dertig jaar kuren en woonde zo'n vijf jaren in Valkenburg, waar hij verschillende bouwplannen uitvoerde. De toren van De Geulpoort is te bezichtigen, je hebt er een prachtige kijk op de Vestingstad Valkenburg en op het gebied ver daarbuiten. Op de begane grond is het eventsbureau 'Wij zijn Valkenburg' gevestigd.

Hélène Hoenjet, secretaris en webdesign [Mergel.nU](#)

SINT GERLACHUSKERK HOUTHEM

Het interieur van de Sint Gerlachuskerk is in 1751 geheel voorzien van fresco's van Johann Adam Schöpf. Al in 1808 waren de fresco's door jarenlange leegstand van de kerk sterk aangetast. De Maastrichtse kunstschilders François en Louis Hermans restaureerden de beschadigde schilderijen en vulden wat onherstelbaar was aan. In 1872 bekostigde

ONDERSTESTRAAT 1, HOUTHEM ■ BOUWJAAR INTERIEUR 1751
ARCHITECT JOHANN ADAM SCHÖPF

de Maastrichtse industrieel Petrus Regout een algehele restauratie van de schilderingen. In de periode 1971-1975 vond een volgende restauratie plaats. De meest recente restauratie heeft plaatsgevonden in de periode 2004-2009.

Harry Paping, fotograaf

VILLA CASA BLANCA

© Studio Harry Paping

ST.GERLACH 70-72, HOUTHEN-ST.GERLACH
BOUWJAAR 1929 [NR 72] 1931 [NR 70] ■ ARCHITECT IR. FRITZ PEUTZ

In 1928 kocht mijn grootvader Pierre Hardy een stuk land in Houthem van de eerste Baron van St.Gerlach, Robert de Selys de Fanson. De akte werd verleden bij Notaris Quicx te Meerssen. Hij gaf Fritz Peutz opdracht een landhuis te ontwerpen. Dat werd een klassiek ontwerp met rieten dak en zuilen. Mijn Bonpa vond dit te ouderwets en daagde Peutz uit iets nieuws

en moderns te ontwerpen. Het eerste ontwerp was spectaculair met vooruitspringende balkons en strepen van bouwglas in de topgevel. De net ingestelde schoonheidscommissie van de gemeente Houthem keurde het ontwerp af... Het moest 'vlakker'. In de commissie zaten architect Boosten en kunstenaar Jhr. Graafland. De linkervleugel werd bewoond door mijn grootouders en de rechtervleugel werd als beleggingspand gebouwd en verhuurd. Vanaf 2005 bevindt zich hier het hoofdkantoor van Oostwegel Collection en in het linkergedeelte ben ik geboren en getogen en heb daar met Judith tot augustus 2019 gewoond. Nu wordt het verhuurd. Het ensemble is een Rijksmonument en was het eerste kubistische gebouw in Zuid-Nederland. In 1988 heb ik Ir. Wil Snelder opdracht gegeven om achter het pand een terrastuin te ontwerpen. Het Tuinhuis van staal, glas en koperen dak is ontworpen door architect Wil Amory.

Camille Oostwegel, Oprichter & Commissaris,
Fondateur & Membre du Conseil de Surveillance

MARKT 25, MEERSSEN ■ BOUWJAAR 1936
ARCHITECT JOSEPH CUYPERS [1861-1949], ZOON VAN PIERRE CUYPERS

KLOOSTER KLEINE ZUSTERS VAN SINT JOSEPH, MEERSSEN

Het voormalige klooster Kleine Zusters van Sint Joseph is onderdeel van een uniek ensemble in de kern van Meerssen. Het gehele ensemble, ontworpen door Joseph Cuypers, omvat –behalve het klooster– ook de uitbouw van de Basiliek in 1936-1937 en de Vredeskapel uit 1941. B&W van Meerssen wilde in 2008 dit klooster afbreken, maar door een actie van Maria [mijn echtgenote] en ondergetekende wisten we met behulp van onder andere Fred Humblé, Piet Mertens en Jo Coenen dit gebouw te redden van de sloop. Er werden al eerder meerdere opmerkelijke kloosters in Meerssen afgebroken. Een zeer groot gedeelte van de Meerssense bevolking kwam samen met ons in actie en het klooster bleef gelukkig behouden. Dit klooster van Joseph Cuypers past binnen zijn totale oeuvre gekenmerkt door een groot vakmanschap, eclectisch, zeer goed metselwerk en markante zadeldaken. Het heeft een unieke ingangspartij met glas-in-lood van Levigne. Het is eigenlijk een grote villa [hier stond voor 1936 ook de villa Roemers], die prachtig is ingepast in het geheel van Proosdijpark, Basiliek en Vredeskapel. Overigens Joseph Cuypers stierf in Meerssen in 1949.

Jacques Giesen, Oud-wethouder van Meerssen, - directeur Toneelacademie Maastricht en het Theater aan het Vrijthof, thans voorzitter programma commissie festival Musica Sacra Maastricht

KERK SINT JOSEPH ARBEIDER

Je zult als inwoner of bezoeker van Maastricht niet snel de Sint Joseph Arbeider-kerk zien, daarvoor ligt de kerk te veel verscholen in de naoorlogse wijk Meerssen-West. Het initiatief van Topos om gebouwen in Maastricht en omgeving tot favoriete gebouwen te bestempelen is een goede gelegenheid de Sint Joseph Arbeider-kerk onder de aandacht te brengen. Toen in

PASTOOR DOMINICUS HEXSTRAAT, MEERSSEN ■ BOUWJAAR 1959
ARCHITECT HARRIE KOENE IN SAMENWERKING MET CHARLES EYCK

KUNSTWERKEN VAN CHARLES EYCK (SCHILDERKUNST EN GLAS-IN-LOOD),
FRANS GAST (BEELDHOUWERKEN), DAAN WILDSCHUT (GLAS-IN-LOOD-RAMEN)

BRONNEN: KERKGEBOUWEN IN LIMBURG ■ RUDOLF SCHWARZ WIKIPEDIA

1957 besloten werd tot het bouwen van een nieuwe kerk in de wijk Meerssen-West werd de van oorsprong Meerssense kunstenaar Charles Eyck samen met de Maastrichtse architect Harrie Koene gevraagd het ontwerp te maken. Naast Charles Eyck werd aan beeldhouwer Frans Gast en schilder-beeldhouwer Daan Wildschut opdracht gegeven om kunstwerken te vervaardigen. Daan Wildschut was met name bekend van zijn glas-in-lood-ramen. Het resultaat van de samenwerking van deze kunstenaars is meer dan de moeite waard om te gaan bekijken. Charles Eyck was zeer onder de indruk van de in 1956 gereedgekomen Annakerk van de Duitse architect Rudolf Schwarz in Düren. Het werk van Schwarz kenmerkt zich door een symbiose tussen de moderne architectuur van het Bauhaus met zijn adagia van 'Weniger ist Mehr' en 'Form folgt Funktion' en de traditionele kerkarchitectuur. Deze symbiose zien we terug in de kerk van Sint Joseph Arbeider. De architectuur wordt gevormd door vier 'Weniger ist Mehr'-hoofdvolumes in baksteen. De klokkentoren, één van deze volumes, staat los van de kerk, vergelijkbaar met de campanile naast de Duomo in Florence. De klokkentoren versmalt naar boven toe en staat onder een hoek van 45 graden. De drie andere hoofdvolumes volgen eveneens het

principe van 'Form folgt Funktion'. Het westelijk deel is een versmelting van het koor en een transept of dwarsschip. Het middelste gedeelte vormt het middenschip en het westelijk deel de voorhal of portaal van de kerk. Alle delen verwijzen naar het archetypen van de christelijke kruiskerk. Een vergelijkbare benadering, waarbij historische onderdelen van de christelijke kerkbouw worden geherinterpreteerd, zien we bij de toepassing van ornamenten en versieringen. In het westelijk deel zien we twee imposante roosramen in glas- en-lood. Eén vervaardigd door Daan Wildschut, het andere door Charles Eyck. De noordwand van het middenschip is gesloten. Op deze wand bevindt zich een monumentale wandschildering van Charles Eyck. Voor bewonderaars van zijn wandschilderingen in het kerkje in Jeantes-la-Ville in Noord-Frankrijk is deze wandschildering eveneens een aanrader om te gaan bekijken. De zuidwand is van beton met een patroon van vierkante, ronde, ruit- en kruisvormige openingen. In de openingen bevinden zich glas-in-loodramen. Het meest beeldbepalende deel van de kerk is de hoofdentree. Hier verwijzen vier ranke kolommen naar de kerken uit de renaissance met hun klassieke tempelarchitectuur. De kerk van Sint Joseph Arbeider is in 2014 aangewezen als rijksmonument.

Ger Rosier

ONZE-LIEVE-VROUW VAN ALTIJDDURENDE BIJSTANDKERK VALKENBURG

SINT PIETERSTRAAT, VALKENBURG ■ BOUWJAAR 1961 [GESLOTEN 2016]
ARCHITECT THEO BOOSTEN

De Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstandkerk in Valkenburg heb ik altijd een heel boeiend gebouw gevonden. Het is ontworpen door de bekende Limburgse architect Theo Boosten, de zoon van de al even bekende architect Alphons Boosten. Het is opgetrokken uit mergel en beton. Mergel is zo typisch Limburgs en nog typischer voor Valkenburg aan de Geul, dat zo rijk is aan 'mergelpanden'. Het gebouw ligt langs het riviertje de Geul en is door zijn massiviteit, schaaldak en markante spits een opvallende verschijning in het Valkenburgse stadsbeeld. De kerk is in 2016 aan de eredienst onttrokken. Er wordt naarstig gezocht naar een nieuwe, hopelijk culturele bestemming.

Agnes van Kan

STILTEKAPEL SINT GERLACH

Tijdens de restauratie en herbestemming van het 12^e eeuwse kloostercomplex Sint Gerlach tot hotel, restaurant en congrescentrum in 1995-1996, is aan de noordwestzijde van de kerk een eigentijdse stiltekapel gebouwd. Vanuit de parochiekerk was vanwege de terugloop van het aantal kerkbezoekers behoefte aan een kleinere intieme religieuze bezinningsplek. De kapel is ondergebracht in het gereconstrueerde deel van de voormalige stiftvleugel en vormt de verbinding tussen de kerk en de nieuwgebouwde pastorie. De interne toegang van de kapel bestaat uit twee statige deuren van vijf meter hoog die met koper zijn bekleed. Om te voorkomen dat je na betreden plompverloren de bidruimte binnenstapt, is de kapel ingericht met een narthex. Dit is een voorhal met zuilengalerij toegepast bij veel vroegchristelijke kerken. Deze moderne narthex is gevormd door een zuilenrij van cortenstaal die losstaat van het cassetteplafond. Aan de bovenzijde van de zuilen is naar boven schijnende verlichting aangebracht. Ook de afwerking van de hardstenen vloer is aangepast aan deze voorruimte. In de zijwand zijn naast zeven smalle ramen, veertien vierkante uitsparingen aangebracht met roestvrijstalen kruisjes, die de kruiswegstaties symboliseren. De westelijke zijwand bevat vijf halve kruisvensters met in drie daarvan een stalen kalf, zodat aan de buitenzijde zichtbaar is dat het hier om het gereconstrueerde deel van de stiftvleugel gaat. De ramen zijn voorzien van dunne albastnatuursteen, waardoor diffuus licht de kapel binnenvalt. Voor de in goudkleur afgewerkte

JOSEPH CORNELI ALLÉE, HOUTHEM- SINT GERLACH
BOUWJAAR 1995-1996 ■ ARCHITECT JOS HAMERS

absis staat een hardstenen altaar en daarboven hangt een groot verfijnd roestvrijstalen kruis. Ook het overige priestermeubilair, zoals wijwaterschaal, lessenaar en zetel zijn specifiek voor deze plek in roestvrijstaal ontworpen. Het tabernakel is ontworpen door Bert Kreijen. De bronzen Gerlachusbuste van Ru de Vries en de mozaïekwand van Irene van Vlijmen vertellen de legende van de heilige Gerlachus met de holle eik waarin hij als kluizenaar heeft gewoond. Tijdens mijn studie kunstgeschiedenis heb ik meer dan honderd Zuid-Limburgse kapelletjes beschreven. Deze eigentijdse kapel ontworpen door mijn vader ontbrak hier helaas nog bij. Fijn dat ik dit nu kan herstellen en kan laten zien dat ik trots ben op zijn 'Gesamtkunstwerk'.

Vera Hamers,
beleidsmedewerker Cultureel Erfgoed gemeente Maastricht

KINDERVALLEI HOUTHEM

Aan de Onderstestraat bij de Geul in Houthem ligt sinds 2007 een opmerkelijk gebouw. Het is het kleurrijke gastenverblijf van de Ronald McDonald Kindervallei, een vakantieoord voor kinderen met lichamelijke of meervoudige beperkingen. Het is een ontwerp van de in 2000 overleden Oostenrijkse kunstenaar Friedensreich Hundertwasser [1928-2000]. Zijn architectuur wordt gekenmerkt door het gebruik van kleuren, keramiek en het ontbreken van rechte lijnen. Zijn gebouwen zijn geïnspireerd door de Jugendstil en de ontwerpen van de Catalaanse architect Antoni Gaudí [1852-1926]. Ook werd hij geïnspireerd door het werk van de Oostenrijkers Egon Schiele [1890-1918] en Gustav Klimt [1862-1918]. De spiraalvorm van het gebouw gaat vloeiend over in de natuur. Felle regenboogkleuren en planten en boompjes die uit het gebouw groeien, scheppen een vrolijke sfeer en dus een prachtige omgeving voor de kinderen en hun familie. Het typische gouden kroontje is in de wijde omtrek te zien. In samenwerking met Heinz Springmann is het ontwerp van Hundertwasser uitgewerkt en gerealiseerd. De openingshandeling werd op 22-9-2007 verricht door Maria van der Hoeven.

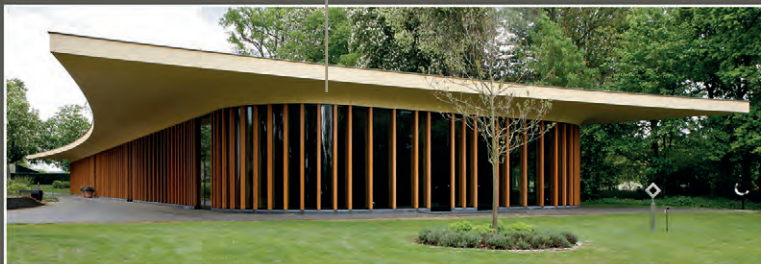
Thera Paping-Philippens

© Studio Harry Paping

ONDERSTESTRAAT 35, HOUTHEM ■ BOUWJAAR 2007
ARCHITECT FRIEDENSREICH HUNDERTWASSER

SINT GERLACH PAVILJOEN

© Studio Harry Paping

SINT GERLACH 15, VALKENBURG ■ BOUWJAAR 2017
ARCHITECT FRANCINE HOUBEN, ARCHITECTENBUREAU MECANOO DELFT

Een vergader- en congreslocatie voor duizend personen. Een fraai overstekend opwaarts hellend dak. Binnen en buiten lopen in elkaar over. Uitgevoerd in de voor Limburg herkenbare materialen: mergel, hardsteen en eikenhout. Het lijkt alsof het er al eeuwenlang staat tussen de omliggende gebouwen. Van binnenuit fraaie vergezichten door de transparante gevel op de historische gebouwen in de buurt. Kortom onopvallend en groots in bescheidenheid.

Frans van Bussel, gepensioneerd

TOPOS

**BANHOLT
WIJLRE
LEMIERS
HEERLEN
KERKRADE**

OMGEVING MAASTRICHT

ABDIJ ROLDUC

Ik ben opgegroeid in Haanrade en heb mijn middelbare schoolperiode doorgebracht op Rolduc [een van de eerste meisjes] en nu al vele jaren fijn wonend in Maastricht, maar toch blijft voor mij het mooiste gebouw [van Maastricht en omgeving]: de abdij Rolduc. De abdij Rolduc is een voormalige abdij in het stadsdeel Rolduckerveld in het Nederlands-Limburgse bisdom Roermond nabij de Duitse grens. De abdij speelde een belangrijke rol bij de ontginning van dit gebied en bij de vroegste steenkoolwinning. De oorspronkelijke naam was Abdij van Rode of Kloosterrade, afgeleid van het toponiem -rode [ontgonnen plaats]. Vlakbij ligt de plaats Herzogenrath, hoofdplaats van het Land van 's-Hertogenrade, met de Burcht van Rode. In de Franse tijd werd de naam 's-Hertogenrade verfranst tot Rode-le-Duc, wat al snel Rolduc werd. Behalve de abdijskerk behoren tot het omvangrijk complex een abdijsgebouw in Maaslandse renaissancestijl [abtenvleugel en watertoren, 1671], een barokke abdijsvleugel uit de 18^e eeuw [gebouwd door de Akense bouwmeester Joseph Moretti], de grotendeels 18^e eeuwse kloosterhoeve en andere economiegebouwen [Johann Joseph Couven], wellicht met anderen, 1792-1794], en een aantal seminariegebouwen, merendeels uit de 20^e eeuw [waaronder de Aula Maior, een theater van Jos Cuypers uit 1936, de Aula Minor uit 1938 en een seminarievleugel van Jan Stuyt uit 1924].

Monique Thelen, galeriste

HEYENDALLAAN 82, KERKRADE ■ BOUWJAAR AF 12^E EEUW TOT HEDEN
ARCHITECTEN O.A. JOSEPH MORETTI, JOHANN JOSEPH COUVEN,
PIERRE CUYPERS, JOS CUYPERS, JAN STUYT

MARIAKAPEL HEIJENRATH

Het was toeval dat ik de Mariakapel van Heijenrath ontdekte, want ze ligt achteraf, verscholen langs de Grote Bosweg. Verscholen is toepasselijk want tijdens de Franse revolutie werd de kapel gebruikt als schuilkerk. Ik zag de kapel in de schemer van een winterse namiddag. Kerstverlichting accentueerde de zeldzame barokstijl. Het kapelletje heeft dan ook een grote cultuurhistorische waarde vanwege het bijzondere materiaalgebruik en de ornamentiek. Het is in 1996 aangewezen als Rijksmonument.

Een steen en een opschrift in de gevel geven aan dat de kapel in eerste aanleg in 1715 is gesticht door Jan van Rey – verder onbekend. In de tweede helft van de 19^e eeuw is de kapel herbouwd met gebruikmaking van de oude materialen zoals mergel en natuursteen. De vrijstaande kapel heeft een in dwarsrichting geplaatste, rechthoekige plattegrond met een bouwlaag. Het zadeldak is afgedekt met “shingles”. De ingang is rondbogig en afgesloten met een sierlijk smeedijzeren hek. Tussen de spijlen door kun je een kaarsje of waxinelichtje aansteken. Aan de zijkan-ten zie je stalen, rondbogige vensters die net als de ingang zijn voorzien van decoratieve natuurstenen omlijstingen. Een klein Mariabeeldje staat in een nis van de topgevel.

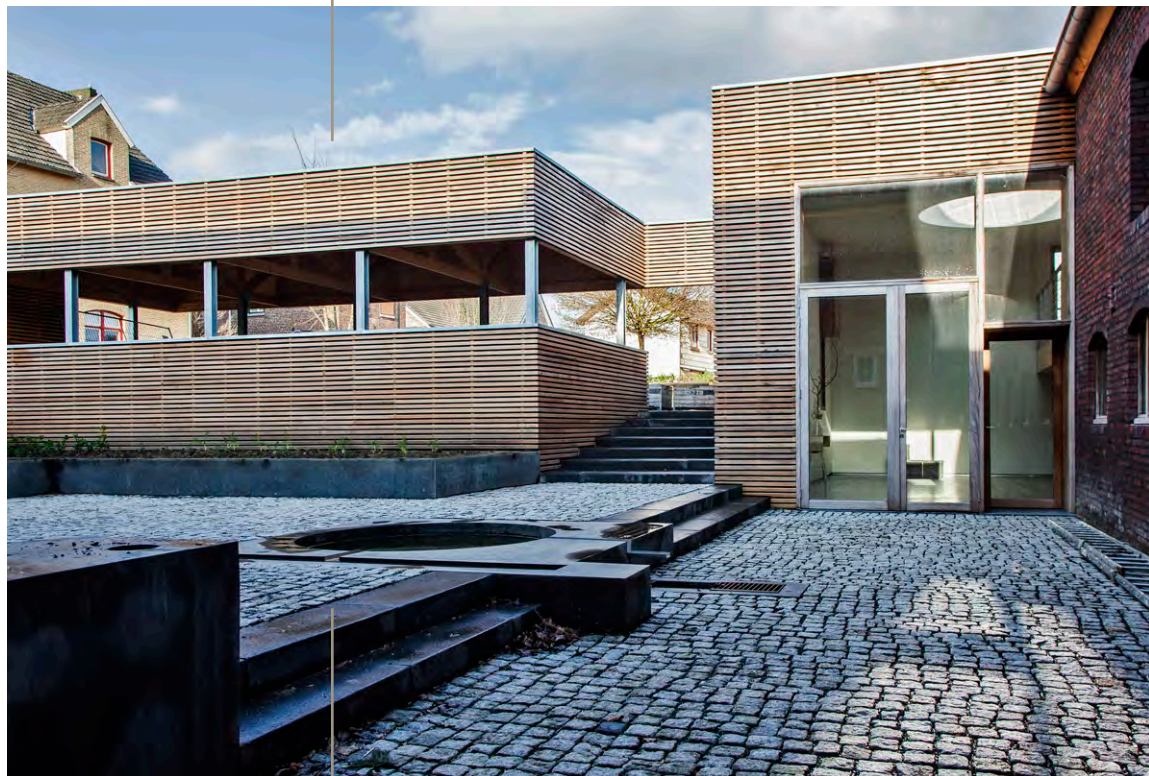
GROTE BOSWEG BIJ 2 ■ COÖRDINATEN: X 189360 – Y 309698
BOUWJAAR 1715 – TWEEDE HELFT 19^E EEUW ■ ARCHITECT JAN VAN REY

Binnen in de kapel ligt een terrazzo vloer met hierin een stervorm. Op het houten altaar zien we een kruisbeeld en een versierde piëta. Het interieur is blauw geschilderd. Bijzonder is dat de kapel diverse malen is gerestaureerd door inwoners van Heijenrath.

De grootsheid van het monumentje wortelt in zijn nederigheid.

Wil Jansen, oud-hoofdredacteur

GRUBBEHOEVE, BANHOLT

DALESTRAAT 59, BANHOLT ■ BOUWJAAR 1850, VERBOUWING 2016
ARCHITECT VERBOUWING DOOR JEANNE DEKKERS ARCHITECTUUR

Het is niet verkeerd om in de Grubbehoeve [Banholt] de quarantaine te doorstaan. Deze carréboerderij is omringd door het glooiende heuvelland en ligt in harmonie met het Zuid-Limburgse landschap. Het ruime terrein is begrensd met lange meidoornhagen. De vier weiden zijn gescheiden door drie boomsingels en doorsneden met een meanderend beekje. Tevens

is een grote vijver aangelegd en zijn voorzieningen getroffen voor een biotoop voor de zeer zeldzame geelbuikvuurpad. Bijzonder is dat op deze locatie 6000 jaar geleden vuursteen werd gedolven en bewerkt tot messen [klingen], als ook pijl- en speerpunten. De carréboerderij, daterend uit 1850, gelegen aan de rand van het dorpje Banholt, is gerenoveerd door het bureau Jeanne Dekkers Architectuur te Delft, waarbij respect is getoond voor de oude bouwkundige elementen van het gebouw. Deze oude architectuur heeft de architect gecombineerd tot een harmonieus samenspel met behulp van hedendaagse innoverende constructies. De vormgeving en maatvoering zijn geïnspireerd op de ongelijke symmetrie in Japanse zentuinen. In de 'cour' is een geometrische binnentuin met waterpartij verwezenlijkt middels een rechtlijnig raster van betonnen vierkanten en rechthoeken, 'verzacht' met een plaveisel van oude kinderkopjes. Een uitbouw [het atelier], de carport voor drie auto's en de wanden van de erfafscheidingen zijn betimmerd met houten latten, hetgeen zo karakteristiek is, dat de boerderij door de lokale bevolking 'het hoes met de letsjes' wordt genoemd. Het totale complex omvat een boerderij, herbestemd tot woonhuis, een atelier en een expositieruimte, plus twee vakantiewoningen. De traditionele paardenstal is verbouwd tot woonhuis, atelier en kantoor. Bestaande gevelo-

peningen werden hergebruikt en zijn nu enorme glazen puien, afgewerkt met irokoehout, die het lieflijke landschap omlijsten en zorgdragen voor het naar binnen kletterende licht. Grenzend aan deze glasvlakken zweven grote terrassen, die uitzicht bieden op het daaronder naar beneden hellende landschap met hoogstamboomgaarden en van waar men bekoord wordt door een adembenemend uitzicht. Het middelpunt van het woonhuis wordt gevormd door een roestvrij stalen 'doos' waarin alle essentialia: de keuken, provisiekamer, toiletten, badkamer, inloopgarderobe en trappenhuis zijn gesitueerd. Twee volledig hardhouten trappen leiden naar de twee verdiepingen. Op de eerste verdieping bevinden zich twee grote vides, verbonden met de glasvlakken in de gevels. Het daar gelegen atelier waadt in het noorderlicht dat door een grote lichtkoepel in het dak naar binnen stroomt. Veel van de oorspronkelijke materialen, zoals de dakspanen zijn behouden gebleven. Het gehele pand is geïsoleerd en energieneutraal gebouwd. Het hemelwater wordt in de oude gierput opgeslagen en gebruikt voor bevloeiing van het terrein. De vele leegstaande, historische boerderijen in Zuid-Limburg, verdienen een beter lot. Resumerend kan worden vastgesteld, dat dit behoud van cultureel erfgoed een goed voorbeeld is hoe zo'n gebouw op een robuuste en moderne manier een geweldige herbestemming kan verwerven.

Jan van Amerongen, tandarts

MONSEIGNEUR SCHRIJNENHUIS OF RETRAITEHUIS

Onlangs maakten wij met een aantal Heerlenaren een wandeling langs Peutz-gebouwen in Heerlen. Zo kwamen wij ook bij het Retraitehuis hier afgebeeld. Het is van alle kanten bezien een verrassend gebouw: voor, opzij en achter. Ook de kapel met ronde vensters is zeer de moeite waard. Ga zeker eens kijken! Onderstaande tekst is ontleend aan:

OLIEMOLENSTRAAT, HEERLEN ■ BOUWJAAR 1932 ■ ARCHITECT FRITS PEUTZ

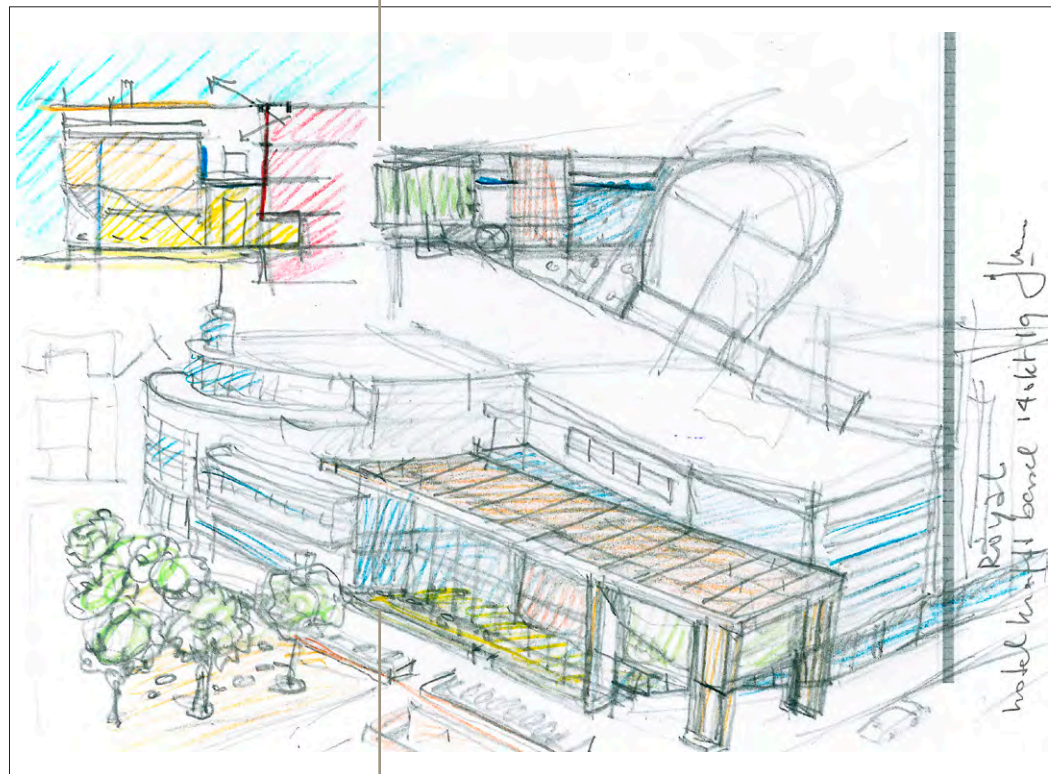
<http://www.rijckheynt.nl/cultureel-erfgoed/retraitehuis>

Dit kenmerkende gebouw, dat oorspronkelijk Monsigneur Laurentius Schrijnenhuis werd genoemd, is van de hand van architect Frits Peutz. Het gebouw werd oorspronkelijk gebouwd als een retraitehuis voor vrouwen en meisjes. Het bood onderdak aan ongeveer 65 vrouwen die zich tijdelijk aan geloof en gebed wilden wijden. De sacrale functie ervan is nog te zien doordat er aan beide uiteinden twee kapellen zijn opgenomen. Het gebouw heeft duidelijke ontwerpkenmerken die zo karakteristiek zijn voor het werk van Peutz. Denk dan aan het gebruik van glas en beton, overgangen tussen binnen en buiten, de bijzondere rol van trappartijen en een technisch-constructief aspect. De bouw werd bemoeilijkt omdat er volgens deskundigen van de Oranje Nassamijnen storingen in de bodem zaten waardoor traditionele bouw moeilijk zou gaan worden. Daarnaast had Peutz geen ruim budget én moest het gebouw binnen een jaar gebouwd zijn. Door deze moeilijkheden koos Peutz voor een bijzondere, uit de Verenigde Staten afkomstige, bouwmethodiek waarbij ijzer, beton en

asfaltpapier gebruikt werden in plaats van de gewapende betonconstructie. Op een fundering van beton wordt met een bijzonder stevig vlechtwerk van ijzeren balken het geraamte van het gebouw opgebouwd. Het beton wordt met behulp van het asfaltpapier als het ware om dit stalen frame gedrapeerd waardoor de tijdrovende en dure bekisting achterwege kon blijven. De hele bovenbouw staat dus als het ware los op de fundering, zodat bij eventuele verzakkingen ten gevolge van de eerder genoemde grondstoringen, het gebouw niet mee zou verzakken. De betonnen trappen in het gebouw staan los van zowel fundament als kooiconstructie waardoor de trappen kunnen scharnieren. Het gebouw is van belang als cultureel erfgoed, omdat het een goed voorbeeld is van een ontwerp in de stijl van het Nieuwe Bouwen. In 1961 kreeg het gebouw een nieuwe functie. Het werd in gebruik genomen als Filosoficum en vijf jaar later als Hogeschool voor Theologie en Pastoraat, later Universiteit voor Theologie en Pastoraat. Vanaf 1999 is het gebouw in gebruik door AGS architecten en planners.

Guy en Marijke Steffens

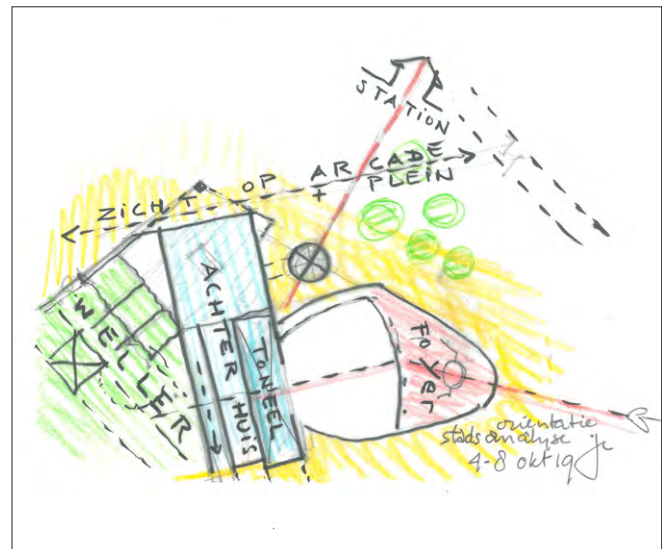
ROYAL THEATER, HEERLEN

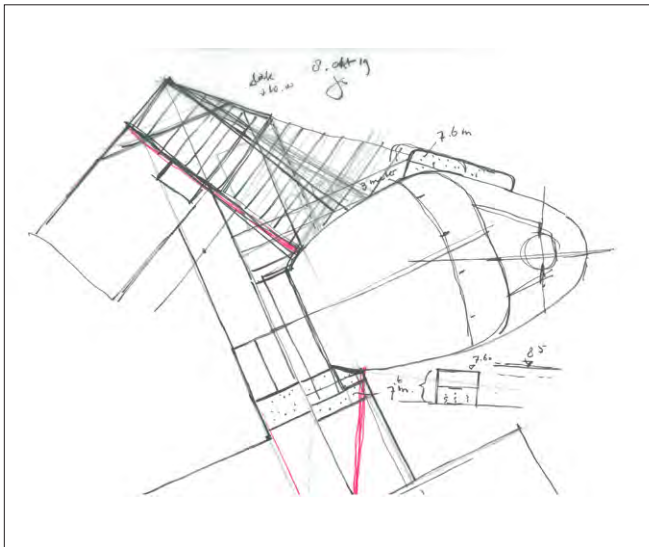
Mijn favoriete gebouw is één van de Heerlense gebouwen van architect Frits Peutz. Zijn werken hebben met regelmaat een grote rol in mijn leven gespeeld en hebben merkwaardigerwijs mijn ganse architectuurleven gekleurd. Ik realiseer mij nu dat vanaf mijn jeugd tot op vandaag de dag mijn herkenning, en dienstengevolge ook mijn affectie voor het oeuvre van

STATIONSPLEIN 5, HEERLEN ■ BOUWJAAR 1937 ■ ARCHITECT:FRITS PEUTZ

Peutz is gegroeid. Het begon allemaal in de kerstvakantie van de jaren zestig met de Heerlense première van de legendarische film van William Wyler: Ben Hur. Ik was diep onder de indruk, niet alleen van de film, maar ook van de pracht van het imposante interieur van het Royal Theater. Ik herinner me de beelden van Charlton Heston geraffineerd bevestigd op grote reclameborden boven de ronde entree aan het Stationspleintje. Deze konden nauwelijks aan je aandacht ontsnappen. Aan het einde van de jaren zestig werd de hele middelbare school voor de jaarlijkse uitreiking van de diploma's door pater Hazebroek in de stadschouwburg ontvangen en met een cum laude werd je op het podium geroepen. Maar ook werd het hele Bernardinuscollege naar aanleiding van een feestelijke gelegenheid, door pater Max van der Schoot verast met het optreden van een rockband in de grote zaal van de Royal, waarbij we met zijn allen uit ons dak gingen. Tijdens mijn studie aan de TU Eindhoven trokken de expressieve schetsen en bouwwerken van de Berlijnse meester Erich Mendelsohn mijn aandacht. Met name zijn sculpturale 'Einsteinurm' en het door architect Jürgen Sawade weer in zijn oude luister herstellde 'Universum Kino' aan de Kurfürstendamm uit 1928 maakten diepe indruk op mij. Tijdens een bezoek aan die projecten vielen vele puzzelstukjes op zijn plaats. Ik herinnerde me plotseling dat curieuze gebouw uit mijn Heerlense jeugd dat daar verdacht veel verwantschap mee had. In diezelfde jaren schreef ik mij aan de Staatliche Kunstakademie van

Düsseldorf in voor de lessen van de beroemde James Stirling en toonde hem het verzamelde werk van Frits Peutz. 'Big Jim', die toen samen met Oswald Matthias Ungers, J-P Kleihues, Alvaro Siza, Robert Venturi, Aldo Rossi en Aldo van Eyck de hedendaagse architectuur introduceerde, was zichtbaar gefascineerd en koppelde er onmiddellijk een bezoek aan Heerlen aan vast. Ook hij zag de veelkleurigheid van het werk van Peutz en zijn curieuze combinaties die altijd in rijm waren met een internationale stroming in de architectuur. Nog maar recent ontdekte ik zijn hand bij een vroeg werk in Maastricht waar hij, bij de verbouwing van twee woonhuizen tot restaurant door het aan-

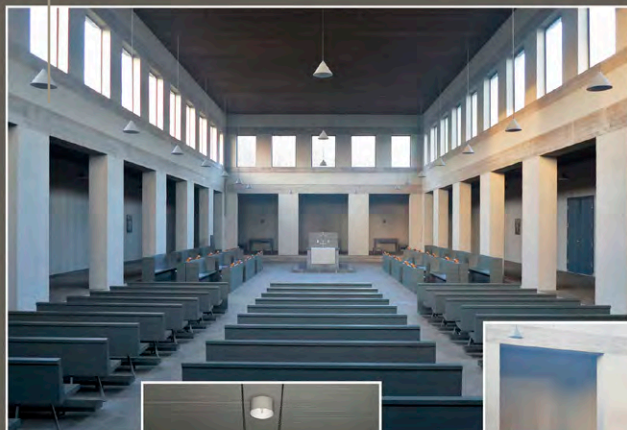

brenge van een nieuwe asymmetrische ondergevel, de originele gevelopbouw recalcitrant uit balans bracht, maar zonneklaar de sfeer van de Grosstadt in Maastricht introduceerde. Afgelopen jaar bestudeerde ik opnieuw de plannen van Peutz voor het Royal Theater. Het werd destijds in drie maanden tijd gebouwd. De zaal had een uitmuntende akoestiek en ze bevatte 1013 zitplaatsen. Het domineerde in 1937 met haar markante sculpturale verschijning in beton en afgeronde hoeken het toenmalige Stationspleintje en omgeving. Omdat het op het driehoekige perceel moest passen, werden de hoeken van de parallel aan de Stationsstraat geprojecteerde zaal afgerond

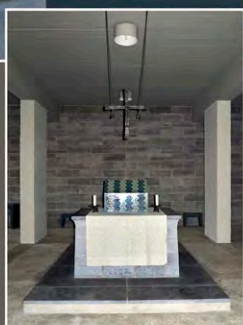
en werden de foyers naar wens van de opdrachtgever, de heer Van Bergen, op het Stationsplein georiënteerd. Al in mijn jeugd was het interieur voor mij betoverend door het oneindig lijkend schelpvormig en golvend stucplafond, dat met zijn open schulpen overliep in de fraaie beschilderde wanden met allegorische motieven. Ook de bruine stoffen bekleding van de comfortabele houten stoelen en de indirecte verlichting vanuit rood koperen armaturen op de in het plafond sierlijk uitgespaarde kommen fascineerden mij. Ik spreek over een buitenbeentje in het werk van Frits Peutz. Hij leerde mij met dit wonderlijke gebouw tegenover het station van het stadje Heerlen - ooit het aankomstpunt van bussen en treinen uit alle windrichtingen en aan de voet van de beroemde Saroleastraat - hoe hij alle harten wist te stelen. Het staat tot op heden nog altijd als symbool voor goed leven en onbezorgde ontspanning. Peutz wist van dit gebouw een herkenningspunt en een houvast voor vele generaties te maken. Nu Heerlen met het nieuwe stationsgebouw opnieuw aan de herleving en heruitvinding van haar eigen identiteit werkt, speelt de op handen zijnde heringebruikname van dit monument. Ik ben gevraagd om daaraan mee te werken. Met al deze ervaringen in mijn achterhoofd zal mijn favoriete gebouw naar verwachting ook voor vele anderen een favoriet gebouw kunnen worden.

Jo Coenen, architect, stedenbouwer
en voormalig Rijksbouwmeester

ABDIJ SINT BENEDICTUSBERG

© Studio Harry Paping

MAMELIS 39, LEMIIERS ■ BOUWJAAR 1956-1967
ARCHITECT DOM VAN DER LAAN

Mijn fascinatie voor dit mooie gebouw stamt uit mijn jeugd. Met kerstmis ging ik met mijn vader naar de nachtmis in de prachtige ambiance van een verstild klooster in het Zuid-Limburgse landschap. In de stilte van de duisternis loop ik de berg op om de poort van het complex te bereiken. Het geluid van geschuifel en zacht gemurmel vult de binnenplaats, waar de kerkgan-

gers zich verzamelen. Dan gaan de deuren open van de kerkruimte en de ruimte stroomt vol. Een serene ruimte zonder overbodige opsmuk, een ruimte die respect afdwingt en uitnodigt tot reflectie. Het is een mooi moment als de paters binnenschrijden en plaatsnemen in de ruimte van de banken. Tijdens de mis vult de kerk zich met gregoriaans gezang, de mist van veel wierook en mijn gedachten. De herinnering aan deze bezoeken aan de Abdij Benedictusberg, lang voordat ik besluit architectuur te gaan studeren, draag ik bij me als een kleinoed. De ruimtelijke en emotionele ervaringen laten mij voelen. Deze ervaringen dragen bij aan mijn opvattingen over architectuur en haar beleving vanuit de werking van de zintuigen. Als student aan de TU Eindhoven bezocht ik het klooster meerdere malen. Ik had het geluk rondgeleid te worden door Dom van der Laan zelf. Dom van der Laan is pater, architect en schrijver van het boek 'Het Plastisch Getal'. Zeer gedreven vertelde hij over de opzet van het klooster, de crypte die als eerste in 1961 werd gebouwd, de kerkruimte in 1967 met een ander maatritme, het ontwerp van de habijten van de paters, het ontstaan van het plastisch getal, zijn bewondering voor de basiliek van Trier en de afwijkingen van de regels van de Bossche school die hij zichzelf toestond in het ontwerp. Deze lessen in de architectuur hebben mij gevormd. Dom van der Laan heeft zijn opvattingen vertaald in de genoemde publicatie van 'Het Plastisch Getal', waarin hij een ruimtelijke getallenreeks definieert, welke als basis geldt voor het realiseren van gebouwen binnen de Bossche School. De gebouwen zijn

van een verstilde eenvoud, die rust en contemplatie uitstraalt en refereert aan tijdloze architectuur. De Abdij Sint Benedictusberg was een bestaand klooster van de Duitse Architect Böhm uit het jaar 1922-23. Na gedeeltelijke sloop van dit klooster heeft Dom Van der Laan een nieuwe compositie van bouwdelen en buitenruimten ontworpen. De wanden zijn van gekeimde baksteen met betonlateien aan de buitenzijde en binnenzijde. De wandeling door de verschillende ruimten leidt langs eenvoudige architectonische ruimten met een mooie lichtinval. Meubelen zijn gemaakt van vurenhout en in dezelfde geest ontworpen als het gebouw. De buitenruimten zijn ontworpen samen met de tuinarchitect Pieter Buys, de kleuradviezen van de ruimten en de meubels zijn van Wim van Hooff. Van der Laan zei over de kloosterkerk, dat het een 'specimen' moest worden, waarin de theorie op de meest eenvoudige en doorzichtige wijze tot uitdrukking zou komen zonder invloed van welke architectonische vormgeving dan ook. Verder noteerde hij: 'Dus geen moderne kerk zoals zoveel in die tijd gebouwd zijn, die nu al weer tot het verleden behoren en geen architect opnieuw zou willen realiseren.' De Abdij Sint Benedictusberg laat voelen wat ruimte doet met de zintuigen. Het vertelt een verhaal zonder woorden, het laat zien, laat horen, ruiken en voelen. Alle zintuigen worden geactiveerd en leiden tot een ultieme ervaring. Dat is wat goede architectuur betaamt.

Prof. Ir. Jeanne Dekkers,
Jeanne Dekkers architectuur ism Zoetmulder te Delft en Banholt

HEDGE HOUSE, WIJLRE

© Studio Harry Paping

KERKPAD 1, WIJLRE ■ BOUWJAAR 2001
ARCHITECT WAA-WIEL ARETS ARCHITECTS

Het Hedge House [tegenwoordig Buitenplaats Kasteel Wijlre] beschouw ik als een feestelijk meesterwerk, hét chef-d'oeuvre van Wiel Arets. Dat lijkt geen twijfel. Het omvat een tentoonstellingspaviljoen, kippenhuis, orchideeënkas en tuinschuur. Maar minstens even feestelijk zijn de in ieder detail voelbare handen van Jo en Marlies Eyck. Uniek als gepassioneerde gebruikers, uniek in hun gastvrijheid, gedecideerde opdrachtgevers, ook op een unieke wijze. Geen wonder dat Wiel de nogal uiteenlopende passies van dit hecht verbonden echtpaar ruimtelijk wist te verbinden. Te verbinden ook met het landschap waarin zij leven: een imposante context, maar evenzeer een context met rigide beperkingen. Opdrachtgevers-elan én inspirerende context, zoals vaker dé sleutels van fascinerende architectuur.

Rein Geurtsen, stedenbouwkundige
Van 1989 tot 1996 stedenbouwkundige van de gemeente Maastricht

MAANKWARTIER HEERLEN

MAANPLEIN, HEERLEN ■ BOUWJAAR 2012-2019
ARCHITECT MICHEL HUISMAN

Maastricht heeft zo veel prachtige gebouwen dat het bijna voor zich spreekt dat het een mooie stad is. Genoeg nominaties ook op deze plek. In het kader van [Maastricht &] 'omgeving' richt ik daarom het spotlicht op Heerlen, de stad die het aandurfde om het stationsgebied te laten ontwerpen door een kunstenaar. Binnenkort gaat Michel Huisman de binnenstad aanpakken, in de hoop en verwachting dat Heerlen – na de culturele lente – nu aan een revival begint op het gebied van stadsontwikkeling en architectuur. Een tweede bloeiperiode à la het duo Peutz / Van Grunsven, zeg maar.

Joos Philippens, journalist DDL

TOPOS

BELGIË

OMGEVING MAASTRICHT

HOEVE CAESTERT

‘Hoeve Caestert maakte deel uit van het in 1972 afgebrande kasteel Caestert. Deze hoeve is gebouwd in de karakteristieke Maaslandse renaissancestijl. De sluitsteen boven de ingang stamt uit 1686 en geeft toegang aan het binnenterrein van de hoeve.’ zegt Wikipedia. Op de sluitsteen staat ‘Ad astra volo’, een renaissancemotto volgens mijn vader, met wie ik vele wandelingen op de Pietersberg langs De Caestert maakte. ‘Een juweel van een hoeve’, zei hij elke keer. Ik ben er

RUE DE CASTER, VISÉ, 250 M OVER DE GRENS, BELGIË
BOUWJAAR 1688 ■ ARCHITECT ONBEKEND

te lang niet geweest dus kan niet zeggen of het afgebrande pand inmiddels in oude luister is hersteld of in die vorm alleen nog in mijn herinnering bestaat.

Lucas Janssen, manager relatiebeheer Centramed

HEILIG GRAFKAPEL

De timmermanszoon Herman Jekermans, geboren in 1610 of 1612 te Neerkanne, besloot in 1644-1645 op bedevaart te gaan naar Jeruzalem. Het reizen was moeilijk en niet zonder gevaren. In Jeruzalem deed hij de belofte, dat, indien hij gezond en wel in Neerkanne mocht terugkeren, hij een grafkapel zou bouwen identiek aan die van Jeruzalem. Bij zijn terugkeer in 1647, loste hij zijn belofte in. Hij begon de werken op 26 april 1647 op een stuk land dat door het Schepencollege van Neerkanne afgestaan werd en beëindigde de werken in augustus van datzelfde jaar. Hij bouwde de kapel in mergelsteen op uitgestrooide grond, meegebracht uit het Heilig Land. De Heilig Grafkapel was in de eerste jaren een echte bedevaartplaats. Er werden acht genezingen als waar opgetekend. Het kleine bedevaartsoord van Neerkanne kreeg twee kanunniken van Hoogcruts toegewezen. Jekermans werd lekenbroeder bij de Crutsheren in Noorbeek. Hij stierf er op 30 januari 1679. Daar de kapel te klein werd, begon men op 11 april 1714 aan de vergroting van de kapel, die op 4 december 1714 voor erediensten gereed was. Het is deze kapel die er nu nog staat. De oorspronkelijke kapel van Jekermans kreeg een bekleding in barok, dankzij de vrijgevigheid van Frans Bonhomme, kerk-

prelaat van Alexander VIII en deken van het kapittel van de Heilige Servatius. Op 3 mei 1948 werd de kapel als monument geklasseerd. Door de zware beschadigingen van de oorlog stortte de kapel op 14 januari 1954 in. De kapel werd voor de eerste keer in 1959 gerestaureerd en voor de tweede keer in 1995.

Emile van Thoor, inwoner van Kanne

BOYS 10, RIEMST, BELGIË ■ BOUWJAAR 1714
ARCHITECT I.O.V. DANIEL WOLFF VON DOPFF

TOREN VAN EBEN-EZER

Mijn favoriete gebouw is de Toren van Eben-Ezer bij het Waalse dorpje Eben Emael, onder de rook van Maastricht. Het is gebouwd in de periode 1948-1963 door Robert Garcet, kunstenaar, architect en eigenaar van een vuursteengroeve. De grillige vuursteen is het bouw materiaal van deze 33 meter hoge toren met zeven verdiepingen, die Garcet met eigen handen liet verrijzen als monument voor vrijheid en geweldloosheid. Het spectaculaire bouwwerk domineert het Jekerdal en vormt een harmonisch geheel met de vredige natuur. Er is veel symboliek in te vinden. Op het dak staan een stier, een mens, een leeuw en een adelaar: oeroude mystieke figuren uit het Midden Oosten, in de eerste eeuw geleend als symbool voor de vier evangelisten. Waterspuwers [duivels in middeleeuwse kerken] zijn hier bisschop, generaal en politicus. Binnen kan men zich verdiepen in de miljoenen jaren geschiedenis van vuursteen en mergel. Rondom de toren is er een permanente expositie van Fantasy Art. Een plek die uitnodigt tot verdieping.

Jean Haesen, ondernemer, musicus, oprichter Jazz Maastricht

HAIE DE WONCK 9, BASSENGE, BELGIË ■ BOUWJAAR 1948-1963
ARCHITECT ROBERT GARCET

COLOFON

UITGEGEVEN DOOR	TOPOS, architectuurcentrum Maastricht
REDACTIE	Nico Nelissen, Will Köhlen, Math Reneerkens
VORMGEVING OMSLAG EN LAY-OUT	Jack Jamar Graphic Design, Maastricht
ILLUSTRATIES, FOTOGRAFIE	Door de auteurs [of op verzoek van auteur], waarbij opgemerkt dient te worden dat een groot aantal foto's is gemaakt door Harry Paping en Nico Nelissen
©	2020, TOPOS, architectuurcentrum Maastricht
EERSTE DRUK	augustus 2020
DRUK	Drukkerij Pietermans, Lanaken
ISBN/EAN	978-90-807857-7-9

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE ANDERE WIJZE DAN OOK ZONDER VOORAFGAANDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE UITGEVER. DE UITGEVER EN AUTEUR HEBBEN ERNAAR GESTREEFD DE RECHTEN VAN DE ILLUSTRATIES VOLGENS DE WETTELIJKE BEPALINGEN TE REGELEN. DEGENEN DIE DESONDANKS MENEN RECHTEN TE KUNNEN DOEN GELDEN, KUNNEN ZICH ALSNOG TOT DE UITGEVER RICHTEN.

TOPOS

ARCHITECTUURCENTRUM - MAASTRICHT

CONTRIBUANTEN

Lijst van personen en instanties die de uitgave van dit boek financieel [mede] mogelijk hebben gemaakt

3W real estate
Ab Toonen
Ad en Els Ottenheym-van Schijndel
Aldert Dreimüller
AMA GROUP ASSOCIATED ARCHITECTS BV
Anny en Harry Peeters
Ans Bremers
ARCHITECTENAANDEMAAS
Arie Voorzee
Armand Cremers
Armand Vliegen
Bart Bux
Bert van Bunningen
Boekhandel DE TRIBUNE

Boudewijn Snelder
Buro van de Staay
Carl Kramp
DE DRIE architecten
Désirée Tonnaer en Heleen van Binsbergen
Eduard DISCH
Elisabeth Strouven Fonds
Ellen van der Spiegel Cohen
Fon Habets
FORMANI Holland B.V.
FRENCKEN | SCHOLL ARCHITECTEN
Guus Maussen
Harry Welters
Hein van Uum
Helen Ronner en René Daniëls
Herman van Wissen en Maurice Martens
Herman Weltens
Huub Smeets
Ineke en Servé Minis
iNeXarchitecten
Interne Zaken
Ivo Rosbeek
Jac van den Bogaard
Jack Jamar Graphic Design
Jan Janvier
Janine Verhoeven, Mijn huis en ik
JCAU euregio bv
Jean Haesen
John Sondeyker
Joke de Jong

Joost Jeuken Beeldende Kunst Maastricht
Leon Hanssen
Leon Segers
Leon Widdershoven
Luc Coenegracht maakt de ruimte
Luc Slijpen
Maarten en Joop van den Berg
Maren Slangen
Marie-Josée en John Geelen
Marinus en Partners
Marjon van Eijsden-Besselaar
Math Reneerkens
Maurer United Architects
Miranda Nelissen
Monique en Jan Voorvelt
Mosa.
Mulleners Vastgoed BV
N architecten
Nico en Andrea Nelissen
Niek Janssen
Niek en Irma Nelissen
Peter Otten
Piet en Monique Nelissen
Projectbureau A2 Maastricht
Quanjel Bouwkundig Advies en Management
Raoul Snelder
Rein de Wilde
René Persoon
Ritzen Architecten
Rogier Vos

Roland van Bussel
Ronald Rovers
SATIJNplus Architecten
SeC architecten
Stichting Schatkamer Sint Servaas
Studio Harry Paping
Sybille Meesters-Felix
Symon Algera
Taxatie Hermanns
Theo Oostdijk
Van der WERF & Nass bv
Victor Molenaar
Wil Groutars
Will Köhlen
Wim Heuts
Winnie Evers-Verheijde
Wouter Jan Verheul

TOPOS

ARCHITECTUURCENTRUM - MAASTRICHT

Maastricht en omgeving zijn buitengewoon rijk aan monumentale kerken en kloosters, aan kastelen en buitenplaatsen, aan overheids- en schoolgebouwen, aan fabrieken en werkplaatsen, maar zeker ook aan boeiende hedendaagse architectuur. Heeft iemand wel eens aan u gevraagd: 'Wat is uw favoriete gebouw in Maastricht en omgeving'? Zou u dan meteen de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek, de Sint Servaasbasiliek, de Helpoort, het Dinghuis of het Stadhuis noemen? Of zou uw voorkeur uitgaan naar het Bonnefantenmuseum, het Gouvernement, dan wel het Station Maastricht of het Eiffelgebouw? Wie weet zou u kiezen voor een vervallen tankstation in Eijsden, een wederopbouwkerk in Meerssen, het voormalige Retraitehuis in Heerlen of een gerenoveerde boerderij in Banholt. Mogelijk zou u meteen opteren voor een fascinerende herbestemming, zoals het Kruisherhotel, de Dominicanen Boekhandel, Lumière of de Andrieskapel? Maar wie weet: misschien is uw eigen woning wel uw meest favoriete gebouw?

In dit boek heeft TOPOS, het architectuurcentrum van Maastricht, de keuzes bij elkaar gebracht van 140 personen die 'iets met Maastricht en omgeving hebben'. De vaak persoonlijke, met het eigen leven verbonden motieven die aan de keuzes ten grondslag liggen, maken dit boek tot meer dan alleen 'maar' een prachtige architectuurgids. Het is daardoor vooral ook een gepassioneerd relaas van hoe ieders wel en wee direct met de gebouwde omgeving verbonden is!

